

Pavol Demeš

Slovensko a Spojené kráľovstvo

Prvých 50 rokov

Táto elektronická kniha bola zakúpená v internetovom kníhkupectve **Martinus.sk**

Meno a priezvisko kupujúceho: **Barbora Legényová**

E-mail: **barbora.legeny@gmail.com**

Upozorňujeme, že elektronická kniha je dielom chráneným podľa autorského zákona a je určená len pre osobnú potrebu kupujúceho. Kniha ako celok ani žiadna jej časť nesmie byť voľne šírená na internete, ani inak ďalej zverejňovaná. V prípade ďalšieho šírenia neoprávnene zasiahnete do autorského práva s dôsledkami podľa platného autorského zákona a trestného zákonníku.

Veľmi si vážime, že e-knihu ďalej nešírite. Len vďaka Vaším nákupom dostanú autori, vydavatelia a kníhkupci odmenu za svoju prácu. Ďakujeme, že tak prispievate k rozvoju literatúry a vzniku ďalších skvelých kníh.

Ak máte akékoľvek otázky ohľadom použitia e-knihy, neváhajte nás prosím kontaktovať na adrese eknihy@martinus.sk

Pavol Demeš
Slovensko a Spojené kráľovstvo
Prvých 30 rokov

© Pavol Demeš a Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku
Jazyková úprava: Stanislav Dzurjanin
Grafický dizajn © Zuzana Chmelová
Tlač: Polygrafické centrum, s. r. o.
Nepredajné
Prvé vydanie
Bratislava 2023

ISBN 978-80-974480-1-1

Vyšlo vďaka finančnej podpore Veľvyslanectva Veľkej Británie v Bratislave

Pavol Demeš

Slovensko a Spojené kráľovstvo

Prvých 30 rokov

Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku bola založená v auguste 1993 ako otvorené nestraničné diskusné fórum o medzinárodných otázkach a zahraničnej politike. Je najstarším zahraničnopolitickým think tankom na Slovensku. Jej hlavným cieľom je poskytovať priestor na otvorenú výmenu názorov o zahraničnej politike prostredníctvom seminárov, workshopov, konferencií a publikácií. SFPA publikovala stovky odborných textov, štúdií, komentárov, policy paperov či neperiodických publikácií.

Pavol Demeš je nezávislý odborník v oblasti občianskej spoločnosti a medzinárodných vzťahov pôsobiaci v Bratislave. Pred Nežnou revolúciou v novembri 1989 pôsobil v biomedicínskom výskume na Univerzite Komenského v Bratislave. Je absolventom Karlovej Univerzity v Prahe (1980). Po demokratizačných zmenách v roku 1989 pracoval ako riaditeľ odboru medzinárodnej spolupráce na Ministerstve školstva SR a ako výkonný riaditeľ Slovenskej akademickej informačnej agentúry – Servisného centra pre tretí sektor. Okrem toho pôsobil ako riaditeľ odboru zahraničnej politiky Kancelárie prezidenta SR (1993 – 1997) a v rokoch 1991 – 1992 bol ministrom medzinárodných vzťahov SR. V roku 1999 strávil šesť mesiacov ako analytik vo Woodrow Wilson Center vo Washingtone. Od roku 2000 do septembra 2010 bol riaditeľom pre strednú a východnú Európu v German Marshall Fund of the United States v Bratislave. V súčasnosti je nezávislým analytikom a okrem toho sa venuje fotografovaniu, publikovaniu a má samostatnú reláciu v rámci internetovej televízie tasr.tv.

Pavol Demeš je držiteľom Ceny EÚ a USA za rozvoj demokracie a občianskej spoločnosti (1998), ceny USAID Democracy and Governance Award (1999), vyznamenania holandskej kráľovnej Rytier rádu Orange Nassau (2005), Rádu juhoslovanskej hviezdy I. triedy (2005), Ceny za ľudské práva Organizácie médií juhovýchodnej Európy (2009), Medal of Honor, Friends of Slovakia, USA (2011), Ceny ministra kultúry Bulharskej republiky (2014), Czech and Slovak Transatlantic Award (2017) a Zlatej plakety ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (2019).

Obsah

- 7 Predslov veľvyslanca Veľkej Británie na Slovensku Nigela Bakera
- 11 Predslov veľvyslanca Slovenskej republiky vo Veľkej Británii Róberta Ondrejcsáka
- 16 Úvod
- 21 Prehistória – korene hlbokých slovensko-britských vzťahov (1918 – 1989)
- 37 Nežná revolúcia a otvorenie brán pre intenzívnu spoluprácu (november 1989 – december 1992)
- 47 Nežný rozvod Česko-Slovenska a štart bilaterálnej spolupráce Slovenskej republiky s Veľkou Britániou (1993 – 1998)
- 63 Integračný reštart a britská pomoc Slovensku (1998 – 2004)
- 75 Slovensko vstupuje do NATO a EÚ (2004 – 2010)
- 87 Slovensko-britské vzťahy v rokoch 2010 – 2020
- 101 Súčasné slovensko-britské vzťahy (2020 – koniec roka 2022)
- 126 Fotografie z bilaterálnych návštev (1990 – 2022)

Britský veľvyslanec Nigel Baker počas odovzdávania poverovacích listín prezidentke SR Zuzane Čaputovej, Bratislava, 3. septembra 2020. Foto: Archív Kancelárie prezidenta SR.

Predslov veľvyslanca Veľkej Británie na Slovensku **Nigela Bakera**

Osobne cítim silný záväzok voči slovensko-britským vzťahom. Moja diplomatická misia sa začala v roku 1992 v Prahe, kde som ako mladý diplomat pôsobil v pozícii tretieho tajomníka. Politike dominovala debata o voľbách a následné rokovania, ktoré viedli k vzniku nezávislej Slovenskej republiky. Pracovné návštevy Slovenska mi vždy prinášali potešenie. Fascinovala ma zložitost' histórie Slovenska i krása jeho prírody. Preto som sa ochotne pridal k malému tímu britských diplomatov, ktorí v roku 1993 vybudovali novú ambasádu Spojeného kráľovstva v Bratislave. Bolo pre mňa dobrodružstvom byť pri zrode vtedy najmladšieho európskeho štátu. Niektorí z mojich slovenských priateľov, s ktorými som sa v tom období zoznámil, už nie sú medzi nami. Ďalší v súčasnosti zastávajú dôležité miesta v diplomacii či vo verejnom živote. Už vtedy som bol – tak ako dnes – presvedčený o tom, že čerstvo nezávislé Slovensko bude úspešné, a to aj vďaka osobnostným kvalitám mnohých Slovákov, ktorých som mal možnosť postupne spoznať.

V roku 1989 či 1993 by mali mnohí Briti problém nájsť Slovensko na mape Európy. Dnes je takých iba zlomok. Ako vysvetľuje Pavol Demeš vo svojej knihe, ktorá je bohatá na udalosti, detaily, fakty aj tváre, naša spoločná história za posledných tridsať rokov (ale, samozrejme, aj predtým) sa nesmierne preplietala. Pre obe krajiny bolo toto obdobie turbulentné. Ale kde to bolo najzávažnejšie – keď bola v ohrození demokracia, keď vypukla vojna, keď sme čelili krízam –, tam sme vždy stáli pri sebe. Mnohí Briti dnes volajú Slovensko svojim domovom, a ešte viac ich Slovensko navštívi, aby si užili jeho jedinečnú pohostinnosť. Na druhej strane Slováci v Spojenom kráľovstve aktuálne tvoria jednu z najväčších slovenských diaspór vo svete. Demeš sa zameriava na politické vzťahy medzi našimi krajinami, ale nezanedbáva ani kultúrne, športové, obchodné a medziľudské väzby, ktoré sa rozvinuli exponenciálne počas uplynulých dekád a ktoré sú dnes oporou nášho rozvíjajúceho sa vzťahu.

Krajina pod Tatrami a ostrov za morom nemajú na prvý pohľad veľa spoločného. Táto kniha, prvá svojho druhu, ktorá skúma príbeh slovensko-britských vzťahov v modernej dobe, nám však podáva iný obraz. V roku 2020 som požiadal o návrat na Slovensko ako veľvyslanec, pretože po odchode Británie z Európskej únie som chcel prispieť ďalšou pozitívnou kapitolou našich vzťahov. Je veľa toho, čo si môžeme ako priatelia a spojenci navzájom ponúknuť. V roku 1993 sa mi ani nesnívalo, že prichádzam do krajiny, ktorá tak hlboko poznačí môj život. Či si to uvedomujeme alebo nie, pre Britov má Slovensko niečo do seba, tak ako má Británia pre Slovákov, a to nás úzko spája. Pavol Demeš nám v tejto publikácii

poskytuje zopár indícií, prečo je to tak. Je to patričná pocta prvým tridsiatim rokom našich vzájomných diplomatických vzťahov.

Veľvyslanec Slovenskej republiky v Spojenom kráľovstve Róbert Ondrejcsák počas odovzdávania poverovacích listín kráľovi Karolovi III. Buckinghamský palác 26. október 2022. Foto: Yui Mok/PA Wire/PA Images.

Predslov veľvyslanca Slovenskej republiky vo Veľkej Británii **Róberta Ondrejcsáka**

V týchto dňoch si pripomíname 30. výročie nadviazania diplomatických stykov medzi Slovenskou republikou a Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska. Korene našej spoločnej histórie sú však staršie. Slovensko a Spojené kráľovstvo spájajú historické skúsenosti s bojom proti nacizmu a diktatúram v Európe. Slovenskí i českí letci a ďalší vojaci bojovali počas druhej svetovej vojny bok po boku so svojimi britskými priateľmi za demokraciu a slobodu nielen vtedajšieho Československa, ale celej Európy. Som hrdý, že v tom mimoriadnom období sme spolu s Britmi stáli na správnej strane histórie, čo dodnes tvorí veľmi solídny morálny základ našich bilaterálnych vzťahov.

Aj desaťročia neskôr začiatkom 21. storočia sú naše krajiny opäť spojencami, priateľmi a partnermi pri zvládaní výziev a príležitostí súčasného sveta i jeho budúcnosti. Spojené kráľovstvo patrí k najsilnejším spojencom Slovenska v rámci

NATO, obom krajinám výrazne záleží na efektívnych transatlantických vzťahoch a na mieri a bezpečnosti v Európe i vo svete. Naši vojaci preto pôsobili v spoločných misiách na Balkáne, v Iraku a Afganistane. Predovšetkým však dnes opäť stojíme ako spojenci na správnej strane histórie v najväčšom vojenskom konflikte na starom kontinente od konca druhej svetovej vojny. Na brutálnu ruskú agresiu voči Ukrajine reagovali Slovensko a Spojené kráľovstvo so svojimi spojencami rozhodne a v súlade so svojimi morálnymi zásadami a spoločnými strategickými záujmami. Slovensko aj Spojené kráľovstvo patria k najdôležitejším podporovateľom Ukrajiny, či už ide o politickú, ekonomickú alebo vojenskú asistenciu.

V tomto kontexte sme v záujme čo najefektívnejšieho prehĺbenia slovensko-britských bilaterálnych vzťahov naštartovali každoročný strategický dialóg v oblasti zahraničnej a bezpečnostnej politiky. Som presvedčený, že práve tento dialóg odzrkadľuje hĺbku našich strategických vzťahov a pozíciu Spojeného kráľovstva medzi hlavnými spojencami Slovenska, ako aj dramaticky rastúci záujem Londýna o Slovensko a o náš región vo všeobecnosti. Pravidelná komunikácia na najvyšších úrovniach umožní využiť a rozvinúť potenciál, ktorý naše bilaterálne vzťahy nepochybne majú. Ich dôležitou súčasťou je aj parlamentná dimenzia, kontakty medzi poslancami. Z tohto dôvodu sme iniciovali vznik Skupiny britsko-slovenského priateľstva (APPG) v britskom parlamente a aktívne s ňou spolupracujeme.

Za zmienku stojí, že v problematike životného prostredia patríme k regionálnym lídrom, čo sa potvrdilo aj počas

26. konferencie zmluvných strán Rámcového dohovoru OSN o zmene klímy (COP26), ktorú Spojené kráľovstvo organizovalo v Glasgowe na jeseň 2021. Prezidentka Zuzana Čaputová absolvovala vtedy podnetné rokovanie s princom Charlesom, súčasným kráľom Karolom III.

Dôležitým prvkom bilaterálnych vzťahov je existencia veľmi početnej, viac ako 140-tisícovej komunity slovenských občanov v Spojenom kráľovstve. Ide o veľmi zaujímavú, heterogénnu a kreatívnu komunitu, na ktorú natrafíme v každom regióne Britských ostrovov, či už ide o Londýn, stredné a severné Anglicko, Škótsko, Wales alebo Severné Írsko. Nájdeme v nej analytikov, lekárov, ľudí pracujúcich v službách, bankovníctve a kultúre, ako aj startupistov i ďalšie profesie, ktoré sa nachádzajú na miestnom pracovnom trhu. Grupujú sa i z našich študentov, ktorí absolvovali prestížne britské univerzity v Oxforde a Cambridgei, londýnsku King's College či St. Andrews v Škótsku.

Je teda zrejmé, že naše dvojstranné vzťahy s Londýnom sú komplexné, majú historické fundamenty, ale zároveň aj moderné elementy tvorené reáliami 21. storočia. Pavol Demeš ich dokázal v širokom spektre zachytiť v publikácii, ktorú práve držíte v rukách, s pisateľským talentom jemu vlastným. Popri talente mu pomohla aj skutočnosť, že osobne stál pri mnohých míľnikoch budovania slovensko-britských vzťahov. Pre mňa ako reprezentanta nášho štátu v Spojenom kráľovstve je veľmi cenné a potešiteľné, že táto kniha vychádza práve v období, keď si pripomíname 30. výročie nadviazania našich diplomatických stykov, a ponúka ich precíznu bilanciu.

Otvorene konštatujem, že pre mňa osobne aj profesionálne je obrovská česť pôsobiť ako veľvyslanec Slovenskej republiky v Spojenom kráľovstve Veľkej Británie a Severného Írska práve v tomto období. Dovolím si dodať, že prijatie u kráľa Karola III. pri príležitosti odovzdávania poverovacích listín len niekoľko týždňov po jeho nastúpení na trón patrí k mojim mimoriadnym zážitkom. Na náš veľmi podnetný a inšpiratívny rozhovor určite nezapudnem.

Úvod

Túto bilingválnu publikáciu som pripravoval s radosťou, lebo k Spojenému kráľovstvu cítim dlhodobú úctu a rešpekt – z profesionálnych i osobných dôvodov. Pri spracovávaní dát som sa snažil objavovať súvislosti hlbokých a mnohovrstevných vzťahov medzi európskou veľmocou a oveľa menším Slovenskom, ktoré sa objavilo na mape Európy len pred tridsiatimi rokmi.

Údaje som získaval z najrôznejších archívnych zdrojov (vrátane archívu Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR), médií a množstva rozhovorov s britskými a slovenskými diplomatmi a odborníkmi. Takmer všetci bývalí, ako aj súčasný slovenský veľvyslanec v Londýne Róbert Ondrejčák a, naopak, bývalí britskí veľvyslanci slúžiaci v Bratislave mi pomohli pri skladaní tejto mozaiky. Osobitná vďaka patrí súčasnému britskému veľvyslancovi Nigelovi Bakerovi a členom jeho tímu, ktorí sa pre tento knižný projekt nadchli a zároveň ho aj finančne podporili.

Z bohatého fotografického materiálu pochádzajúceho z rôznych zdrojov som sa napokon rozhodol vybrať zábery z kľúčových bilaterálnych návštev. V obrazovej prílohe nájdete fotografie z britských kráľovských a premiérskych návštev na Slovensku a slovenských prezidentských a premiérskych návštev vo Veľkej Británii. Väčšina fotografií pochádza z databázy Tlačovej agentúry Slovenskej republiky (TASR), ktorej patrí moja osobitná vďačnosť za ich poskytnutie.

Pri príprave textu a posudzovaní rukopisu mi pomohlo veľa ľudí, za čo im ďakujem. Štyrom z nich by som chcel vysloviť uznanie menovite: Ľubomírovi Rehákoví, Lenke Turaz, Monike Holečkovej a Pavlovi Vitkovi.

Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku ďakujem za pomoc a vydanie tejto publikácie.

Pavol Demeš

Tomáš Garrigue Masaryk (druhý zľava), ktorý stál pri zrode dnešnej Školy slovanských a východoeurópskych štúdií (School of Slavonic and East European Studies – SSEES) v Londýne, ju navštívil 24. októbra 1923 ako prezident Československa. Robert William Seton-Watson, jeden zo zakladateľov SSEES, stojí v strede vzadu. Foto: Archív SSEES.

Privítanie Roberta Williama Setona-Watsona (v strede)
pred budovou radnice v Skalici 12. júla 1938. Foto: Archív
Záhorského múzea v Skalici.

**Prehistória
— korene
hlbokých
slovensko-
-britských
vzťahov**

1918 — 1989

Slovensko-britské vzťahy majú hlboké korene a sú poznačené viacerými historickými zvratmi, ktoré prinieslo 20. a 21. storočie. Išlo v nich často aj o dramatické momenty, ktoré ich napokon utužili do dnešnej podoby hlbokého priateľstva a spojenectva.

Londýn bol mestom, kde sa popri Paríži a Washingtone formoval osud budúceho spoločného štátu Čechov a Slovákov. V roku 1915 tu našiel útočisko významný český politik a univerzitný profesor Tomáš Garrigue Masaryk a pobudol tu takmer dva roky. V Londýne prednášal, publikoval a získaval pre myšlienky nezávislého československého štátu britské a medzinárodné mienkotvorné osobnosti. V jeho aktivitách mu všestranne pomáhal vplyvný historik a publicista Robert William Seton-Watson (1879 – 1951), ktorý v roku 1915 založil Školu slovanských štúdií (School of Slavonic Studies). Inauguroval ju Tomáš Garrigue Masaryk, ktorý vo svojej prednáške pod názvom Problém malých štátov v európskej

kríze načrtnol cestu k ich oslobodeniu spod vlády Nemecka, Rakúska, Turecka a Ruska. Založenie školy a profesora Masaryka pozdravil britský premiér Herbert Asquith, ktorý vo svojom liste potvrdil podporu štátov Dohody v tomto ich úsilí. Táto škola – aktuálne pôsobiaca ako Škola slovanských a východoeurópskych štúdií (SSEES) – je dnes súčasťou prestížnej University College of London a vo svojej oblasti patrí do medzinárodnej špičky.

Robert William Seton-Watson sa výraznou mierou zaslúžil o prezentáciu Slovenska na medzinárodnej scéne. Slovensko opakovane navštívil a osobne sa poznal s našimi politickými a kultúrnymi predstaviteľmi. Univerzita Komenského mu v roku 1928 udelila svoj prvý čestný doktorát – *doctor honoris causa*, v roku 1937 mu bola odhalená v Ružomberku pamätaná tabuľa s bustou a v roku 2007 bola uvedená slovenská poštová známka s jeho portrétom. Možno povedať, že v kontexte slovensko-britských vzťahov ide o najvýznamnejšiu osobnosť.

V máji 1916 prichádza do Londýna za Masarykom predstaviteľ Slovenskej ligy v Amerike, advokát z Chicaga slovenského pôvodu Štefan Osuský (rodák z Brezovej). Z Masarykovho poverenia následne odcestoval do Paríža, kde nadviazal spoluprácu s Edvardom Benešom a Milanom Rastislavom Štefánikom. Tieto štyri osobnosti potom stáli rozhodujúcou mierou za vznikom Československej národnej rady v Paríži v roku 1916 ako reprezentatívneho orgánu zahraničného odboja, ako aj za vznikom a etablovaním samostatnej Československej republiky (ČSR) v októbri 1918. Jej prezidentom sa stal Tomáš Garrigue Masaryk, ministrom zahraničia Edvard

Beneš a ministrom vojny Milan Rastislav Štefánik, ktorý v máji 1919 pri návrate domov lietadlom z Talianska neďaleko Bratislavy tragicky zahynul.

Štefan Osuský sa už v októbri 1918 stal prvým vyslancom ČSR v Londýne a zotrval v úrade do januára 1921. Novovzniknutú republiku zastupoval v roku 1919 na Parížskej mierovej konferencii a ako veľvyslanec vo Veľkej Británii spolu s ministrom zahraničných vecí ČSR Edvardom Benešom podpísal v júni 1920 Trianonskú mierovú zmluvu. Po ukončení svojho mandátu v Londýne pôsobil až do druhej svetovej vojny ako československý veľvyslanec v Paríži.

Nová demokratická Československá republika patrila v medzivojnovom období medzi najdynamickejšie európske štáty a získala si rešpekt medzinárodného spoločenstva. Do jej osudov však kruto zasiahla druhá svetová vojna, ktorú rozpútal hitlerovské Nemecko. Vláda Veľkej Británie ako signatárskej krajiny Mníchovskej dohody z 30. septembra 1938 (spolu s Nemeckom, Francúzskom a Talianskom) prispela k rozbitiu Československa. Následkom Mníchovskej dohody sa 5. októbra 1938 vzdal svojho úradu vtedajší prezident ČSR Edvard Beneš a emigroval do zahraničia. V marci 1939 vzniká po nemeckej okupácii Protektorát Čechy a Morava a vazalský vojnový Slovenský štát na čele s prezidentom Jozefom Tisom.

Londýn zohrával v tomto tragickom období našich i svetových dejín mimoriadne dôležitú úlohu. Tu pôsobila po rozbití Československa od 9. júla 1940 až do roku 1945 a obnovenia republiky exilová vláda, ktorá mala názov Dočasné štátne zriadenie. Prezidentom bol Edvard Beneš, predsedom exilovej vlády Jan Šrámek a ministrom obrany slovenský generál Rudolf Viest. Po obsadení Francúzska nemeckými vojskami na jar 1940 prišiel do Londýna aj veľvyslanec ČSR v Paríži Štefan Osuský. Od júla 1940 do marca 1942 pôsobil v exilovej vláde, po konflikte s Edvardom Benešom prednášal na Oxfordskej univerzite a na jar 1945 odišiel do USA.

Do Británie bola z Francúzska evakuovaná aj časť československých jednotiek, ktorých vojaci sa zapojili do boja s nacistickým Nemeckom a preslávili sa najmä ako letci. V priebehu druhej svetovej vojny slúžilo v britskom Kráľovskom letectve (Royal Air Force – RAF) približne 2 200 československých vojakov, z toho asi 250 zo Slovenska. Počas služby

v RAF zomrelo 475 československých vojakov spomedzi lietajúceho personálu a 14 z pozemného personálu.

V Británii bola počas vojny sformovaná a vycvičená aj Československá samostatná obrnená brigáda (Czechoslovak Independent Armoured Brigade Group). Od októbra 1944 zohrala kľúčovú úlohu pri víťaznom obliehaní nemeckých vojsk vo francúzskom prístavnom meste Dunkerque, kde jej britská 154. pešia brigáda odovzdala svoj bojový úsek. V polovici apríla 1945 slúžilo v jednotkách Československej samostatnej obrnenej brigády 5 723 osôb, takmer 20 percent z nich boli Slováci. Brigáda v bojoch s Nemcami v okolí mesta Dunkerque stratila 201 vojakov.

Na viac ako stovke cintorínov na území Spojeného kráľovstva je pochovaných vyše 300 československých vojakov. Najviac ich spočíva na vojenskom cintoríne v Brookwoode neďaleko Londýna, ide o československých príslušníkov RAF. Na príľahlom civilnom cintoríne je tiež československá sekcia, ktorú vykúpili príslušníci československých jednotiek, ktorí ostali v emigrácii a zomreli po vojne. Je tam tiež hromadný hrob obetí pádu repatriačného letu do Prahy v októbri 1945, na palube ktorého bola aj podpredsedníčka Československého Červeného kríža Slovenka Marína Paulínyová. Asociácia pre zachovanie pamiatky slobodných československých veteránov v Spojenom kráľovstve (Memorial Association for Free Czechoslovak Veterans) usporadúva na cintoríne dvakrát ročne spomienkové ceremónie. Svojich aktivistov má aj na Slovensku.

Po najúspešnejšom slovenskom stíhacom pilotovi RAF Otovi Smikovi je dnes pomenovaná letecká základňa na Sliachi

pri Banskej Bystrici. Jeho meno nesú aj ulice v Prahe a Bratislave, ako aj holandskom Zwolle, kde zahynul v boji vo veku 22 rokov. V Bratislave na Podjavorinskej ulici 7, kde do roku 1940 býval, mu odhalili bustu. Pochovaný je na cintoríne v Slávičom údolí v Bratislave, kam v roku 1994 preniesli z Belgicka jeho pozostatky. Letecká základňa generálpukovníka Jána Ambruša v Prešove zase pripomína prvého československého veliteľa 312. československej perute RAF.

Medzi našich najznámejších bojovníkov na západnom fronte patril aj Ivan Otto Schwarz (vyrastal v Bytči), ktorý slúžil ako strelec v bombardéri Liberátor. Ten pod velením kapitána Oldřicha Doležela okrem iného potopil nemeckú loď SS Alsterufer so strategicky dôležitým nákladom. Novinár Pavol Vitko zostavil o generálmajorovi vo výslužbe Schwarzovi obsiahlu publikáciu *Pokoriteľ Alsteruferu*, ktorá obsahuje aj prílohu vojenského historika Petra Šumichrasta a hodnotenie ponovembrových slovensko-britských vojenských vzťahov. Generál Schwarz zomrel v roku 2018 vo veku 94 rokov. Bol posledným vo Veľkej Británii žijúcim Slovákom, ktorý počas druhej svetovej vojny slúžil v jednotkách RAF. Pochovali ho s vojenskými poctami na cintoríne v Brookwoode.

Pamätník príslušníkom západného odboja odhalili na Šáfarikovom námestí v Bratislave v roku 2003 a od roku 2014 majú československí letci RAF na budove bratislavskej Eurovey na Nábreží generála Milana Rastislava Štefánika pamätnú tabuľu.

S Londýnom a Československom sa vo vojnových časoch spája aj vznik celosvetového sviatku venovaného študentom. Stalo

sa to vďaka spoločnému úsiliu československých študentov, ktorí emigrovali do Británie, a československej exilovej vlády. Na zasadaní Medzinárodnej študentskej únie v Londýne v roku 1941 bol 17. november vyhlásený za Medzinárodný deň študentstva. Išlo o pripomienku tragických udalostí z roku 1939 v Protektoráte Čechy a Morava spojených s vysokoškolskými. V deň výročia vzniku Československa 28. októbra 1939 sa v Prahe konala protinacistická demonštrácia, počas ktorej bol smrteľne zranený študent medicíny Jan Opletal. Táto udalosť vyvolala ďalšie protesty, až napokon ríšsky protektor Konstantin von Neurath nariadil 17. novembra zatvorenie všetkých českých univerzít a internátov (zostali zatvorené až do mája 1945). Nacisti popravili aj viacerých študentských lídrov vrátane Marka Frauwirtha, slovenského študenta a nediplomatického zamestnanca slovenského konzulátu v Prahe, ktorý sa podieľal na vydávaní falošných pasov Židom a odbojárom a roznášal protinemecké tlačoviny. 1 200 študentov skončilo v koncentračnom tábore v Sachsenhausene. Tieto udalosti a osudy ich aktérov najpodrobnejšie zmapoval slovenský spisovateľ a historik Jozef Leikert.

Na pôde Veľkej Británie sa zrodila aj jedna z najznámejších operácií z obdobia druhej svetovej vojny. Mala krycí názov Antropoid a jej cieľom bol atentát na ríšskeho protektora Reinharda Heydricha. Jej hlavnými aktérmi boli československí výsadkári Jozef Gabčík (Slovák) a Jan Kubiš (Čech), špeciálne vycvičení na túto úlohu v škótskom Arisaigu. Po úspešnom atentáte 27. mája 1942 hrdinsky zahynuli v krypte pravoslávneho Chrámu svätých Cyrila a Metoda v Prahe. V Protektoráte následne dochádza k obrovským represáliám a masovým vraždám. Medzinárodným dôsledkom útoku na

Reinharda Heydricha bolo zrušenie platnosti Mníchovskej dohody zo strany Veľkej Británie a Francúzska. Autorom knihy o operácii Antropoid a veľkým propagátorom tejto kapitoly našich spoločných dejín v Británii je John Martin z Liverpoolu.

V auguste 1944 vypuklo Slovenské národné povstanie (SNP), do ktorého sa ako člen exilovej reprezentácie zapojil aj generál Rudolf Viest. Povstania sa zúčastnili aj príslušníci amerických a britských špeciálnych jednotiek (americká misia OSS – Office of Strategic Services a britský výsadok s označením Windproof). Hlavnou úlohou takmer 40-člennej americko-britskej misie bola záchrana amerických a britských pilotov, ktorí sa po zostrení skrývali na území Slovenska, ako aj získavanie spravodajských informácií. Jednotka spolupracovala s partizánmi a velením Povstania. Po potlačení SNP sa jej členovia ukrývali v horách nad obcou Polomka, až kým ich Nemci nezajali. V januári 1945 bolo v koncentračnom tábore Mauthausen po vypočúvaní a mučení popravených 17 príslušníkov tejto misie.

V Polomke majú títo hrdinovia pamätnú tabuľu. Slávnostný ceremoniál odhalenia novej tabule zorganizovali v roku 2017 veľvyslanectvá USA a Veľkej Británie spolu s ministerstvom obrany a obcou. Zúčastnili sa na ňom americký veľvyslanec Adam Sterling, britský veľvyslanec Andy Garth a štátny tajomník rezortu obrany, v súčasnosti veľvyslanec SR v Londýne Róbert Ondrejcsák.

Hrdinstvo pilotov v službách RAF, ktorí padli počas druhej svetovej vojny na území Slovenska, pripomínajú dva pamätníky. Prvý sa nachádza v priestoroch dunajskej hrádze neďaleko

bratislavskej mestskej časti Čunovo na mieste, kde Nemci zostrelili britský bombardér Wellington, v ktorom zahynula päťčlenná posádka. Ľsmich poľských pilotov v službách RAF, ktorých v decembri 1944 zostrelil nemecký stíhač, pripomína pamätník v obci Radatice v okrese Prešov.

Prezident Edvard Beneš, minister zahraničných vecí československej exilovej vlády Jan Masaryk a ďalší predstavitelia exilu v Londýne rokovali začiatkom roku 1945 so zástupcami komunistického odboja v Moskve Klementom Gottwaldom a Rudolfom Slánským o povojnovom usporiadaní Československej republiky. Prezident Edvard Beneš sa vrátil z Londýna do Prahy a ujal sa funkcie hlavy obnoveného štátu. Domy sa vrátili aj vojaci, ktorí bojovali na západnom fronte, a stali sa súčasťou novej armády.

Zahraničné vysielanie BBC

Britská rozhlasová a televízna spoločnosť BBC zohrala zoči voči nemeckej propagandistickej vojnovej mašinérii, ako aj v neskoršom období mimoriadnu úlohu. Už od septembra 1938 začala na pokyn britskej vlády vysielateľ po francúzsky, nemecky a taliansky. České rozhlasové vysielanie BBC sa začalo po napadnutí Poľska Adolfom Hitlerom, potom čo Británia vyhlásila vojnu Nemecku 6. septembra 1939. Slovenčina sa po prvýkrát ozvala na vlnách BBC 6. decembra 1939. Počas vojny vysielal Londýn po česky a po slovensky v každej relácii spolu. V spravodajstve sa striedala slovenčina s češtinou a nedeľné ranné vysielanie venované prehľadu britskej tlače bolo čisto slovenské. Na jar roku 1952 bolo vysielanie BBC po česky a po slovensky oddelené.

V povojnovom československom politickom živote sa pod vplyvom dohôd veľmocí na Jaltskej konferencii v roku 1945 začalo intenzívne presadzovať spojenectvo so Sovietskym zväzom. Vo februári 1948 komunisti plne ovládli dianie v štáte a Československo nasmerovali do bloku krajín so socialistickým režimom, oddelených od západných kapitalistických krajín imaginárnou Železnou oponou. Vzťahy medzi Československom a Veľkou Britániou boli preto z ideologických dôvodov po štyri desaťročia veľmi limitované. Dokonca aj bývalí vojaci bojujúci proti nacistickému Nemecku v Británii a ich rodiny boli perzekvovaní. Predstavitelia nového režimu videli v účastníkoch zahraničného odboja zo západného frontu nebezpečenstvo a bývalí príslušníci RAF boli postupne prepúšťaní z armády a marginalizovaní. Mnohí z nich boli obvinení zo „špionáže pre západné mocnosti“ a odsúdení na dlhoročné väzenie alebo na nútené práce. Iní zvolili opätovnú emigráciu do slobodného sveta. Vo Veľkej Británii československým migrantom pomáhala v integrácii organizácia Velehrad.

Keď sa od jesene 1945 začali v Bratislave vytvárať pobočky viacerých veľvyslanectiev pôsobiacich v Prahe vrátane konzulátov najdôležitejších západných štátov (USA, Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko), Veľká Británia si v Bratislave otvorila okrem konzulátu, ktorý viedol Alfred J. Sington, aj pobočku Britskej rady s názvom Britský inštitút. Pracovníkov západných diplomatických misíi však začali v rámci šíriacej sa protizápadnej hystérie šikanovať a prenasledovať. Napríklad riaditeľ Britského inštitútu profesor Donald Brander, ktorý so svojím zástupcom W. S. Allenom založil na Slovenskej univerzite (taký názov niesla Univerzita Komenského v rokoch 1939 – 1954) katedru anglistiky, bol pred Vianocami roku 1949 vo svojom dome postrelený a vážne zranený. Politické pozadie útoku bolo úplne zrejmé. Tento proces viedol napokon k tomu, že Británia uzavrela 30. apríla 1951 svoju misiu v Bratislave. (Ako zaujímavosť možno uviesť, že po 55 rokoch v septembri 2001 zavítal profesor Brander na pôdu Univerzity Komenského a prevzal si z rúk jej rektora Ferdinanda Devínskeho Zlatú medailu UK ako ocenenie svojho príspevku k rozvoju anglistiky na univerzite a k rozvoju britsko-slovenských kultúrnych, edukačných a vedeckých vzťahov.)

V období socializmu bola spolupráca s Veľkou Britániou politicky nežiaduca až nebezpečná. Aj vysielanie BBC, zdroj objektívnych informácií, bolo zámerne rušené. Slovenské vysielanie BBC prestal režim rušiť až v polovici 60. rokov, keď vo vzťahoch Západu s komunistickými štátmi nastalo isté uvoľnenie. V tom čase do Británie smerovali na stáže a výskumné pobyty viacerí študenti a odborníci.

Po vstupe vojsk Varšavskej zmluvy do Československa v roku 1968 zamierila do Británie ďalšia vlna našich emigrantov. O viacerých úspešných Čechoch a Slovákoch v Spojenom kráľovstve pripravili Londýnčania Milan Kocourek a jeho slovenská spoluautorka Zuzana Slobodová knihu s názvom *Česko-slovenská Británie* (vyšla v češtine v roku 2006). Nastalo obdobie normalizácie, v ktorom sa vysielanie BBC stalo jedným z mála zdrojov spoľahlivých informácií dostupných poslucháčom v Čechách i na Slovensku. Medzi hlásateľmi „Volá Londýn“ vynikala aj Táňa Šnáblová (pseudonym Jana Gregorová).

Po spomenutej invázii „bratských vojsk“ sa skupina britských intelektuálov rozhodla tajne pomáhať svojim priateľom a kolegom, poväčšine disidentom. V roku 1980 založili v Oxforde Vzdelávaciu nadáciu Jána Husa (The Jan Hus Educational Foundation), ktorá až do roku 1989 sídlila vo Veľkej Británii, Francúzsku, Kanade, USA, Belgicku a Nemecku a pomáhala českým a slovenským aktivistom vytvárať sieť utajovaných bytových seminárov „podzemnej univerzity“, prekladať a vydávať v samizdatových edíciách diela západnej literatúry a organizovať nezávislé kultúrne aktivity. Umožňovala aj viacerým študentom vykonať skúšky na britských univerzitách, udeľovala im štipendiá a podporovala samizdatovú činnosť. Medzi desiatky tajných spolupracovníkov nadácie patrili aj Václav Havel, Václav Malý, Petr Pithart, Ján Čarnogurský, Miroslav Kusý, Ján Langoš a Milan Šimečka.

Britská nadácia zohrala dôležitú úlohu aj pri obrane zatknutých slovenských disidentov. Na súdny proces s tzv. bratislavskou päťkou (Dr. Ján Čarnogurský, prof. Miroslav Kusý,

spisovateľka Hana Ponická, Anton Selecký a Dr. Vladimír Maňák), ktorý sa konal v novembri 1989, vyslala britských žurnalistov a ako pozorovateľku britskú právničku Christine Stone.

Medzi známých britských publicistov, ktorí informovali svet o dianí v Československu, patria Misha Glenny, Edward Lucas a oxfordský profesor histórie Timothy Garton Ash. Doposiaľ udržiujú vzťahy so slovenskými analytikmi a akademikmi a prednášky Timothy Gartona Asha na Oxfordskej univerzite absolvovalo za ostatné tri dekády veľa slovenských a českých študentov.

Situácia sa zmenila až po páde Berlínskeho múra a skončení bipolárneho rozdelenia sveta. Po Nežnej revolúcii, ktorú v Československu začali opäť študenti, a to protestnou iskrou na Medzinárodný deň študentstva 17. novembra 1989 v Prahe (16. novembra sa v Bratislave uskutočnil pochod študentov mestom, ktorý nebol rozohnaný), sa vzťahy medzi Veľkou Britániou a Slovenskom naplno rozvinuli do dnešných pozoruhodných rozmerov. 17. november je dnes na Slovensku i v Čechách štátnym sviatkom – Dňom boja za slobodu a demokraciu.

Nežná
revolúcia
a otvorenie brán
pre intenzívnu
spoluprácu

november 1989

— január 1993

Pád komunistického režimu v krajinách východného bloku bol vo Veľkej Británii sprevádzaný nadšením a ochotou pomôcť Československu s jeho politickou, ekonomickou a spoločenskou transformáciou, ako aj s „návratom do Európy“. Nenásilný demokratizačný prechod moci v krajine – Nežná revolúcia a medzinárodná prestíž Václava Havla zohrávali v týchto procesoch veľmi dôležitú úlohu.

V septembri 1990 došlo k podpisu Dohovoru medzi vládou ČSFR a vládou Spojeného kráľovstva o zrušení vízovej povinnosti.

Príslušníkom západného odboja boli priznané ich zásluhy a došlo aj k rehabilitácii politicky prenasledovaných. O tom, ako si Briti vážia svojich slovenských spolubojovníkov, svedčí aj to, že veteránom z bojov o Britániu a ich vdovám začali od roku 1995 raz ročne vyplácať finančnú odmenu, ktorou kompenzovali ich nízke dôchodky. Príspevok pritom nie je

zo štátnych zdrojov, ale z nadácie vojenských letcov a príslušníkov britských pozemných síl.

Ako príklad tejto radikálnej zmeny možno spomenúť osud slovenského vojnového veterána „anglána“ Antona Petráka, ktorý bol po desaťročiach príkorie vo vysokom veku opäť prijatý do československej armády a 28. októbra 1990 ho povýšili na generálmajora vo výslužbe. V januári 1993 sa stal čestným predsedom Československej obce legionárskej na Slovensku. V roku 1996 mu kráľovná Alžbeta II. udelila Rad Britského impéria. Okrem toho prevzal z rúk francúzskeho prezidenta François Mitterranda Rad Čestnej légie (1994), prezident Slovenskej republiky Michal Kováč ho vyznamenal Vojenským radom Ľudovíta Štúra II. triedy (1996) a prezident Českej republiky Václav Havel mu odovzdal Rad Bieleho leva I. triedy (2003). Anton Petrák zomrel v roku 2009 vo veku 96 rokov a je pochovaný na cintoríne v Bratislave-Petržalke.

Veľká Británia, podobne ako ďalšie západné demokracie, urýchlene vypracovala vládne programy na podporu reforiem v Československu. Hlavným nástrojom sa stal britský Know-How Fund, ktorý sa zameriaval na podporu prechodu na pluralitnú demokraciu a trhovú ekonomiku. Administrovala ho britská ambasáda v Prahe a po rozdelení štátu od januára 1993 nová britská ambasáda v Bratislave.

Z jeho prostriedkov boli podporené ekonomické inštitúcie (vrátane ministerstiev), privatizačný proces, médiá, politické strany (najmä cez nadáciu Westminster Foundation for Democracy) a občianska spoločnosť. Vzhľadom na mimoriadny záujem o výučbu angličtiny boli podporené aj mnohé

jazykové programy a rekvalifikácia učiteľov ruštiny na angličtinárov.

Know-How Fund fungoval v krajinách bývalého východného bloku od roku 1990 až do roku 1998, keď sa zmenil na Department for International Development (DfID), a ten ešte pôsobil do roku 2003. Počas svojho trvania prerozdelenil na Slovensku vyše 24,6 miliónov libier.

Vysielanie BBC mohlo po novembri 1989 nerušene sprostredkovať informácie pre svojich poslucháčov na Slovensku i vo svete. Slovenská redakcia BBC so sídlom v Londýne sa definitívne odmlčala až 20. decembra 2005. Skončilo sa tak 66 rokov vysielania BBC World Service po slovensky.

Začiatok oficiálnej prítomnosti Veľkej Británie na Slovensku

Počas ponovembrovej trojročnej existencie Česko-Slovenska pôsobila britská ambasáda v Prahe a jej diplomati pravidelne chodievali na Slovensko. Veľvyslancom bol od roku 1988 do roku 1991 Peter Laurence O'Keefe, ktorý si spomína na prejavy spontánnej úcty občanov k jeho štátu počas Nežnej revolúcie i po nej. V roku 1991 ho vo funkcii vystriedal David Brighty, ktorý zastrešoval Slovensko z Prahy.

Prvým ponovembrovým veľvyslancom Československa v Londýne bol v rokoch 1990 – 1992 bývalý diplomat Karel Duda, ktorého po Nežnej revolúcii rehabilitovali. Napokon bol aj posledným česko-slovenským veľvyslancom v Spojenom kráľovstve. V novembri 1990 sa v Londýne za prítomnosti predsedu Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federálnej Republiky Alexandra Dubčeka uskutočnilo prvé zhromaždenie Združenia britských Čechov a Slovákov (British Czech and Slovak Association – BCSA).

Jazykové, vzdelávacie a kultúrne programy na Slovensku zabezpečovala Britská rada (British Council), ktorá oficiálne začala svoju činnosť v októbri 1992 ešte pred príchodom britských diplomatov do Bratislavy. Pobočky otvorila v Banskej Bystrici a Košiciach. Jej prvou riaditeľkou sa stala Rosemary Hilhorstová. Britská rada pôsobí na Slovensku dodnes v tej istej historickej budove na Panskej ulici v Bratislave.

V roku 1990 bola založená Československá vzdelávacia nadace Jana Husa so sídlom v Brne a pobočkami v Prahe a Bratislave, kde pokračovala v plnení svojho poslania v nových podmienkach prechodu od totality k demokracii. Jej predsedom sa stal Miroslav Pospíšil z Brna a britskou tajomníčkou Barbara Day. Kancelária nadácie na Slovensku získala priestor v Dome zahraničných stykov Ministerstva školstva SR v Bratislave. Od roku 1993 samostatná Vzdelávacia nadácia Jána Husa v SR poskytovala granty vzdelávacím inštitúciám a neziskovým organizáciám. Svoju činnosť ukončila v roku 2009.

Prvé oficiálne návštevy

Už v prvých dvoch rokoch po Nežnej revolúcii zavítalo na Slovensko niekoľko významných politických osobností z Veľkej Británie, ktoré spojili svoje oficiálne návštevy ČSFR aj s návštevou Slovenskej republiky. Historicky prvým členom vlády, ktorý pricestoval do Bratislavy na oficiálnu návštevu, bol minister zahraničných vecí Douglas Hurd. Dňa 24. júla 1990 ho privítali premiér Vladimír Mečiar a predseda parlamentu František Mikloško.

Čoskoro po tom 18. septembra 1990 pricestovala z Prahy na oficiálnu návštevu do Bratislavy významná britská premiérka Margaret Thatcherová. Počas návštevy Československa sa ospravedlnila za Mníchovskú dohodu a ocenila úlohu československých letcov v boji o Britániu. Oznamila, že už o niekoľko dní 1. októbra bude zrušená vízová povinnosť pre československých občanov. V Bratislave rokovala s predsedom parlamentu Františkom Mikloškom a premiérom Vladimírom Mečiarom.

Poctou pre Slovensko bola historická kráľovská návšteva na jar nadchádzajúceho roka, keď 8. mája 1991 do Bratislavy prileteli na oficiálnu návštevu následník trónu Charles, princ z Walesu, a jeho manželka princezná Diana. Prijal ich predseda vlády Ján Čarnogurský a členovia jeho kabinetu (vrátane autora tohto textu, vtedy ministra medzinárodných vzťahov), ako aj predseda parlamentu František Mikloško. Vzácnu návštevu sprevádzal počas pobytu podpredseda parlamentu Ján Klepáč s manželkou. Okrem stretnutí s politickými predstaviteľmi navštívil kráľovský pár aj Hrad Devín. Veľkú vďaku si vyslúžila princezná Diana, ktorá venovala Mestskej knižnici v Bratislave čítacie zariadenie pre nevidiacich.

V júli 1991 navštívil Bratislavu námestník ministra zahraničných vecí Douglas Hogg. V septembri 1991 sa uskutočnila návšteva Bernarda Weatherilla, predsedu dolnej komory parlamentu.

Poslednou oficiálnou návštevou Bratislavy pred rozdelením štátu bola návšteva premiéra Johna Majora dňa 28. mája 1992. Počas nej rokoval s premiérom Jánom Čarnogurským, ministrom medzinárodných vzťahov Pavlom Demešom a ministrom privatizácie Ivanom Miklošom. Na pracovnom rokovaní sa zúčastnil aj federálny premiér Marián Čalfa.

V máji 1992 uskutočnil minister medzinárodných vzťahov Pavol Demeš pracovnú cestu do Veľkej Británie na pozvanie námestníka ministra zahraničných vecí Douglasa Hogga.

Postoj Veľkej Británie k štátoprávnym diskusiam a rozdeleniu Česko-Slovenska

Oficiálny Londýn i jeho diplomacia veľmi pozorne a s istými obavami sledovali štátoprávne diskusie medzi politickými reprezentáciami v Čechách a na Slovensku. Bolo to v období konfliktov, ktoré sprevádzali delenie Juhoslávie. Aj keď britskí predstavitelia plne rešpektovali demokratický vývoj a suverenitu ČSFR, netajili sa preferovaním udržania spoločného štátu Čechov a Slovákov. Premiér John Major ako posledný vysoký predstaviteľ západného spoločenstva navštívil Bratislavu len mesiac pred júnovými parlamentnými voľbami v roku 1992, ktoré rozhodli o ďalšom osude Česko-Slovenska, keď následne na Slovensku bol za premiéra zvolený Vladimír Mečiar a v Čechách Václav Klaus a títo dvaja dominantní politici navigovali ďalší vývoj k rozdeleniu federácie. Premiér John Major upozorňoval na možné úskalia, ktoré by mohli sprevádzať Slovensko po jeho osamostatnení. Potom čo sa ukázalo, že politický vývoj smeruje nezvratne k rozdeleniu štátu, britská diplomacia v osobe

svojho skúseného veľvyslanca v Prahe Davida Brightyho pôsobila veľmi asertívne voči oboj stranám, aby tento proces prebehol pokojne a tak, aby oba nástupnícke štáty mali rovnakú východiskovú pozíciu v systéme medzinárodných vzťahov.

**Nežný rozvod
Česko-Slovenska
a štart
bilaterálnej
spolupráce
Slovenskej
republiky
s Veľkou
Britániou
1993 — 1998**

Svetové spoločenstvo rešpektovalo pokojné a ústavné rozdelenie Česko-Slovenska 1. januára 1993 a bez problémov uznalo dva nové štáty v strednej Európe. Slovensko sa stalo novou členskou krajinou OSN a rýchlo nadviazovalo diplomatické vzťahy s jednotlivými štátmi. Premiér John Major už 1. januára poslal list predsedovi vlády Vladimírovi Mečiarovi, ktorým Británia oficiálne uznala Slovenskú republiku ako nezávislý suverénny štát. Oficiálny list svojmu kolegovi Milanovi Kňažkovi zaslal paralelne aj britský minister zahraničných vecí Douglas Hurd a navrhol mu nadviazanie diplomatických vzťahov medzi Spojeným kráľovstvom Veľkej Británie a Severného Írska a Slovenskou republikou.

Britské diplomatické zastúpenie na Slovensku

Britský veľvyslanec v Česko-Slovensku David Brighty sa stal po rozdelení štátu veľvyslancom v oboch republikách. Z Prahy zastrešoval aj Slovensko (ako nerezidentný veľvyslanec), kým v Bratislave nebolo vybudované funkčné veľvyslanectvo a neodovzdal v roku 1994 štafetu prvému vedúcemu diplomatickej misie na Slovensku Michaelovi Batesovi. Ten bol najprv chargé d'affaires a vzápätí sa stal veľvyslancom (1994 – 1995). Michaela Batesa vystriedal v roku 1995 veľvyslanec Peter Harborne, ktorý na Slovensku slúžil do roku 1998.

Zaujímavosťou je, že medzi prvými diplomatmi na novej ambasáde, ktorí sem boli presunutí po rozdelení štátu z Prahy, bol aj súčasný britský veľvyslanec na Slovensku Nigel Baker (nastúpil do funkcie v roku 2020). Od júna 1993 do januára 1996 slúžil ako zástupca vedúceho britskej diplomatickej misie na Slovensku.

Britskí diplomatickí „pionieri“ museli riešiť aj viacero praktických problémov spojených s budovaním priestorov novej

ambasády. Svoje prvé kancelárske priestory si zriadili v priestoroch Britskej rady na Panskej ulici. Neskôr si prenajali kancelárie na štvrtom poschodí v budove na Grösslingovej ulici 35, kde začínali dočasne pôsobiť aj veľvyslanectvá Francúzska, Španielska a Turecka. Po intenzívnom hľadaní vyhovujúcejších priestorov došlo ku kúpe historickej budovy v Starom Meste na Panskej ulici 16, ktorá sa po renovácii stala od konca roku 1996 permanentným sídlom veľvyslanectva Spojeného kráľovstva na Slovensku.

Prvá rezidencia veľvyslanca bola na Svrčej ulici v Líščom údolí. Po kúpe a adaptácii sa súčasná rezidencia na Pažického 1 (pri pamätníku Slavín) začala využívať až v roku 1998.

Slovenské diplomatické zastúpenie v Londýne

Prvým slovenským veľvyslancom vo Veľkej Británii sa stal popredný slovenský anglista a riaditeľ vydavateľstva Tatran docent Ján Vilikovský. V roku 1992 bol federálnou vládou schválený do funkcie veľvyslanca ČSFR, do ktorej nastúpil tesne pred rozdelením štátu v decembri 1992. Od 1. januára 1993 sa stal vedúcim Zastupiteľského úradu Slovenskej republiky v Londýne, ktorý viedol do roku 1996. V roku 1997 ho vo veľvyslanskej funkcii vystriedal Igor Slobodník (1997 – 2000).

Slovensko malo vo Veľkej Británii od začiatku slušné priestorové podmienky, a to vďaka rozdeleniu komplexu dvoch budov niekdajšieho Veľvyslanectva ČSFR (postaveného v rokoch 1967 – 1969 v architektonickom štýle brutalizmu), ktorý sa nachádza v prestížnej lokalite neďaleko Kensingtonského kráľovského paláca. Delením majetku pripadla SR budova na adrese Kensington Palace Gardens 25, ktorá pôvodne slúžila na reprezentačné, úradné a administratívne účely (v súčasnosti prechádza rozsiahlou rekonštrukciou). Sídлом veľvyslanca

sa stala historická rezidenčná vila na adrese Heath Drive 7 vo vyhľadávanej štvrti Hampstead, ktorá bola majetkom ČSFR. Slovenská republika získala aj tri obytné vily s bytmi pre zamestnancov veľvyslanectva.

Slovensko sa popri budovaní inštitúcií nového štátu usilovalo nadväzovať vzťahy s medzinárodným spoločenstvom. Strategickým cieľom Slovenska bol vstup do medzinárodných inštitúcií a zoskupení, predovšetkým Európskej únie (EÚ) a Severoatlantickej aliancie (NATO). Veľká Británia patrila medzi kľúčové krajiny, ktoré Slovensku v jeho transformačnom a integračnom úsilí od začiatku pomáhali.

Veľvyslanectvo Spojeného kráľovstva sa v predvstupovom procese dokonca stalo kontaktným veľvyslanectvom NATO na Slovensku. Základným dokumentom, ktorý rámcuje spoluprácu medzi SR a Veľkou Britániou vo vojenskej oblasti, je Memorandum o porozumení medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska o dvojstranných vojenských vzťahoch, ktoré 19. novembra 1998 v Bratislave podpísali minister obrany Slovenskej republiky Pavol Kanis a štátny minister Ozbromjených síl Veľkej Británie a Severného Írska Douglas Henderson.

Aktivity britského asistenčného programu v strednej a východnej Európe Know-How Fund nasmerované na budovanie trhového prostredia a pluralitnej demokracie sa naplno rozvinuli. Fond spolupracoval najmä s Národnou bankou Slovenska, Ministerstvom hospodárstva SR a Ministerstvom pre správu a privatizáciu národného majetku SR a pomáhal im v činnosti. Veľká Británia podporila aj rozvoj kapacít v rezortoch zahraničia, obrany a spravodlivosti a v spravodajských službách. Významná bola pomoc pri modernizácii Armády SR a zvyšovaní zručností jej príslušníkov. Ambasáda administrovala aj britský vládny štipendijný program Chevening.

Britská rada sa v tomto období popri výučbe angličtiny sústredila na podporu rozvoja občianskej spoločnosti a demokratizáciu. Svoju činnosť začala v roku 1998 Britská obchodná komora.

Slovenská ambasáda vo Veľkej Británii sa snažila budovať sieť kontaktov s predstaviteľmi politického, ekonomicko-finančného, kultúrneho, vedeckého a vzdelávacieho života a prezentovať nový štát. Nadväzovala aj styky s krajskou komunitou a veteránmi z druhej svetovej vojny.

Spojené kráľovstvo patrilo k najaktívnejším podporovateľom Slovenska, ktoré si za strategický cieľ dalo postupne plniť národné kritéria spojené s reformami a vstupom do medzinárodných štruktúr. Čoskoro sa však v slovenskom verejnom živote začali prejavovať znepokojivé tendencie. Zahraničná politika Spojeného kráľovstva tradične akcentuje demokratické hodnotové rámce a dodržiavanie ľudských práv, a preto

britskí diplomati a politickí predstavitelia neváhali otvorene pomenovávať problémy, najmä keď premiér Vladimír Mečiar začal od roku 1994 vnášať do slovenského politického života autoritárske praktiky.

Predstavitelia EÚ a USA vysielali od roku 1995 prvé vážnejšie upozornenia o odklone od demokratických pravidiel s možnými následkami na integračné snahy. Britský veľvyslanec na Slovensku Peter Harborne patril medzi najviditeľnejších kritikov Mečiarovej administratívy a neodradili ho od toho ani podráždené reakcie jej členov. Naopak, britská ambasáda podporovala aktérov, ktorí sa snažili čeliť tomuto negatívnemu a diskvalifikačnému trendu. Londýn povzbudzoval Slovensko, aby nerezignovalo na prístupový proces do NATO a zároveň pokračovalo vo veľkorysej praxi kvalitných dlhodobých kurzov pre budúci vyšší dôstojnícky zbor Armády SR v dvoch prestížnych zariadeniach – Royal College of Defence Studies Londýn a Royal Military Academy Sandhurst.

Oficiálni slovenskí predstavitelia nereagovali na varovania západného spoločenstva. Slovensko dostávalo od vlád EÚ a USA demarše a následne v roku 1997 došlo k pozastaveniu integračného úsilia krajiny do EÚ a NATO, a to napriek opakovaným tvrdeniam vlády SR, že do nich chce vstúpiť.

Slovenskí diplomati v Londýne mali v tom období mimo-riadne sťaženú úlohu. Imidž Slovenska sa v britských politických a mediálnych kruhoch v dôsledku nedemokratických praktík postupne zhoršoval, až sa medzištátne vzťahy dostali na veľmi nízku úroveň. Diplomati boli z ústredia nútení obhajovať neobhájiteľné. Turbulentnosť tohto obdobia

dokumentuje i fakt, že v kresle šéfa slovenskej diplomacie sa od roku 1993 do októbra roku 1998 (koniec vlády Vladimíra Mečiara) vystriedalo šesť ministrov: Milan Kňažko, Jozef Moravčík, Eduard Kukan (v prechodnej vláde J. Moravčíka – marec až december 1994), Juraj Schenk, Pavol Hamžík a Zdenka Kramplová.

V tejto nepriaznivej atmosfére sa Slovensko začalo v roku 1998 pripravovať na kľúčové septembrové parlamentné voľby, ktoré mali rozhodnúť, či sa nový štát vymaní z domáceho autoritárstva a medzinárodnej izolácie. Ambasády krajín EÚ vrátane britskej a USA upozorňovali na potrebu dodržiavania medzinárodných volebných pravidiel a snažili sa pomáhať atakovaným demokratickým stranám, ako aj organizáciám tretieho sektora. Na Slovensku dochádzalo k bezprecedentnej predvolebnej mobilizácii. Volebná účasť dosiahla aj zásluhou občianskej kampane OK 98 rekordných 84 percent oprávnených voličov a Vladimír Mečiar bol nútený odísť do opozície. V októbri 1998 nastúpil do premiérskeho kresla Mikuláš Dzurinda, ktorého koalíčný kabinet začal novú politickú éru a akceleroval politiku reforiem a integračné úsilie Slovenska.

Prvé oficiálne návštevy z Veľkej Británie

V rokoch 1993 – 1998 zavítalo na Slovensko len málo britských predstaviteľov a neuskutočnila sa oficiálna návšteva premiéra. Dôvodom bolo najmä ochladenie vzťahov v dôsledku vnútropolitického vývoja.

V roku 1993 boli na pracovných návštevách títo politici: v marci pricestoval do Bratislavy Douglas Hogg, námestník ministra zahraničných vecí, v septembri Richard Needham, minister obchodu a priemyslu, a v novembri minister školstva John Patten, ktorý bol čestným hosťom na Trnavskej univerzite v Trnave.

Vo februári 1995 uskutočnil jednodňovú oficiálnu návštevu SR britský minister obrany Malcolm Rifkind. So slovenským ministrom obrany Jánom Šitekcom si vymenili názory na problematiku demokratickej kontroly ozbrojených síl, transformácie a profesionalizácie Armády SR a jej kompatibility s armádami NATO, program Partnerstvo za mier, ako aj

vstup krajín V4 do tohto zoskupenia. V apríli 1995 sa britský minister zahraničných vecí Douglas Hurd stretol počas pracovnej návštevy Bratislavy s premiérom Vladimírom Mečiarom, ministrom zahraničných vecí Jurajom Schenkom a prezidentom Michalom Kováčom. Minister pre Európu britského ministerstva zahraničných vecí Doug Henderson pricestoval na krátku návštevu SR v decembri 1997. Prijala ho ministerka zahraničných vecí Zdenka Kramplová a stretol sa s predstaviteľmi politických strán a Grémia tretieho sektora.

V oblasti medziparlamentnej spolupráce sa v tomto období uskutočnila v júni 1993 návšteva delegácie z British Group of the Inter-Parliamentary Union. V septembri 1996 navštívila SR predsedníčka Dolnej komory britského parlamentu Betty Boothroydová a predniesla v Národnej rade SR prejav. V augusta 1997 pricestoval na trojdňovú návštevu Slovenska britský náčelník Generálneho štábu pozemných vojsk generál sir Roger Wheeler. Stretol sa s ministrom obrany Jánom Sitekom.

Prvé návštevy slovenských predstaviteľov vo Veľkej Británii

Ani úroveň a frekvencia návštev slovenských predstaviteľov v Spojenom kráľovstve v tomto období nebola veľká.

K prelomovým patrili dve návštevy prvého slovenského prezidenta Michala Kováča, ktorý sa v dňoch 4. – 5. júna 1994 zúčastnil na veľkolepých oslavách 50. výročia D-Day na pozvanie kráľovnej Alžbety II. V Portsmouthe sa stretol s československými veteránmi z druhej svetovej vojny a poďakoval im za statočnosť. Trom z nich plukovníkovi Mikulášovi Grofčíkovi, podplukovníkovi Ivanovi Ottovi Schwarzovi a poručíkovi Jánovi Černákovi odovzdal dekréty o povýšení. Spolu s prezidentom Českej republiky Václavom Havlom odovzdali dvom českým veteránom Vladimírovi Soukupovi a Miroslavovi Kašparovi Medailu M. R. Štefánika I. stupňa.

Potom sa plavil spolu s hlavami štátov kráľovskou jachtou Britannia z Portsmouthu do Normandie (tou istou trasou ako spojenecké vojská počas druhej svetovej vojny). Nová

Slovenská republika sa tak zaradila medzi spojenecké krajiny, čo vzhľadom na históriu z čias druhej svetovej vojny nebolo vôbec automatické. Napríklad predstavitelia Nemecka a Maďarska neboli na oslavy pozvaní.

O rok neskôr v dňoch 4. – 5. mája 1995 sa na pozvanie britskej panovníčky prezident Michal Kováč zúčastnil spolu s ďalšími hlavami štátov na oslavách 50. výročia ukončenia druhej svetovej vojny.

Premiér Vladimír Mečiar uskutočnil v marci 1993 pracovnú návštevu Londýna a prijal ho premiér John Major. Na prelome mesiacov júl – august 1994 uskutočnil návštevu Veľkej Británie minister obrany dočasnej Moravčíkovej vlády Pavol Kanis. Po zmene vlády a opätovnom nástupe Vladimíra Mečiara do kresla premiéra zavítal do Londýna v marci 1995 minister vnútra Ľudovít Hudek a v októbri 1995 minister zahraničných vecí Juraj Schenk. V marci 1996 vystúpil na konferencii v Škótsku minister životného prostredia Jozef Zlocha. V máji 1996 sa podpredseda vlády a minister financií Sergej Kozlík stretol v Londýne s podpredsedom britskej vlády Michaelom Heseltinom, ministrom financií Kevinom Clarkom a ministrom priemyslu a obchodu Ianom Langom. Minister zahraničných vecí Pavol Hamžík sa počas medzinárodnej Konferencie o uplatňovaní mieru v Bosne a Hercegovine v Lancaster House stretol v októbri 1996 so svojim rezortným partnerom Malcolmom Rifkindom. Informoval ho o aktivitách SR v oblasti bývalej Juhoslávie, pôsobení slovenských jednotiek v operáciách IFOR, ako aj o záujme SR na pokračovaní intenzívneho politického dialógu, obchodných vzťahoch a o členstve SR v EÚ a NATO.

V marci 1996 delegácia Výboru NR SR pre obranu a bezpečnosť vykonala pracovnú návštevu Veľkej Británie, počas ktorej sa stretla s presvedčivým záujmom partnerov pomôcť SR a podporovať jej priblíženie a členstvo v NATO.

Takmer symbolickou bodkou za autoritárskou érou SR bol 12. marec 1998, keď sa predseda slovenskej vlády Vladimír Mečiar zúčastnil v Londýne na Európskej konferencii pätnástich členských a jedenástich asociovaných štátov. Vo svojom vystúpení sa sťažoval na zasahovanie do vnútorných záležitostí Slovenska, krajiny, ktorú vyradil svojimi krokmi z integračného procesu.

**Integračný
reštart
a britská pomoc
Slovensku
1998 – 2004**

Demokratický svet uvítal vysokú volebnú účasť, aktivizáciu občianskej spoločnosti a zmenu politického kurzu na Slovensku. Predseda Európskeho parlamentu Pat Cox na margo parlamentných volieb na Slovensku 22. septembra 2002 povedal: „Slovenskí občania dali najjasnejším možným spôsobom najavo, že si želajú čo najskôr vstúpiť do Únie.“

Nová slovenská vláda naštartovala radikálne reformy a prihlásila sa k rešpektovaniu demokratických princípov. Nadchádzajúca dekáda predstavovala éru doteraz najdynamickejších vzťahov Slovenska a Spojeného kráľovstva. Po rokoch ochladených a takmer prerušených medzivládnych vzťahov sa doslova pretrhlo vrece s návštevami slovenských oficiálnych predstaviteľov vo Veľkej Británii a, naopak, uskutočňovali sa aj historicky prvé oficiálne návštevy najvyšších britských predstaviteľov v samostatnej Slovenskej republike. V novembri 2000 prichádza na prvú oficiálnu návštevu samostatného Slovenska princ Charles a v máji 2002 uskutočnil historicky

prvú oficiálnu návštevu Veľkej Británie slovenský premiér Mikuláš Dzurinda.

Veľká Británia sa stáva jedným z rozhodujúcich podporovateľov členstva SR v EÚ a NATO a svojimi programami významne podporuje reformné a integračné úsilie slovenskej vlády.

Cesta do NATO a EÚ však nebola ani v tomto období bezproblémová a priamočiara. Ukazovalo sa dokonca, že odchod Vladimíra Mečiara z vlády nemusel byť definitívny. Prieskumy verejnej mienky v čase vážnych dopadov reforiem na obyvateľov a zmeneného bezpečnostného prostredia po teroristických útokoch 11. septembra 2001 a vojne proti terorizmu naznačovali, že by sa mu návrat k moci po septembrových parlamentných voľbách 2002 mohol podariť. Západní predstavitelia otvorene upozorňovali vedenie štátu, že v prípade Mečiarovho znovuzvolenia hrozí, že Slovensko nedostane na nadchádzajúcom samite NATO v Prahe v decembri 2002 pozvánku na členstvo. Podobne by bolo víťazstvo tohto lídra ovplyvnilo aj ambície krajiny v jej smerovaní do EÚ. Na adresu Vladimíra Mečiara sa nezvyčajne otvorene vyjadroval britský veľvyslanec na Slovensku Ric Todd spolu so svojím americkým kolegom Ronaldom Weisserom a vedúcim delegácie EÚ Ericom van der Lindenom.

Slovenskí voliči napokon rozhodli a po septembrových parlamentných voľbách vznikla nová koaličná vláda pod opätovným vedením Mikuláša Dzurindu, ktorý si vybudoval v Londýne veľmi dobré meno. Podobne ako vo voľbách v roku 1998 zohrali pri občianskej informovanosti a zvyšovaní volebnej účasti významnú úlohu mimovládne organizácie,

ktoré podporovali európski a americkí donori. Tradične medzi nich patrila britská ambasáda. V novembri 2002 dostalo Slovensko v Prahe pozvánku do NATO (plnoprávnym členom NATO sa Slovensko stalo v marci 2004). Naplno sa naštartovala aj cesta do EÚ, ktorá sa završila niekoľko týždňov po vstupe do NATO 1. mája 2004. Hlavným vyjednávačom v prístupových rokovaníach o vstupe SR do EÚ bol Ján Figel', štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí SR, ktorý mal intenzívne styky s početnými britskými predstaviteľmi.

Slovenský zastupiteľský úrad v Londýne nadviazal v tom období intenzívne styky s členmi exekutívy, parlamentu, univerzitami a mimovládnyimi organizáciami, najmä vplyvnými think tankami Chatham House a Centre for European Reform. Nové impulzy získala ekonomická a vojenská spolupráca a v súvislosti s členstvom v EÚ začala dominovať otázka voľného pohybu pracovných síl.

Veľmi citlivou agendou sa stala otázka víz pre slovenských občanov. Britské úrady sa rozhodli v októbri 1998 pre obnovenie vízovej povinnosti voči SR (bola zrušená v roku 1990). Tento krok Británia odôvodňovala vysokým počtom žiadateľov o poskytnutie azylu zo Slovenska (v mesiacoch august – september 1998 požiadalo v Británii o azyl vyše 1600 slovenských Rómov). Táto otázka sa opakovane riešila i na najvyššej politickej úrovni. Po upokojení situácie okolo vystahovalectva Rómov Veľká Británia zrušila o polnoci zo 17. na 18. decembra 2003 vízovú povinnosť pre občanov Slovenskej republiky pre vstup na územie krajiny.

Diplomatické zastúpenia

Našimi veľvyslancami v Londýne boli v tom období Igor Slobodník (1997 – 2000) a František Dlhopolček (2000 – 2005). Spojené kráľovstvo reprezentovali v Bratislave veľvyslanci David Lyscom (1997 – 2001) a Ric Todd (2001 – 2003) a veľvyslankyňa Judith Macgregorová (2003 – 2007).

Minister zahraničných vecí Eduard Kukan uskutočnil v januári 1999 prvú oficiálnu návštevu Londýna po zmene vlády. Stretol sa s rezortným kolegom Robinom Cookom a ministrom obrany Georgeom Robertsonom. Prvá cesta predsedu parlamentu Jozefa Migaša s delegáciou sa uskutočnila v januári 1999 a otvorila novú kapitolu v intenzívnom medzi-parlamentnom dialógu.

V marci 1999 zavítali na návštevu Londýna minister obrany Pavol Kanis a podpredseda vlády pre ekonomiku Ivan Mikloš. V apríli sa ministerka financií Brigita Schmögnerová zúčastnila v Londýne na Výročnom zasadnutí Rady guvernérov EBRD a v hlavnom meste Spojeného kráľovstva rokoval v tom čase aj minister dopravy, pôšt a telekomunikácií Gabriel Palacka. Po ňom prišiel v júni do Londýna minister hospodárstva Ľudovít Černák. Minister obrany Pavol Kanis a minister zahraničných vecí Eduard Kukan sa 10. júla zúčastnili na spomienkovom podujatí pri príležitosti 60. výročia

organizácie československých vojenských jednotiek, ktoré boli presunuté do Veľkej Británie po porážke Francúzska v roku 1940.

V marci 2001 Peter Weiss, predseda Zahraničného výboru NR SR, Vladimír Palko, predseda Výboru NR SR pre obranu a bezpečnosť, a František Šebej, predseda Výboru NR SR pre európsku integráciu, mali v Londýne oficiálne stretnutia s cieľom posilniť podporu Veľkej Británie pri snahách Slovenska vstúpiť do NATO.

Podpredseda vlády pre ekonomiku Ivan Mikloš a viceguvernérka Národnej banky Slovenska Elena Kohútiková prezentovali v marci 2001 Slovensko v londýnskej finančnej štvrti City. V tom istom roku sa na prelome septembra a októbra minister spravodlivosti Ján Čarnogurský zúčastnil v Londýne na slávnostnom otvorení právnického roka. Podpredsedníčka vlády pre európsku integráciu Mária Kadlečíková uskutočnila pracovnú návštevu Británie v marci 2002.

Vrcholnou udalosťou v medzištátnych vzťahoch v tom období bola historicky prvá oficiálna návšteva slovenského premiéra v Spojenom kráľovstve. Premiér Mikuláš Dzurinda ju uskutočnil 14. mája 2002. S predsedom britskej vlády Tonym Blairom hovoril o krokoch Slovenska v príprave na vstup do NATO a EÚ, o ekonomickej spolupráci a znovuzavedení úplného bezvízového styku pre občanov SR. Títo lídri si vybudovali nadštandardné vzťahy.

Mikuláš Dzurinda rokoval v Londýne so svojím partnerom aj o rok neskôr 14. apríla 2003. Návšteva sa uskutočnila krátko pred referendom o vstupe Slovenska do EÚ. Jedným

z dôvodov stretnutia premiérov oboch krajín mala byť otvorená demonštrácia podpory zo strany Veľkej Británie kvôli obavám z nízkej účasti voličov, ktorá by znamenala neplatnosť referenda.

Minister vnútra Vladimír Palko sa v novembri 2002 v Londýne zúčastnil na medzinárodnej konferencii Boj s organizovaným zločinom vo východnej Európe. Témy európskej a transatlantickej integrácie dominovali aj počas ďalších ciest slovenských predstaviteľov do Veľkej Británie. V dňoch 9. – 10. februára 2003 sa minister zahraničných vecí Eduard Kukan stretol so svojím rezortným partnerom Jackom Strawom a s predsedom Zahraničného výboru Dolnej snemovne britského parlamentu Donaldom Andersonom.

Rozširovanie NATO a EÚ, nové aspekty medzinárodnej bezpečnosti, vývoj situácie v Iraku a upevňovanie obojstranných vzťahov boli v máji 2003 hlavnými témami rozhovorov ministra obrany Ivana Šimka a jeho britského partnera Geoffreyho Hoona. V Londýne sa stretol aj s poslancami Výboru pre obranu Dolnej snemovne britského parlamentu.

Slovenský minister práce, sociálnych vecí a rodiny Ľudovít Kaník a jeho britský kolega Gerry Sutcliff sa stretli v Londýne v januári 2004. Predseda NR SR Pavol Hrušovský rokovával 25. marca 2004 s predsedom Dolnej snemovne britského parlamentu Michaelom Martinom a poslancami jej Výboru na kontrolu európskej legislatívy.

Návštevy britských predstaviteľov na Slovensku

Minister obrany Doug Henderson počas návštevy SR podpísal s ministrom zahraničných vecí Eduardom Kukanom 18. novembra 1998 Memorandum o porozumení vo vojenských vzťahoch.

V januári 1999 prijal minister obrany Pavol Kanis predsedu Branno-bezpečnostného výboru Dolnej snemovne britského parlamentu Georgea Johnsona a 3. novembra boli na návšteve SR predseda Výboru pre kontrolu európskej legislatívy Dolnej snemovne britského parlamentu James Hood a predseda Výboru pre európske spoločenstvá Hornej snemovne britského parlamentu lord Geoffrey Tordoff. Počas rokovaní v Bratislave uviedli, že sú silnými zástancami rozširovania EÚ a začatia rokovaní so SR.

Dňa 6. marca 2000 sa uskutočnila oficiálna návšteva britského ministra zahraničných vecí Robina Cooka a 2. mája 2000 navštívil Slovensko britský minister spravodlivosti lord Derry

Irvine. S ministrom spravodlivosti Jánom Čarnogurským hovorili o konkrétnych podobách spolupráce v oblasti súdnictva a pregrese Slovenska v harmonizácii európskeho práva. Ministri rokovali aj o možnosti zahraničných advokátov pôsobiť na Slovensku. Lord Irvine vyjadril podporu SR pri zosúladovaní vnútroštátnej legislatívy so zákonmi EÚ.

Následník britského trónu Charles, princ z Walesu, začal 2. novembra 2000 dvojdnú návštevu Slovenska na strednom Slovensku, kde si prezrel historické kostolíky v Poniákach a Zolnej, zúčastnil sa na otvorení slovensko-britskej firmy SKAMP v Banskej Bystrici, stretol sa s primátorom mesta a pobyt v tomto regióne ukončil prehliadkou Badínskeho pralesa. S odborníkom na lesné hospodárstvo profesorom Viliamom Pichlerom zo Zvolenskej univerzity sa vtedy princ Charles dohodol, že slovenské bresty horské, odolné voči grafióze, ktorá zdecimovala populáciu brestov anglických, vysadia v sídle princa z Walesu v Highgrove. Dnes slovenské bresty rastú na viacerých miestach Anglicka.

Princ sa v Bratislave stretol s prezidentom Rudolfom Schusterom a premiérom Mikulášom Dzurindom a na Bratislavskom hrade ho privítal predseda parlamentu Jozef Migaš. Princa Charlesa sprevádzaného primátorom Bratislavy Jozefom Moravčíkom pozdravili v uliciach hlavného mesta Slovenska stovky nadšených Bratislavčanov.

V roku 2001 sa uskutočnilo viacero návštev z Británie. V januári lord Larry Whitty, námestník britského ministra životného prostredia, dopravy a regiónov, podpísal bilaterálnu dohodu medzi Veľkou Britániou a Slovenskom o doprave

na cestných komunikáciách. V marci 2001 pricestovala na návštevu SR štátna tajomníčka pre obranné zaobstarávanie britského ministerstva obrany barónka Elizabeth Symonsová a lorda Williama Bacha, námestníka britského ministra spravodlivosti, prijal minister spravodlivosti Ján Čarnogurský. Propagáciu britského obchodu v SR mala za cieľ marcová návšteva lorda Swraja Paula, veľvyslanca pre britský obchod.

Predseda Výboru NR SR pre európsku integráciu František Šebej rokoval s poslancami Dolnej snemovne britského parlamentu Markom Oatenom a Markom Hendrickom počas ich oficiálnej návštevy SR vo februári 2002.

Dňa 10. júla 2002 zavítal do Bratislavy šéf britskej diplomacie Jack Straw. Jeho rokovaniam so slovenským rezortným kolegom Eduardom Kukanom dominovali predvstupové témy a otázky vízovej povinnosti pre slovenských občanov.

**Slovensko
vstupa
do NATO a EÚ
2004 – 2010**

Rok 2004 sa stal pre Slovensko historickým. Po turbulentnom vnútropolitickom vývoji mladého štátu a splnení náročných politických, ekonomických a bezpečnostných kritérií vstúpila Slovenská republika do najprestížnejších zoskupení vyspelých demokracií – Severoatlantickej aliancie a Európskej únie.

Plnoprávnym členom NATO sa Slovensko stalo – po pozvánke za člena na pražskom samite Aliancie v 2002 – 29. marca 2004, keď premiéri siedmich pozvaných krajín odovzdali vo Washingtone ratifikačné dokumenty americkej vláde. Na slávnostnej ceremónii v Bielom dome sprevádzal premiéra Mikuláša Dzurindu nový slovenský veľvyslanec v USA Rastislav Káčer (súčasný minister zahraničných vecí a európskych záležitostí).

Proces vstupu do EÚ bol technicky náročnejší. Slovensko podpísalo 16. apríla 2003 v Aténach historickú prístupovú

zmluvu, ktorá mala od mája 2004 rozšíriť EÚ o desať nových členov. Na Slovensku sa však ešte muselo konať referendum o vstupe SR do EÚ. Slováci napokon v dňoch 16. – 17. mája 2003 podporili vstup krajiny do EÚ a 1. mája 2004 sa SR stala členom EÚ.

Británia ako jedna z mála krajín EÚ okamžite otvorila svoj trh práce aj Slovensku, čím sa začal rozmach novej diaspóry v tejto ostrovnej krajine.

Diplomatické zastúpenia

Veľkú Britániu v tom období reprezentovali na Slovensku veľvyslankyňa Judith Macgregorová (2003 – 2007) a veľvyslanec Michael Roberts (2007 – 2010).

Ich slovenskými partnermi v Londýne boli veľvyslanci František Dlhopolček (2000 – 2005; v rokoch 2005 – 2007 bol Radovan Javorčík chargé d'affaires) a Juraj Zervan (2007 – 2010). V roku 2006 boli otvorené honorárne konzuláty SR v Severnom Írsku v Belfaste (Thomas Sullivan) a vo Walese v Cardiffe (Nigel Payne).

Slovensko úspešne pokračovalo v prehlbovaní ďalšej integrácie. V roku 2007 vstúpilo do Schengenskej zóny, čím sa zrušili aj hraničné kontroly na slovensko-rakúskych hraniciach (bývalej Železnej opony), čo malo okrem praktického aj obrovský symbolický význam. Zakrátko na to v roku 2009 vstúpilo ako prvá – a doteraz jediná – krajina Vyšehradskej skupiny (V4) do eurozóny. Štát, ktorý bol len nedávno spochybňovaný a vyradovaný z integračných procesov, sa prekvapivo dostal medzi najintegrovanejších členov EÚ.

Po júnových parlamentných voľbách v roku 2006 došlo na Slovensku k mocenskej zmene a koaličnú vládu zostavil predseda strany SMER – sociálna demokracia Robert Fico spolu s Ľudovou stranou Hnutie za demokratické Slovensko Vladimíra Mečiara a Slovenskou národnou stranou Jána Slotu. Vláda pôsobila v tomto zložení do júla 2010.

Slovenské nestále členstvo v Bezpečnostnej rade OSN 2006 – 2007 bolo príležitosťou na intenzívne konzultácie nielen v New Yorku, ale aj na dvojstrannej báze. Británia ocenila slovenské líderstvo v agende Reformy bezpečnostného sektora a v otázkach Západného Balkánu a východnej Európy.

Veľká Británia si v tejto perióde na Slovensku všimla najmä problémy spojené s právnym štátom, justíciou a dodržiavaním menšinových práv. Jej diplomati v spolupráci s ďalšími zastupiteľskými úradmi podporovali projekty inklúzie Rómov a upozorňovali predstaviteľov štátu na postavenie tejto marginalizovanej menšiny. Vtedajšia splnomocnenkyňa vlády pre rómske komunity Klára Orgovánová bola často kontaktovaná v otázke prístupu k tejto menšine.

Ďalšou pomerne novou oblasťou aktivít britského veľvyslanectva sa stala citlivá téma sexuálnych menšín. Spolu s americkou ambasádou podporilo mimovládnu organizáciu Inakosť, ktorá zorganizovala v máji 2010 prvý dúhový PRIDE v Bratislave. Veľvyslanec Michael Roberts, ktorý sa na podujatí PRIDE, atakovaného členmi Kotlebovej Ľudovej strany Naše Slovensko, aj zúčastnil, si vyslúžil kritiku od niekoľkých politických a cirkevných predstaviteľov. Na pochode vtedy nebol žiaden slovenský politik.

Britské veľvyslanectvo venovalo pozornosť aj korupcii, a to najmä v spojitosti s čerpaním európskych, teda aj britských zdrojov. Toto vzhľadom na politické dôsledky občas vyvolávalo disonancie s predstaviteľmi štátu. Podobne to bolo aj v prípade vymáhateľnosti práva, nezávislosti a profesionality justície, ktorá bola značne rezistentná voči reformám

a nepribližovala sa dostatočne rýchlo k európskym štandardom. Británia so svojou dlhodobou tradíciou a expertízou sa snažila pomôcť v tejto oblasti, no v období dominantného postavenia Štefana Harabina (minister spravodlivosti SR, predseda Najvyššieho súdu SR) to bolo zložité. Na druhej strane vzťahy Najvyššieho súdu SR za predsedníctva Milana Karabína s Kráľovským súdnym dvorom priniesli niekoľko intenzívnych výmen a recipročných návštev podporujúcich nezávislosť slovenského súdnictva a advokácie.

Na oslavy rozšírenia Únie prišiel 1. mája 2004 na Slovensko britský minister pre európske záležitosti Denis MacShane. V tom roku ešte zavítali do Bratislavy v októbri britský minister športu a cestovného ruchu Richard Caborn a štátny tajomník britského ministerstva obrany Ivor Caplin, ktorý rokoval s ministrom obrany Jurajom Liškom aj o boji proti terorizmu.

Vo februári 2005 pricestovala do Bratislavy štátna tajomníčka pre trestné právo a reformu britského ministerstva vnútra barónka Patricia Scotlandová, ktorá rokovala s ministrom vnútra Vladimírom Palkom a ministrom spravodlivosti Danielom Lipšicom.

Návšteva podpredsedu britskej vlády Johna Prescottta v SR v júni 2005 bola zameraná na konzultácie k britskému predsedníctvu v Rade EÚ.

Princ Andrew, vojvoda z Yorku, navštívil Slovensko vo funkcii vyslanca britského ministra obchodu a priemyslu v dňoch 11. – 12. októbra 2005. Catherine Ashtonová, štátna tajomníčka ministerstva pre ústavné záležitosti, sa stretla v novembri 2005 s ministrom spravodlivosti Danielom Lipšicom.

Mimoriadnou udalosťou v bilaterálnych vzťahoch bola historicky prvá oficiálna návšteva britského premiéra v samostatnej Slovenskej republike. Premiér Tony Blair zavítal na Slovensko v dňoch 9. – 10. marca 2006. V rozhovore s premiérom Mikulášom Dzurindom ocenil veľký progres, ktorý dosiahla jeho proreformná vláda. Dotkli sa aj ekonomických otázok a spolupráce v oblasti obrany a bezpečnosti.

Predsedička Snemovne lordov barónka Helene Haymanová sa zúčastnila v máji 2007 na Konferencii predsedov parlamentov krajín EÚ v Bratislave.

Nadmieru vzácnou udalosťou vo vzájomných vzťahoch bola štátna návšteva britskej kráľovnej Alžbety II. a jej manžela princa Philipa, vojvodu z Edinburghu, na Slovensku v dňoch 23. – 24. októbra 2008. Kráľovná navštívila Bratislavu a stretla sa s najvyššími predstaviteľmi Slovenskej republiky – s prezidentom Ivanom Gašparovičom, predsedom parlamentu Pavlom Paškom a premiérom Robertom Ficom. Panovníčka absolvovala aj prechádzku centrom Bratislavy, odhalenie Pamätníka Železnej opony pod Hradom Devín (od autora Milana Lukáča) a štátny banket na Bratislavskom hrade. V prítomnosti prezidenta Ivana Gašparoviča a jeho manželky sa stretla aj s vojnovými veteránmi, ktorí bojovali o Britániu.

V prejave na bankete kráľovná vyzdvihla historické väzby, spojenectvo oboch krajín v NATO a nedávne spoločné členstvo oboch krajín v Bezpečnostnej rade OSN. Vyslovila tiež spokojnosť zo stretnutia s tými, ktorí zosobňujú partnerstvo oboch krajín z nedávnej histórie, predovšetkým s veteránmi zastupujúcimi „hrdinských Slovákov a Čechov“, ktorí bojovali po boku britských vojakov v druhej svetovej vojne, a so sirom Nicholasom Wintonom, ktorý odviezol z Československa do Británie 669 židovských detí a zachránil ich pred nacistami. Rovnaké hodnoty dnes podľa nej „určujú nasadenie ozbrojených síl oboch našich krajín v Afganistane“.

Na druhý deň z iniciatívy vtedajšieho britského veľvyslanca na Slovensku Michaela Roberta navštívila kráľovná Alžbeta II. Vysoké Tatry (Hrebienok) a Spišskú Sobotu (tu v Kostole svätého Juraja obdivovala oltár od Majstra Pavla) a v Poprade otvorila vzhodením čestného úvodného bulu priateľský zápas medzi miestnym tímom HK AquaCity ŠKP Poprad a anglickým hokejovým tímom Guildford Flames.

Britský minister zahraničných vecí David Miliband, ktorý sprevádzal kráľovnú Alžbetu II., vystúpil na diskusnom fóre so študentmi na Ekonomickej univerzite v Bratislave 23. októbra 2008.

V dňoch 18. – 19. novembra 2008 docestoval do Bratislavy minister obrany Douglas Henderson. Minister spravodlivosti Ken Clarke uskutočnil pracovnú návštevu Slovenska v októbri 2010 a rokoval so svojou rezortnou kolegyňou Luciou Žitňanskou.

V období po vstupe SR do EÚ a NATO sa uskutočnila celá séria návštev slovenských vládnych predstaviteľov v Spojenom kráľovstve.

Predseda vlády Mikuláš Dzurinda sa zúčastnil na mimoriadnom samite EÚ v kráľovskom paláci Hampton Court 27. októbra 2005, kde rokoval s premiérom Tonym Blairom o podobe nového viacročného finančného plánu EÚ. Britské predsedníctvo v Rade EÚ prinieslo niekoľko návštev členov vlády a poslancov parlamentu v Spojenom kráľovstve.

Podpredseda vlády Pál Csáky bol na pracovnej ceste v Londýne v roku 2005. Minister zahraničných vecí Ján Kubiš rokoval v januári 2007 s ministerkou zahraničných vecí Margaret Beckettovou, ministrom pre Európu Geoffom Hoonom, predsedom Zahraničného výboru Dolnej komory britského parlamentu Michaelom Gapesom a predsedom Britskej rady lordom Neilom Kinnockom. Minister školstva Ján Mikolaj uskutočnil pracovnú návštevu v januári 2007.

Premiér Robert Fico počas pracovnej cesty 12. júna 2007 navštívil Školu slovanských a východoeurópskych štúdií na University College of London a za účasti dvoch posledných legionárov z druhej svetovej vojny položil veniec pri pamätníku bitky o Britániu. Stretol sa aj s prezidentom Európskej banky pre obnovu a rozvoj (EBRD) Jeanom Lemierrom a premiérom Tonym Blairom. V nadchádzajúcom roku sa slovenský premiér stretol s novým britským premiérom Gordonom Brownom dvakrát: 13. marca 2008 mali predsedovia vlád bilaterálne rokovanie počas zasadnutia Európskej rady v Bruseli a v dňoch 4. – 5. apríla navštívil Robert Fico Londýn, kde sa na pozvanie svojho partnera zúčastnil na samite lídrov stredoeurópskych strán a vlád.

Dňa 17. novembra 2009 bol premiér Robert Fico na ďalšej pracovnej ceste v Londýne na pozvanie premiéra Gordona Browna. Na stretnutí s britským partnerom Robert Fico zdôraznil, že na rozdiel od vojenskej operácie v Iraku, odkiaľ boli slovenské jednotky stiahnuté, jeho vláda považuje operáciu ISAF v Afganistane za legitímnu, a potvrdil pripravenosť SR rozšíriť teritoriálny rámec pôsobenia jednotiek SR v tejto krajine. Návšteva priniesla aj záväzok Slovenska takmer zdvojnásobiť vojenskú prítomnosť vo výcvikovej misii NATO – ISAF.

V rokoch 2008 – 2010 uskutočnili pracovné návštevy vo Veľkej Británii títo členovia slovenskej vlády: podpredseda vlády Dušan Čaplovič – február a október 2008, január 2009, minister financií Ján Počiatek – apríl 2008, minister hospodárstva Ľubomír Jahnátek – apríl 2008 a marec 2009, minister dopravy, pôšt a telekomunikácií Ľubomír Vážny – marec 2009. Minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák navštívil Londýn v apríli a júni 2009.

**Slovensko-
-britské vzťahy
v rokoch
2010 – 2020**

Táto dekáda bola v medzinárodnom meradle sprevádzaná neočakávanými krízami – finančnou, migračnou i plynovou a rozkolísaním európskeho a transatlantického spoločenstva. Tradičné piliere západného demokratického sveta – USA a Spojené kráľovstvo – zasiahla hlboká vnútropolitická polarizácia s dopadom na ich zahraničnú politiku. Do Bieleho domu zasadol po Barackovi Obamovi v januári 2017 neštandardný a kontroverzný politik Donald Trump, ktorý sľuboval zmeniť kurz domácej i zahraničnej politiky Spojených štátov. Vo Veľkej Británii sa do dominantnej pozície dostáva bývalý primátor Londýna Boris Johnson, ktorý sa prikláňal k odchodu svojej krajiny z EÚ.

Spojené kráľovstvo usporiadalo 23. júna 2016 referendum o členstve v EÚ. Prebiehalo v napätej atmosfére utečeneckej krízy, čo nahrávalo zástancom samostatnej britskej cesty. Jedným zo sloganov referenda bolo prevzatie kontroly nad hranicami a prísťahovaleckou či migračnou politikou. Pomer

hlasov bol napokon tesný – 52 % ku 48 % za brexit. Nasledujúce roky boli poznačené ťažkými rokovaniami Londýna a Bruselu, časť z nich prebiehala aj s účasťou Bratislavy v čase slovenského predsedníctva v Rade EÚ v druhej polovici roka 2016. Londýn 29. marca 2017 oznámil Európskej rade svoj úmysel vystúpiť z EÚ. Stalo sa tak napokon 31. januára 2020. Dohodu o obchode a spolupráci, ktorou sa preformujú budúce vzťahy EÚ a Veľkej Británie, schválilo v decembri 2020 všetkých 27 členských štátov vrátane Slovenska.

Počas takmer piatich rokov, ktoré uplynuli od vyhlásenia výsledkov referenda, sa v Británii vymenili traja premiéri. Vzhľadom na výsledky referenda odstúpil v roku 2016 z postu premiéra David Cameron. Vo funkcii ho vystriedala Theresa Mayová, ktorá po odmietnutí vyrokovanej dohody s EÚ britským parlamentom rezignovala v júli 2019. Premiérom sa stal bývalý minister zahraničných vecí Boris Johnson, jedna z ústredných postáv brexitu.

Aj slovenské politické prostredie bolo v tomto desaťročí rozhárané a polarizované. Po júnových parlamentných voľbách v roku 2010 sa vytvorila nová stredopravá vláda na čele s prvou ženou na premiérskom poste Ivetou Radičovou. Ministrom zahraničných vecí sa stáva bývalý dvojnásobný premiér Mikuláš Dzurinda. V dôsledku nezhôd medzi koalíčnými partnermi Radičovej vláda už v októbri 2011 padla. Príčinou sporu sa stal tzv. dočasný euroval – Európsky finančný stabilizačný fond, ktorý by sa aktivoval v prípade potreby pomôcť niektorej z krajín eurozóny.

Jednoznačným víťazom predčasných parlamentných volieb v marci 2012 sa stala strana SMER – sociálna demokracia na

čele s Robertom Ficom. Volebný výsledok mu umožnil zostať vo vláde, ktorá sa ujala funkcie 4. apríla 2012. Do čela rezortu diplomacie bol vymenovaný Miroslav Lajčák. Po ďalších parlamentných voľbách, ktoré sa konali 5. marca 2016, vznikla už tretia vláda pod vedením Roberta Fica. Išlo o koaličnú vládu, v ktorej sa o moc delili okrem strany SMER – sociálna demokracia aj Slovenská národná strana a strana MOST-HÍD. V druhej polovici toho istého roku bola na jej pleciach organizácia historicky prvého predsedníctva v Rade EÚ (Veľká Británia vyslala v rámci pomoci na tri slovenské ministerstvá svojich troch špecialistov). Ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí sa opäť stal Miroslav Lajčák (v septembri 2017 sa zároveň ujal funkcie predsedu Valného zhromaždenia OSN).

K pádu tretej Ficovej vlády viedla vražda investigatívneho mladého novinára Jána Kuciaka a jeho snúbenice Martiny Kušnírovej. Ján Kuciak odhaľoval vo svojich článkoch korupciu na najvyšších miestach v štáte. Po sérii masových protestov, najväčších od Nežnej revolúcie, podal Robert Fico v marci 2018 demisiu. Prezident Andrej Kiska ju prijal a poveril zostavením novej vlády bývalého podpredsedu vo Ficovom kabinete Petra Pellegriniho. Jeho vláda bola vymenovaná 22. marca 2018 a pôsobila do marca 2020.

V čase výraznej politickej aktivizácie verejnosti a volaní po očiste verejného života bola v marci 2019 za prezidentku zvolená známa protikorupčná a environmentálna právnička a nová politička v strane Progresívne Slovensko Zuzana Čaputová, ktorá sa čoskoro stala najpopulárnejšou politickou osobnosťou na Slovensku a získala si nebývalé medzinárodné uznanie.

Slovensko-britské vzťahy boli v tejto dekáde vo veľkej miere ovplyvnené zmenou postoja Spojeného kráľovstva k EÚ. Vývoj spojený s brexitom vyvolával na Slovensku množstvo otázok a bol prijímaný so zmesou smútku a istých obáv. Veľká Británia bola vnímaná nielen ako kľúčová krajina v EÚ a advokát Slovenska pred vstupom do Únie, ale stala sa miestom, kam vycestovali za prácou či štúdiom desaťtisíce občanov. Brexit mal dopad na politické, ekonomické a sociálne otázky a zamestnal slovenskú vládu a jej diplomaciu pri nastavovaní nových pravidiel v európskych a bilaterálnych vzťahoch.

Tradične dobrá spolupráca v oblasti obrany pokračovala aj naďalej, lebo Veľká Británia zostala veľmi aktívnym členom NATO. V tom období sa v Spojenom kráľovstve konali dva samity Severoatlantickej aliancie na úrovni hláv štátov a vlád – vo Walese v septembri 2014 a v Londýne v decembri 2019.

Veľká Británia a Slovensko začali akcentovať spoločný záujem o pôsobenie v krajinách Západného Balkánu a Východného partnerstva. Okrem bilaterálnej spolupráce sa zvyrazňuje aj spolupráca vo formáte V4 – Spojené kráľovstvo.

V ekonomickej oblasti bola nepochybne hlavnou bilaterálnou témou dohoda o vybudovaní výrobného závodu Jaguar Land Rover v Nitre. Oznámenie o tomto projekte bolo zverejnené v auguste 2015, základný kameň nového moderného závodu bol položený v septembri 2017 a výroba áut spustená už v októbri 2018. Celková investícia presiahla 1,4 miliardy eur. Viaceré britské spoločnosti zvýšili v tom období na Slovensku svoje investície.

Diplomatické zastúpenia

Slovenský zastupiteľský úrad v tom období viedli títo veľvyslanci: v roku 2011 vystriedal Juraja Zervana Miroslav Wlachovský (2011 – 2015), po ktorom prebral štafetu Ľubomír Rehák (2015 – 2020). V roku 2016 bol v Glasgowe otvorený honorárny konzulát, ktorý vedie Craig Murray.

V Bratislave ukončil v roku 2010 misiu veľvyslanec Michael Roberts. Zastupiteľský úrad ďalej viedli: chargé d'affaires Dominic Schroeder (január – august 2011), veľvyslankyňa Susannah Montgomeryová (2011 – 2013), chargé d'affaires Gill Fraser (2013 – 2014) a najdlhšie slúžiaci britský veľvyslanec na Slovensku Andy Garth (2014 – 2020).

Návštevy prezidentov a premiérov SR v Spojenom kráľovstve

Predsedníčka vlády Iveta Radičová navštívila Veľkú Britániu 10. mája 2011 a rokovala s britským premiérom Davidom Cameronom. V novembri toho istého roku vystúpila s prednáškou na St. Anthony's College Oxfordskej univerzity a zúčastnila sa na premiére filmu *Nickyho rodina* slovenského režiséra Mateja Mináča o príbehu sira Nicholasa Wintona.

Koncom júla 2012 odletel na Letné olympijské hry v Londýne prezident Ivan Gašparovič. Zúčastnil sa aj na otváracom ceremoniáli hier a na otvorení slovenského olympijského domu, ktorý bol z iniciatívy britského podnikateľa českého pôvodu Jana Telenského zriadený v prestížnom klube Institute of Directors na ulici Pall Mall.

Prezident Andrej Kiska navštívil Veľkú Britániu trikrát. V septembri 2014 viedol delegáciu na samite NATO vo Walese.

O rok neskôr v dňoch 23. – 24. júna 2015 uskutočnil so skupinou podnikateľov pracovnú cestu v Londýne. Počas návštevy sa stretol na hrade Windsor s princom Charlesom. Za efektívnu podporu obchodno-ekonomickej spolupráce bol ocenený symbolickým občianstvom londýnskej City (Freedom of the City of London). V januári 2016 hlava štátu prijala pozvanie od princa Charlesa, aby navštívila rekvalifikačné centrum v škótskom sídle princa Charlesa Dumfries House. V Glasgowe sa prezident následne zúčastnil na otvorení honorárneho konzulátu Slovenskej republiky.

Predseda vlády Robert Fico sa vo februári 2016 zúčastnil v Londýne na konferencii na pomoc Sýrii a následne navštívil aj výrobný závod spoločnosti Jaguar Land Rover v Birminghame.

Prezidentka Zuzana Čaputová navštívila Veľkú Britániu v dňoch 3. – 4. decembra 2019 pri príležitosti samitu NATO v Londýne. Sprevádzali je minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslav Lajčák a minister obrany Peter Gajdoš. Na záver návštevy hlava štátu prijala pozvanie navštíviť vojenský cintorín v Brookwoode, kde sa stretla s komunitou krajanov a poklonila sa pamiatke pochovaných československých letcov a krajanov, ktorí po vojne ostali žiť v Spojenom kráľovstve. Zasadila tam aj lipu Strom pokoja, a to v rámci celosvetovej iniciatívy slovenskej mimovládnej organizácie *Servare et Manere*.

Minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák sa v januári 2010 zúčastnil v Londýne na medzinárodnej konferencii o Afganistane. V marci 2011 sa minister zahraničných vecí Mikuláš Dzurinda zúčastnil v Londýne na medzinárodnej konferencii o Líbyi.

Na sérii podujatí v dňoch 12. – 14. februára 2013 si minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslav Lajčák pripomenul vo Veľkej Británii 20. výročie vzniku Slovenskej republiky. Oslava 20. výročia nadviazania diplomatických vzťahov sa uskutočnila v britskom parlamente za účasti oboch ministrov zahraničných vecí Williama Haguea a Miroslava Lajčáka. V apríli toho istého roku šéf slovenskej diplomacie zastupoval SR na pohrebe barónky Margaret Thatcherovej. V máji 2016 a decembri 2018 mal v Londýne pracovné rokovania.

Minister financií Peter Kažimír navštívil v apríli 2012 londýnsku finančnú štvrť City a vo februári 2014 rokoval v Londýne

s prezidentom EBRD; sídlo EBRD navštevoval aj v nasledujúcich rokoch. Minister školstva, vedy, výskumu a športu Dušan Čaplovič sa v auguste 2012 zúčastnil v Londýne na Letných olympijských hrách. V septembri prišiel na toto športové podujatie minister práce, sociálnych vecí a rodiny Ján Richter, ktorý mal okrem toho aj bilaterálne rokovania; do Londýna pricestoval na pracovnú návštevu aj v októbri 2013. Minister hospodárstva Tomáš Malatinský zavítal do Londýne v marci 2013 na neformálne stretnutie ministrov zodpovedných za jadrovú energetiku a v júni 2014 mal bilaterálne rokovania s ministrami pre energetiku a obchod a zúčastnil sa na investičnom fóre. Minister obrany Martin Glváč sa v septembri 2013 zúčastnil na konferencii v rámci výstavy DSEI 2013. Minister školstva Juraj Draxler navštívil Londýn v roku 2015 trikrát a opäť v januári 2016; išlo najmä o účasť na medzinárodných vzdelávacích konferenciách a návštevy popredných britských univerzít.

Minister spravodlivosti Tomáš Borec navštívil v roku 2015 Londýn dvakrát – vo februári sa zúčastnil na podujatí Global Law Summit a v auguste rokoval so svojim rezortným partnerom. Minister hospodárstva Vazil Hudák mal januári 2016 v Londýne a v Birminghame rokovania na ministerstve hospodárstva, ministerstve energetiky, úrade vlády, v londýnskej City a v sídle spoločnosti Jaguar Land Rover. Minister zdravotníctva Tomáš Drucker zavítal na pracovnú návštevu Londýna v júni 2017.

Podpredseda vlády Richard Raši sa v januári 2019 zúčastnil v Londýne na podujatí Work in Slovakia – Good Idea! a 5. júna 2019 reprezentoval vládu na oslavách 75. výročia D-Day

v anglickom Portsmouthe. Osláv výročia vyľodenia spojeneckých vojsk v Normandii sa zúčastnila kráľovná Alžbeta II., prezidenti a premiéri USA, Francúzska a ďalších krajín. Na znak európskeho zmierenia bola prítomná aj nemecká kancelárka Angela Merkelová. Hlavnú rolu v nich však hrali poslední žijúci veteráni – priami účastníci operácie Overlord.

V septembri 2019 sa ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Gabriela Matečná zúčastnila v Londýne na potravinárskom veľtrhu.

V súvislosti s udalosťami okolo brexitu a slovenského predsedníctva v Rade EÚ (druhý polrok 2016) došlo k intenzívnej sérii návštev zo strany slovenskej diplomacie. Okrem ministra zahraničných vecí a európskych záležitostí to bol predovšetkým jeho štátny tajomník Ivan Korčok, ktorý v rokoch 2015 – 2017 opakovane navštívil Londýn. V rokoch 2018 – 2019 bol na viacerých pracovných návštevách Veľkej Británie štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí František Ružička.

V júni 2013 sa uskutočnila návšteva predsedu Zahraničného výboru NR SR Františka Šebeja a predsedu Výboru pre európske záležitosti NR SR Ľuboša Blahu. V marci 2018 zavítali do Londýna členovia Výboru NR SR pre európske záležitosti a členovia Výboru NR SR pre hospodárske záležitosti Ľuboš Blaha, Katarína Cséfalvayová, Martin Klus, Karol Farkašovský, Ľudovít Goga, Eduard Heger, Martin Fedor a Milan Mojš. Skupina poslancov v zložení Ľuboš Blaha, Martin Klus, Eduard Heger, Simona Petrík, Irén Sárközy a Dušan Tittel bola na návšteve v Londýne v marci 2019. V októbri 2019 sa poslanci Martin Fedor, Martin Klus a Karol Farkašovský zúčastnili v Londýne na Výročnom zasadnutí Parlamentného zhromaždenia NATO.

Návštevy britských predstaviteľov na Slovensku

Premiér David Cameron zavítal na Slovensko 19. júna 2015. Okrem prijatí a bilaterálnych rokovaní na najvyššej úrovni predniesol aj otvárací príhovor na konferencii GLOBSEC. Vzhľadom na pripravované referendum o brexite išlo o mimoriadne sledované vystúpenie v medzinárodnom meradle.

Pemiérka Theresa Mayová navštívila Bratislavu 28. júla 2016. So svojím partnerom Robertom Ficom rokovala najmä o otázkach spojených s brexitom, o spolupráci v ekonomickej a obrannej oblasti a podmienkach slovenských občanov vo Veľkej Británii.

Princ Edward, gróf z Wessexu, najmladší syn kráľovnej Alžbety II., prišiel po prvýkrát na Slovensko 2. novembra 2017, aby sa zúčastnil na odovzdávaní ocenení prestížnej Medzinárodnej ceny vojvodu z Edinburghu slovenským študentom. Národná kancelária tejto ceny určenej mladým ľuďom začala na Slovensku fungovať v roku 2015.

V tomto období navštívili Slovensko početní ministri a štátni tajomníci britskej vlády: minister spravodlivosti Ken Clarke – október 2010, február 2012, štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí pre Európu David Lidington – február 2014, minister zahraničných vecí Philip Hammond – október 2014 (stretol sa s ministrom zahraničných vecí a európskych záležitostí Miroslavom Lajčákom i s ďalšími tromi partnermi v rámci V4), štátna tajomníčka ministerstva hospodárstva pre duševné vlastníctvo Lucy Neville-Rolfová – marec 2016, štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí pre Európu David Lidington – október 2016 (účasť na Tatra Summit), minister zahraničných vecí Boris Johnson – september 2016 (Gymnich meeting počas slovenského predsedníctva v Rade EÚ), štátny tajomník ministerstva hospodárstva pre obchod Mark Price – september 2016, minister obrany Michael Fallon – november 2016 (ministerské stretnutie počas slovenského predsedníctva v Rade EÚ), minister zodpovedný za agendu vystúpenia z EÚ (minister pre brexit) David Davies – marec 2017, minister zahraničných vecí Boris Johnson – september 2017.

**Súčasn^é
slovensko-
-britské vzťahy**

**2020 — koniec
roka 2022**

V tomto období poznačili naše bilaterálne vzťahy dve zásadné udalosti: prepuknutie pandémie ochorenia COVID-19 v januári 2020 a začiatok ruskej agresie na Ukrajine vo februári 2022.

Bratislava a Londýn ukázali pri zvládaní bezprecedentnej situácie vyvolanej novým smrtiacim ochorením vysoký stupeň koordinácie a spolupráce. Nezvyklé aktivity si vyžiadali obrovské nasadenie viacerých zložiek vrátane diplomatov. Proces súvisiaci s repatriáciou slovenských občanov z Britských ostrovov zamestnal najmä slovenskú ambasádu v Londýne. Konzulárna agenda pribudla aj britskej ambasáde v Bratislave. Takmer všetko úsilie diplomatov bolo podriadené službe občanom a ochrane ich zdravia a životov. Klasické aktivity v bilaterálnych vzťahoch sa pre pandémiu museli adaptovať a vo veľkej miere presunúť do virtuálneho sveta.

Novou a mimoriadnou výzvou sa stala vojna na európskom kontinente, ktorá vypukla po invázii ruských vojsk na

Ukrajinu 24. februára 2022. Táto téma v rozvoji bilaterálnych vzťahov prekryla všetky ostatné. Veľká Británia a Slovensko ako členské krajiny NATO boli naplno vťahnuté do hľadania odpovedí na ruskú agresiu. Mimoriadne dôležité sa stali otázky všestrannej pomoci bojujúcej Ukrajine a koordinácia krokov voči agresorovi v rámci NATO a ďalších multilaterálnych formátov. Veľká Británia sa v tomto úsilí stáva jedným z hlavných lídrov a posilňuje spoluprácu aj so Slovenskom a celým východným krídlom Aliancie. Britská ambasáda na Slovensku otvorila od februára do apríla 2022 dočasnú pobočku v Košiciach, ktorej cieľom bolo pomôcť zvládať prechod britských občanov cez slovensko-ukrajinskú hranicu a vytvoriť podmienky na intenzívnu spoluprácu s Ministerstvom obrany SR.

Vnútropolitická situácia je v týchto rokoch poznačená v oboch štátoch rozpormi a nestabilitou. Na Slovensku sa na scénu dostáva v marci 2000 nová štvorkoalícia vedená premiérom Igorom Matovičom, lídrom hnutia Obyčajných ľudí a nezávislých osobností (OLANO). Hlavným cieľom vlády bol boj s korupciou a obnova dôvery v štát. K tomu sa po sformovaní vlády nečakane pridala boj s pandemiou a vojna u východného suseda. Najmä vnútrokoaličné napätia a nezvládnutá verejná komunikácia spôsobili, že popularita vlády začala klesať. Premiér Matovič napokon rezignoval a vymenil si v apríli 2021 pozíciu s ministrom financií Eduardom Hegerom. Zostal však predsedom najsilnejšej vládnej strany. V septembri 2022 prišla vládna koalícia o jedného člena, keď strana Sloboda a Solidarita neuspela so svojím ultimátom, aby Igor Matovič opustil vládu a presunul sa do parlamentu. Hegerova trojkoaličná vláda tak stratila väčšinu v parlamente

a začala zažívať zložité situácie pri získavaní podpory na schvaľovanie zákonov. Pre vládnu krízu a sústredený tlak opozície sa tak čoraz častejšie hovorí o možnosti predčasných volieb.

Vo Veľkej Británii bol nútený pod tlakom spolustraníkov a verejnosti odstúpiť v polovici roka 2022 čoraz nepopulárnejší premiér Boris Johnson. Urobil tak po tom, čo z vládnych funkcií odstúpilo niekoľko desiatok členov jeho Konzervatívnej strany; vlnu rezignácií spustili ministri financií a zdravotníctva. V septembri ho vystriedala v kresle bývalá ministerka zahraničných vecí Liz Trussová. Kráľovná Alžbeta II. ju prijala a vymenovala za premiérku dva dni pred svojou smrťou na zámku Balmoral v Škótsku. Kroky novej premiérky však boli od začiatku sprevádzané kritikou a po šiestich týždňoch oznámila svoju rezignáciu. Konzervatívna strana sa dohodla 24. októbra 2022 na novom lídrovi a kandidátovi na premiéra. Stal sa ním bývalý minister financií Rishi Sunak, ktorého na druhý deň kráľ Karol III. vymenoval za predsedu britskej vlády.

Z hľadiska celosvetových ohlasov bolo najsledovanejšou udalosťou úmrtie populárnej panovníčky kráľovnej Alžbety II. 8. septembra 2022 po 70 rokoch a 214 dňoch vládnutia a nástup na trón jej syna princa Charlesa, ktorý sa stal kráľom Karolom III. Na Slovensku táto udalosť vyvolala neobyčajnú pozornosť a bola široko sledovaná verejnosťou a médiami.

Zásluhou slovenskej diplomacie v tomto období štartujú dve nové iniciatívy so strategickým významom pre budúcnosť britsko-slovenských vzťahov: V britskom parlamente vznikla s účasťou viacerých vplyvných poslancov skupina

priateľstva so Slovenskom a nahradila dovtedajšiu spoločnú česko-slovenskú skupinu. Vďaka nej sa bude dať presadzovať dôležitá časť bilaterálnej agendy. Ďalej sa tvorí nový výročný slovensko-britský strategický dialóg, ktorý má SR doposiaľ s niekoľkými kľúčovými európskymi krajinami a USA.

Británia sa stala v tomto období lídrom v klimateckej agende a ochrane životného prostredia, čo sa premietlo aj do bilaterálnej spolupráce a aktivít britského veľvyslanectva v Bratislave.

Diplomatické zastúpenia

Ambasádu Spojeného kráľovstva v Bratislave vedie od augusta 2020 veľvyslanec Nigel Baker. V Londýne došlo k striedaniu veľvyslancov SR. Ľubomír Rehák ukončil v decembri 2020 svoje pôsobenie a v januári 2021 sa novým slovenským veľvyslancom stáva Róbert Ondrejcsák (poverovacie listiny odovzdal v Buckinghamskom paláci kráľovi Karolovi III. 27. októbra 2022).

Tri honorárne konzuláty SR v Spojenom kráľovstve vedú: Thomas Sullivan v Belfaste, Nigel Payne v Cardiffe a Craig Murray v Glasgowe.

Návštevy politických predstaviteľov

Prezidentka SR Zuzana Čaputová zavítala do Veľkej Británie v dňoch 2. – 3. novembra 2021. Počas tejto návštevy vystúpila na Samite OSN o zmene klímy COP26 v Glasgowe a stretla sa aj s princom Charlesom.

Minister životného prostredia SR Ján Budaj sa zúčastnil v novembri 2021 na samite COP26 v Glasgowe.

Premiér SR Eduard Heger sa 9. marca 2022 zúčastnil na samite krajín V4 a Veľkej Británie a mal aj bilaterálne rokovanie s premiérom Borisom Johnsonom v Lancaster House.

Prezidentka SR Zuzana Čaputová sa so svojím partnerom Jurajom Rizmanom zúčastnila 19. septembra 2022 na pohrebe kráľovnej Alžbety II. v Londýne.

Poslanci Anna Zemanová, Peter Kremský, Juraj Šeliga, Milan Vetrák, Ondrej Dostál, Boris Susko a Zuzana Šebová absolvovali v marci 2022 v Londýne parlamentný workshop o lepšej regulácii.

Štátna tajomníčka ministerstva zahraničných vecí pre európske susedstvo a Ameriku Wendy Mortonová navštívila Slovensko v máji 2021, komisár pre obchod s Európou Chris Barton v marci 2022, štátny tajomník ministerstva obrany pre ozbrojenú silu James Heappey v júni 2022 a štátny tajomník ministerstva zahraničných vecí pre Európu Graham Stuart v júli 2022.

Minister obrany SR Jaroslav Naď prijal britského ministra obrany Bena Wallacea 25. júla 2022. Návšteva britského ministra obrany na Slovensku sa uskutočnila po 21 rokoch.

Zmeny v prisťahovaleckej politike po brexite a slovenská diaspóra

Britské úrady vytvorili po brexite osobitný štatút usadlíka (settled/pre-settled status) pre občanov EÚ a ich rodinných príslušníkov žijúcich na území Británie. Tento štatút im má umožniť po odchode Veľkej Británie z EÚ naďalej pracovať, študovať a poberať sociálne dávky za rovnakých podmienok ako v súčasnosti. Britské úrady celkovo prijali viac ako 6,1 milióna žiadostí od občanov pochádzajúcich z členských krajín EÚ.

Podľa dostupných štatistík sa do tejto schémy prihlásilo viac ako 140 310 Slovákov (Anglicko – 123 660, Škótsko – 5 840, Wales – 3 720, Severné Írsko – 4 110; údaje aktuálne k júnu 2022). Keďže britské úrady aj naďalej prijímajú v odôvodnených prípadoch žiadosti o štatút usadlíka, bude celkový počet Slovákov o niečo vyšší. Zároveň sa v Británii zdržiava i kategória Slovákov, ktorí z rôznych osobných dôvodov o uvedený štatút usadlíka nepožiadali.

V Británii žije početná komunita slovenských Rómov, ktorej veľkosť sa odhaduje na niekoľko desiatok tisíc. Veľká vlna rómskej migrácie sa spustila najmä po roku 2004, keď sa pre Slovákov otvoril v Spojenom kráľovstve pracovný trh. Žijú predovšetkým v Sheffielde, Leicesteri, Peterboroughu, Leedsi, Glasgowe a Manchestri. Životom a pozoruhodnou inklúziou slovenských Rómov do britskej spoločnosti sa zaoberá rozsiahly článok Denisy Gdovinevej a Filipa Olšovského v časopise *.týždeň*, za ktorý získali v roku 2018 Novinársku cenu v kategórii Solution Journalism (Keby sme boli Rómovia, z Británie by sme sa už nevrátili). V júni 2018 uskutočnil štátny tajomník ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Peter Krajňák expertnú návštevu Veľkej Británie zameranú na systém a štruktúru podpory inkluzívneho vzdelávania pre žiakov z rómskych komunít a rodín imigrantov vrátane jeho financovania vo Veľkej Británii.

Občania Slovenskej republiky patria do tej skupiny krajín, z ktorých prišlo do Spojeného kráľovstva najviac cudzincov medzi rokmi 2001 až 2011. Najväčšia koncentrácia slovenských občanov je v okolí veľkých miest, ktoré im poskytujú dostatok pracovných príležitostí.

Zadefinovať možno tri hlavné prúdy občanov SR, ktoré tvoria diasporu na území Veľkej Británie:

Slováci, ktorí emigrovali po okupácii Československa vojskami Varšavskej zmluvy v roku 1968. Ide zväčša o vysokoškolsky vzdelaných ľudí, ktorí sú dnes v dôchodkovom veku a majú britské občianstvo. Viacerí z nich sú spoločensky organizovaní v združení British Czech and Slovak Association

a pôsobia prevažne v okolí Londýna. Potomkovia skorších emigrantov sú zvyčajne plne asimilovaní, neraz neovládajú slovenčinu, i keď sa hlásia ku slovenským koreňom.

Občania SR, ktorí pricestovali do Spojeného kráľovstva na základe zmeny politicko-ekonomických a štátnych štruktúr po roku 1989 a najmä po vstupe SR do EÚ v roku 2004 z ekonomických dôvodov. Zo začiatku to boli prevažne ľudia so stredoškolským vzdelaním, pracujúci v gastronómii a hotelierstve, poľnohospodárstve, stavebníctve, zdravotníctve či opatrovateľských službách. Táto skupina sa postupne rozrástá o profesionálov, ktorí sa po absolvovaní miestnych univerzít zamestnávajú v úspešných firmách vrátane nadnárodných spoločností. Mnohí z nich pôsobia ako počítačoví experti, alebo sa uplatnili v bankovníctve. Britániu – a osobitne Londýn – vyhľadávajú tiež slovenské firmy pre založenie startupov s cieľom získať investície, resp. globálne expandovať. V ostatných rokoch sa objavuje čoraz viac špičkových odborníkov a odborníčok zo Slovenska, ktorým práca v Británii ponúka príležitosť uplatniť sa v popredných firmách, vedeckých inštitúciách alebo na univerzitách.

V Británii existuje niekoľko slovenských či česko-slovenských spolkov. Pri veľkých univerzitách pôsobia spolky slovenských a českých študentov – Czech and Slovak Societies. Najmä mladé rodiny so školopovinnými deťmi sú čoraz aktívnejšie pri zakladaní škôl s cieľom zabezpečiť deťom výučbu slovenského jazyka. Ide o jazykové kurzy organizované v rámci tzv. víkendových škôl (je ich v súčasnosti asi dvadsať). V roku 2019 sa predstavitelia týchto víkendových škôl združili do Asociácie slovenských škôl a komunit vo Veľkej Británii.

Členovia Asociácie spolupracujú s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí a zastupiteľským úradom, kde uskutočňujú aj svoje pravidelné stretnutia.

Krajania si organizujú aj kultúrny život. Známa je napríklad agentúra Štefana Krasňanského Pishter Limited, ktorá sa špecializuje na organizovanie hudobných a iných podujatí pre Slovákov a Čechov žijúcich v Londýne. V Británii pôsobia viaceré folklórne súbory (v Londýne je to Morena a detský súbor Sovička) či divadlo Slovak Theatre in London. Usporiadávajú sa krajanské plesy. Slováci v Británii sa podieľajú aj na prekladoch slovenskej literatúry (napr. Júlia Sherwood). V Londýne je od roku 2007 aktívna aj Slovenská katolícka misia.

Dianie na Slovensku sledujú krajania pomerne aktívne, a to prevažne prostredníctvom internetu a sociálnych sietí.

Táto oblasť bilaterálnej spolupráce patrí bezpochyby medzi najaktívnejšie. Vďaka rezortu obrany a vojenským historikom a publicistom je aj najlepšie zmapovaná. Slovenská republika a Spojené kráľovstvo majú v oblasti spolupráce medzi ministerstvami obrany a ozbrojenými silami dlhodobu tradične veľmi dobré vzťahy. Pôsobenie československých vojakov vo Veľkej Británii a na západnom fronte patrí medzi základné súčasti slovenskej vojenskej histórie. Ako sme už uviedli, letecká základňa Sliac je pomenovaná po slovenskom stíhačovi RAF generálmajorovi Ottovi Smikovi, podobne ako letecká základňa v Prešove, ktorá nesie meno veterána RAF generálplukovníka Jána Ambruša.

Po Nežnej revolúcii patrila Veľká Británia medzi najdôležitejšie krajiny, ktoré pomohli Slovensku v transformácii a modernizácii armády a v integrácii SR do najsilnejšieho svetového obranného spoločenstva – Severoatlantickej aliancie.

Mimoriadnou kapitolou slovensko-britskej spolupráce je oblasť vzdelávania. Na najkvalitnejších vojenských školách v Británii získali vzdelanie viacerí kľúčoví predstavitelia slovenských ozbrojených síl a rezortu obrany. Už v predvstupovom období študovali na britských vojenských školách slovenskí dôstojníci a mnoho príslušníkov armády absolvovalo kurzy angličtiny. Rôzne formy vzdelávania s podporou britskej strany pokračujú aj v súčasnosti.

Aktivita Slovákov pred vstupom do NATO a úsilie získať v tomto procese čo najplyvnejších spojencov sa prejavila napríklad aj 16. septembra 1999, keď bolo podpísané dvojstranné memorandum o porozumení medzi oboma ministerstvami obrany. Na jeho základe sa stal poradcom náčelníka Generálneho štábu Armády SR generála Cerovského britský brigádny generál Witek Novosielski.

Po vstupe Slovenska do NATO obe krajiny už ako partneri spoločne participovali na viacerých operáciách medzinárodného krízového manažmentu začínajúc operáciou ISAF v Afganistane (Slováci od roku 2004 do skončenia operácie v decembri 2014) a pokračujúc misiami KFOR v Kosove, UNFICYP na Cypre a spoločným aliančným pôsobením v operácii Resolute Support v Afganistane. Obe krajiny v súčasnosti koordinujú svoje kroky najmä v súvislosti s ruskou agresiou na Ukrajinu.

Partnerstvá v rôznych operáciách a na medzinárodných aliančných cvičeniach sú bežnou súčasťou plnenia spoločných aliančných úloh. Aj po odchode z EÚ Veľká Británia ostáva naďalej členom NATO a stále predstavuje jedného z kľúčových partnerov Slovenska v oblasti obrany a bezpečnosti.

Hospodárska spolupráca medzi Slovenskom a Spojeným kráľovstvom

Británia je 11. najvýznamnejším obchodným partnerom Slovenska. Tovarový obchod je charakteristický prebytkom na slovenskej strane a až do vypuknutia pandémie zaznamenával rastúci trend. Obchodná výmena dosiahla historické maximum v roku 2019 (višše 5 mld. eur) a po utlmení koronakrízy od roku 2021 opäť rastie. V roku 2021 slovenské firmy vyviezli na britský trh tovar za takmer 3,5 mld. eur, čo predstavuje podiel 4,4 % na celkovom vývoze a 7. najdôležitejší exportný trh¹. Slovensko do Británie vyváža najmä vozidlá, elektrické stroje, nerastné palivá a chemikálie – tieto štyri komodity tvoria viac ako 80 % slovenského exportu. Dovoz zo Spojeného kráľovstva tvoria najmä motorové vozidlá, motory, pneumatiky a autopríslušenstvo, mechanické, elektrické a optické

¹ Podľa najnovších dostupných údajov Štatistického úradu SR slovenský vývoz do Spojeného kráľovstva za obdobie 1 – 7/2022 dosiahol 2,18 mld. eur, t. j. 3,7 % celkového obchodu. Spojené kráľovstvo predstavuje 8. najväčšieho partnera pre export.

prístroje, ako aj výrobky farmaceutického priemyslu. Automobilový priemysel teda vytvára väčšinu vývozu aj dovozu. Kritickým momentom odchodu Spojeného kráľovstva z EÚ bolo preto dosiahnutie obchodnej dohody (Trade and Cooperation Agreement – TCA) v decembri 2020, ktorá znížila neistotu okolo budúcnosti pobrexitového podnikania.

Británia patrí tiež medzi popredných investorov na Slovensku, tým najväčším so sumou vyše 1,4 mld. eur je výrobca automobilov Jaguar Land Rover vo výrobnom závode v Nitre. Ďalšie významné britské investície predstavujú Tesco, Shell, Haleon (zdravotnícke a kozmetické prípravky), CP Holding – SLK Piešťany (kúpeľníctvo), Tate & Lyle (potravinárstvo), Gleeds (stavebníctvo), Allen & Overy (právne služby), BAE Systems (obrn \acute{y} a letecký priemysel), Grafton Recruitment (služby), GlaxoSmithKline (farmaceutiká) a ďalšie.

Spojené kráľovstvo je medzi najvýznamnejšími destináciami pre slovenské investície v zahraničí s celkovým objemom vyše 300 mil. eur. Slovenské firmy s pobočkami v Británii investujú najmä do výstavby nehnuteľností (MiddleCap, HB Reavis, JTRE), informačných a inovačných technológií (ESET, Sygic, Pixel Federation), energetiky (GA Drilling) či obchodu (Dedoles, RONA). Okrem týchto firiem je v Británii registrovaný veľký počet malých a mikro firiem slovenských vlastníkov vrátane radu technologických startupov a inovatívnych projektov. Dva popredné slovenské startupy Slido a Exponea s pobočkami v UK boli v predchádzajúcom období odkúpené spoločnosťami Cisco, resp. Bloomreach.

Na Slovensku od roku 1998 pôsobí Britská obchodná komora, ktorá má v súčasnosti 67 členov.

Vo Veľkej Británii v súčasnosti neexistuje slovenská obchodná komora, ale objavujú sa aktivity na združovanie sa slovenských profesionálov na odvetvovej alebo prierezovej úrovni.

Británia sa po Nežnej revolúcii stala pre slovenské vzdelávanie a vedecké inštitúcie, ako aj pre nadaných študentov, pedagógov a vedcov mimoriadne vyhľadávanou krajinou. Súvisí to s explóziou záujmu o angličtinu ako svetový jazyk a s faktom, že Spojené kráľovstvo predstavuje v oblasti vzdelávania a vedy svetovú špičku. Britské univerzity sa umiestňujú na vrchole rebríčkov najlepších univerzít na svete a študenti a vedci tu majú prístup k špičkovému vybaveniu, ako aj k bohatému vyžitiu v multikultúrnom prostredí s hlbokou akademickou tradíciou.

Počet slovenských študentov na britských univerzitách začal výrazne stúpať od roku 2004, keď sa vďaka vstupu SR do EÚ otvorila možnosť štúdia za rovnakých podmienok, ako mali domáci študenti. Ich počet bol podľa odhadov slovenského zastupiteľského úradu v Londýne asi 1 000 ročne. V pobrexiovom období, ktoré prinieslo niekoľkonásobný nárast školného, prirodzene klesá počet nových študentov prichádzajúcich zo SR do Veľkej Británie.

Časť študentov nachádza po absolvovaní štúdia uplatnenie v Spojenom kráľovstve najmä v oblastiach, ako sú finančný sektor, bankovníctvo, investície, marketing, IT, veda a výskum, inovácie a manažment. Slovenskí študenti sa združujú prevažne v rámci inštitúcií, na ktorých študujú. Pri veľkých univerzitách pôsobia už spomenuté spolky českých a slovenských študentov – Czech and Slovak Societies.

K rozvoju slovensko-britských vzťahov významne prispievajú aj katedry anglistiky a amerikanistiky na viacerých slovenských univerzitách, Bilingválne gymnázium Milana Hodžu v Sučanoch (založené v roku 1991), Britská medzinárodná škola v Bratislave (založená v roku 1997) a Slovenská asociácia učiteľov angličtiny.

Systematickému výskumu ponovembrovej politickej scény na Slovenska sa dlhodobo venuje britská politologička Karen Henderson, ktorá pôsobila na University of Leicester. Koncom roka 2013 sa presťahovala do Bratislavy, kde dodnes pracuje na Fakulte sociálnych a ekonomických vied Univerzity Komenského v Bratislave a na Fakulte sociálnych vied Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Jej kolega a odborník na komparatívnu a európsku politiku z University of Birmingham Tim Haughton dlhodobo spolupracuje so slovenskými politológmi z Katedry politológie Filozofickej fakulty UK.

Asi najvýraznejší úspech zo slovenských vedcov, ktorí sa usadili vo Veľkej Británii, dosiahla molekulárna bioložička Monika Gullerová (pôvodom z Trenčína), ktorá pôsobí od roku 2006 na Oxfordskej univerzite, kde už vedie vlastné laboratórium. Za svoju prácu získala viaceré významné ocenenia.

Britská rada, ktorá otvorila v Bratislave svoje brány v októbri 1992, je až doposiaľ zdrojom informácií o vzdelávacích a kultúrnych aktivitách a podieľa sa na kurzoch a testoch angličtiny. Jej súčasným riaditeľom je Alastair Bassett (od roku 2015). Jeho predchodcami boli Alena Rebrová (2011 – 2015), Andrew Spells (2008 – 2011), Huw Jones (2003 – 2008), James McGrath (1999 – 2003), Susan Wallace-Shaddadová (1994 – 1998) a Rosemary Hilhorstová (1991 – 1994).

V roku 2021 obe strany potvrdili pokračovanie spolupráce v oblasti vzdelávania na nasledujúce obdobie podpisom nového Memoranda o spolupráci medzi Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky a Britskou radou Slovensko na obdobie rokov 2022 – 2027. V zmysle uvedeného memoranda Britská rada realizuje výučbu anglického jazyka prostredníctvom centra výučby v Bratislave, zastrešuje projekty medzi školami a školskými systémami v oboch krajinách, ktoré sú zamerané na rozvoj inkluzívneho vzdelávania v školách, a poskytuje kvalitné virtuálne produkty s cieľom zlepšovať situáciu vo výučbe anglického jazyka.

Kultúra patrí k významným oblastiam v slovensko-britských vzťahoch. Táto oblasť doposiaľ nebola zmapovaná a zaslúžila by si osobitné spracovanie.

Na Slovensku je dlhodobo mimoriadne populárna svetoznáma kultúra Spojeného kráľovstva, najmä literatúra, hudba, divadlo a film. A práve našou kultúrou sa mohlo prezentovať na Britských ostrovoch málo známe Slovensko a získavať si pozornosť a sympatie tejto veľmoci. Za uplynulých tridsať rokov získalo vo Veľkej Británii vzdelanie alebo nadviazalo kontakty so špičkovými umelcami, tvorcami či inštitúciami mnoho predstaviteľov slovenskej kultúrnej obce, napríklad skladateľka a klaviristka Ľubica Čekovská a violončelista a organizátor festivalu Konvergencie Jozef Lupták, ktorí v Británii aj študovali na Royal Academy of Music v Londýne, alebo organizátor festivalu Pohoda Michal Kaščák. Sklárka výtvarníčka Zora Palová pôsobila v rokoch 1996 – 2003 ako profesorka na University of Sunderland.

Niektorí slovenskí umelci sa v Británii aj usadili, napríklad speváčka a skladateľka Jana Kirschner alebo klavirista, skladateľ a dirigent Peter Breiner. V Londýne sa cítil ako doma aj nedávno zosnulý slávny spevák Miroslav Žbirka, ktorého mama sa tam narodila a žila až do roku 1945, keď sa so svojím manželom československým vojakom v Británii presťahovali do Bratislavy.

V londýnskej Kráľovskej opere v Covent Garden účinkovali viacerí slovenskí speváci, napríklad Peter Dvorský, Dalibor Jeniš, Pavol Bršlík, Štefan Kocán, Peter Kellner a Aleš Jeniš. Sólistom Kráľovského baletu v Londýne je bratislavský rodák Tomáš Mock. Známy slovenský módný návrhár Richard Rozbora vyštudoval dámsku módu na prestížnej vysokej škole Central Saint Martins v Londýne.

Mimoriadnym počinom v oblasti kultúry bol film slovenského režiséra a scenáristu Mateja Mináča *Nicholas G. Winton – Sila ľudskosti*, ktorý získal v roku 2002 ocenenie International Emmy Award za najlepší dokumentárny film.

V roku 2021 vyšla obsiahla monografia Mariána Pauera *Dežo Hoffman* o svetoznámom fotografovi, rodákovi z Banskej Štiavnice, ktorý sa po druhej svetovej vojne usadil vo Veľkej Británii. Monografia nadväzuje na jeho predchádzajúcu publikáciu *Fotograf Beatles*, ktorá v roku 2000 dostala medzinárodnú Cenu Egona Erwina Kische. Dežo Hoffman fotografoval mnohé slávne osobnosti zo sveta populárnej hudby a šoubiznisu a pôsobil aj pri angažovaní zahraničných umelcov na festival Bratislavská lýra.

Veľkú pozornosť médií i odborných kruhov vyvolalo v septembri 2022 otvorenie sólovej výstavy košickej sochárky Marie Bartuszovej (†1996) v jednej z najprestížnejších galérií moderného umenia na svete – v londýnskej Tate Modern.

Mnohí britskí umelci vystúpili po páde Železnej opony na Slovensku a zaplnili najväčšie sály alebo pritiahli množstvo účastníkov na festivaly. Od roku 2013 sochy známeho anglického umelca Colina Spoffortha skrášľujú a oživujú priestory bratislavskej mestskej štvrte Eurovea a tešia sa veľkému záujmu návštevníkov, ktorí sa s nimi s obľubou fotografujú.

V priebehu 30 rokov sa vo Veľkej Británii uskutočnilo veľké množstvo kultúrnych podujatí, na organizácii ktorých väčšinou spolupracovalo slovenské veľvyslanectvo v Londýne. Mnohé z nich sa konali priamo v reprezentačných priestoroch zastupiteľského úradu a podieľalo sa na nich aj Ministerstvo kultúry SR.

V Londýne, ktorý patrí medzi svetové centrá kultúry, zatiaľ nepôsobí Slovenský inštitút, ako je to vo viacerých európskych metropolách. Naopak, Spojené kráľovstvo má výhodu, že má na Slovensku už od roku 1992 inštitučné zázemie pre vzdelávacie a kultúrne aktivity v podobe Britskej rady, ktorá má za sebou bohatú činnosť.

Národným športom číslo jeden je na Britských ostrovoch i na Slovensku futbal. Pre slovenských futbalistov je angažmán v najvyššej anglickej súťaži známkou vysokej výkonnostnej kvality a tento sen sa doteraz splnil takmer dvom desiatkam z nich. V úvode sezóny 2022/2023 boli na súpiskách anglických klubov v Premier League dvaja slovenskí brankári – Marek Rodák vo Fulhame a Martin Dúbravka, ktorý v septembri 2022 zo svojho klubu Newcastle United prišiel na ročné hostovanie do historicky najúspešnejšieho anglického klubu Manchester United.

Úplne prvý Slovák v anglickej lige však nebol hráč, ale tréner Jozef Vengloš, ktorý viedol v sezóne 1990/1991 Aston Villu. Slovenské prvenstvo medzi hráčmi dosiahol Vladimír Kinder, keď v roku 1996 zamieril do Middlesbrough a následne sa stal aj strelcom prvého slovenského gólu v Premier League. Najlepší strelec je Szilárd Németh, autor 23 gólov v drese Middlesbrough v rokoch 2001 – 2005. V rokoch 1998 – 2002 hájil

farby Celticu Glasgow Ľubomír Moravčík. Najvýznamnejšiu stopu v elitnej súťaži zanechal obranca Martin Škrtel, ktorý odohral v rokoch 2008 – 2016 za FC Liverpool 242 ligových zápasov.

Kvalifikácia ME 2004 priviedla reprezentáciu Anglicka prvýkrát na Slovensko. Na vypredanom štadióne Tehelné pole (27-tisíc divákov) sa predstavili aj vtedajšie hviezdy svetového futbalu David Beckham a Michael Owen, ktorí gólom prispeli k víťazstvu 2:1. Aj v druhom vzájomnom zápase na Slovensku zvíťazili hostia, a to výsledkom 1:0 v kvalifikácii MS 2018.

K športom, ktoré dosahujú významnú popularitu v oboch krajinách, patrí aj tenis. Tento sa na Britských ostrovoch spája najmä s najstarším a najprestížnejším turnajom, ktorý sa každoročne koná v londýnskej časti Wimbledon. Najväčší úspech v ére slovenskej samostatnosti na ňom dosiahla v roku 2017 Magdaléna Rybáriková, ktorá sa dostala do semifinále. V rovnakej fáze turnaja dosiahol svoje wimbledonské maximum aj Slováč Miloš Mečíř, v roku 1988 však ešte ako československý reprezentant.

V uplynulom desaťročí spravil významné kroky k napredovaniu britský hokej a tamojšia reprezentácia odohrala v elitnej kategórii majstrovstiev sveta tri šampionáty. Prvý z nich v roku 2019 na Slovensku, kde desiatky britských fanúšikov vytvorili svojim hráčom priam domáce podmienky a kde Briti vybojovali aj historické víťazstvo v kľúčovom súboji o záchranu. V súvislosti s hokejom na Britských ostrovoch je pre slovenských priaznivcov pamätný najmä kvalifikačný turnaj v Sheffielde v roku 1993. Na ňom si Slovensko ako víťaz

vybojovalo miestenku na prvú samostatnú zimnú olympiádu (Nórsko 1994).

K zaujímavému spojeniu Veľkej Británie so slovenským hokejom došlo v októbri 2008, keď kráľovná Alžbeta II. bola počas svojej dvojdnovej návštevy Slovenska vôbec prvýkrát v živote na hokeji a vhodila čestné úvodné buly priateľského zápasu medzi miestnym tímom HK AquaCity ŠKP Poprad a anglickým tímom Guildford Flames.

Hlavné mesto Veľkej Británie hostilo v roku 2012 tretíkrát v histórii letné olympijské hry, ktoré priniesli Slovensku štyri cenné kovy. So striebrom sa z Londýna vrátila športová strelkyňa Zuzana Štefečeková (disciplína trap), bronz vybojovali ďalšia strelkyňa Danko Barteková (skeet) a vodní slalomári Michal Martikán (C1) a bratia Pavol a Peter Hochschornerovci (C2).

↗ Britský princ Charles počas privítacieho ceremoniálu na bratislavskom letisku 8. mája 1991. Podpredseda Slovenskej národnej rady Ján Klepáč vpravo. Foto: TASR.

Prince Charles during the welcoming ceremony at Bratislava airport on 8 May 1991. Vice-President of the Slovak National Council Ján Klepáč on the right. Photo: TASR.

← Princ Charles s princeznou Dianou navštívili počas oficiálnej návštevy Slovenska 8. mája 1991 aj Hrad Devín. Foto: TASR.

Prince Charles and Princess Diana visiting Devín Castle during their official visit to Slovakia on 8 May 1991. Photo: TASR.

↑ Princezná Diana otvára 8. mája 1991 v Mestskej knižnici v Bratislave oddelenie pre nevidiacich a slabozrakých. Foto: TASR.

On 8 May 1991, Princess Diana opens a department for the blind and partially sighted in the City Library, Bratislava. Photo: TASR.

↖ Princ Charles sa počas návštevy Bratislavy 2. novembra 2000 rozpráva s občanmi na Panskej ulici, kde sídli britské veľvyslanectvo. Foto: TASR.

During his visit to Bratislava on 2 November 2000, Prince Charles talks to citizens on Panská Street where the British Embassy is located. Photo: TASR.

← Princ Charles počas prechádzky v Badínskom pralese na strednom Slovensku 1. novembra 2000. Na snímke hrá na fujare, ktorú dostal do daru. Foto: TASR.

Prince Charles during a walk in the Badín forest in central Slovakia on 1 November 2000—playing the fujara, which he received as a gift. Photo: TASR.

↑ Princ Andrew, syn kráľovnej Alžbety II., navštívil 12. októbra 2005 Britskú medzinárodnú školu v Bratislave. Foto: Archív britského veľvyslanectva v Bratislave.

The son of Queen Elizabeth II, Prince Andrew, visited the British International School in Bratislava on 12 October 2005. Photo: Archive of the British Embassy in Bratislava.

Kráľovná Alžbeta II. a prezident SR Ivan Gašparovič počas privítacieho ceremoniálu pred Prezidentským palácom v Bratislave 23. októbra 2008. Foto: TASR.
Queen Elizabeth II and Slovak President Ivan Gašparovič during the welcoming ceremony in front of the Presidential Palace in Bratislava on 23 October 2008.
Photo: TASR.

Štátny banket v bratislavskej Redute usporiadaný na počesť kráľovnej Alžbety II. a princa Philipa prezidentom SR Ivanom Gašparovičom 23. októbra 2008. Foto: Archív britského veľvyslanectva v Bratislave.

State banquet in Bratislava Reduta held in honour of Queen Elizabeth II and Prince Philip by Slovak President Ivan Gašparovič on 23 October 2008. Photo: Archive of the British Embassy in Bratislava.

Kráľovná Alžbeta II. vhodila 24. októbra 2008 na popradskom zimnom štadióne úvodné buly. Prezident SR Ivan Gašparovič vpravo. Foto: TASR.

Queen Elizabeth II threw the opening puck on 24 October 2008 at the Poprad winter stadium. Slovak President Ivan Gašparovič on the right. Photo: TASR.

Kráľovná Alžbeta II. a princ Philip zdravia
23. októbra 2008 Bratislavčanov. Foto: TASR.

Queen Elizabeth II and Prince Philip greet the people
of Bratislava on 23 October 2008. Photo: TASR.

Kráľovná Alžbeta II. v Hoteli Hradná Brána v mestskej časti Devín v Bratislave 23. októbra 2008 počas stretnutia so sirom Nicolasom Wintonom. Foto: TASR.
Queen Elizabeth II at Hotel Hradná Brána in the Devín district of Bratislava on 23 October 2008 during a meeting with Sir Nicolas Winton. Photo: TASR.

Princ Edward, najmladšie dieťa kráľovnej Alžbety II., počas návštevy Gymnázia Jura Hronca v Bratislave 2. novembra 2017. Foto: Archív britského veľvyslanectva v Bratislave.

Prince Edward, the youngest child of Queen Elizabeth II, meeting students of Gymnázium Jura Hronca whilst on his visit in Bratislava on 2 November 2017. Photo: Archive of the British Embassy in Bratislava.

↑↑ Privítanie britskej premiérky Margaret Thatcherovej chlebom a soľou na bratislavskom letisku počas jej oficiálnej návštevy Slovenska 18. septembra 1990. Slovenský premiér Vladimír Mečiar vpravo od britskej premiérky. Foto: TASR.

Welcoming British Prime Minister Margaret Thatcher with bread and salt at Bratislava airport during her official visit to Slovakia on 18 September 1990. Slovak Prime Minister Vladimír Mečiar to the right of the British Prime Minister. Photo: TASR.

← Britskú premiérku Margaret Thatcherovú prijal počas jej oficiálnej návštevy Slovenska 18. septembra 1990 predseda Národnej rady SR František Mikloško. Foto: TASR.

British Prime Minister Margaret Thatcher was received during her official visit to Slovakia on 18 September 1990 by František Mikloško, chairman of the Slovak National Council. Photo: TASR.

↑ Britský premiér John Major (vľavo) so slovenským premiérom Jánom Čarnogurským počas oficiálneho stretnutia v Bratislave 28. mája 1992. Vzadu zľava Pavol Demeš, minister medzinárodných vzťahov SR, britský veľvyslanec v ČSFR David Brighty a podpredseda vlády ČSFR Jozef Mikloško. Foto: TASR.

British Prime Minister John Major (left) with Slovak Prime Minister Ján Čarnogurský during an official meeting in Bratislava on 28 May 1992. In the back, from left, Pavol Demeš, Minister of International Relations of the Slovak Republic, British Ambassador to Czechoslovakia David Brighty and Deputy Prime Minister of Czechoslovakia Jozef Mikloško. Photo: TASR.

Britský premiér Tony Blair (vľavo) v rozhovore so slovenským premiérom Mikulášom Dzurindom na stretnutí na Úrade vlády SR v Bratislave počas jeho oficiálnej návštevy Slovenska 9. marca 2006. Foto: TASR.

British Prime Minister Tony Blair (left) in conversation with Slovak Prime Minister Mikuláš Dzurinda at a meeting at the Slovak Government Office in Bratislava during his official visit to Slovakia on 9 March 2006. Photo: TASR.

Slovenský premiér Robert Fico prijal 19. júna 2015 britského premiéra Davida Camerona v priestoroch Úradu vlády SR v Bratislave. Foto: TASR.

On 19 June 2015, Slovak Prime Minister Robert Fico received British Prime Minister David Cameron at the Slovak Government Office in Bratislava. Photo: TASR.

Predseda vlády SR Robert Fico prijal 28. júla 2016 predsedníčku vlády Spojeného kráľovstva Theresu Mayovú v priestoroch Úradu vlády SR v Bratislave. Foto: TASR.

On 28 July 2016, the Prime Minister of the Slovak Republic, Robert Fico received the Prime Minister of the United Kingdom, Theresa May, at the Government Office of the Slovak Republic in Bratislava. Photo: TASR.

Britská premiérka Theresa Mayová (v strede) s tímom britského veľvyslanectva v Bratislave pod vedením veľvyslanca Andyho Gartha (vľavo). Bratislavské letisko 28. júla 2016. Foto: Archív britského veľvyslanectva v Bratislave.

British Prime Minister Theresa May (in the middle) with the team of the British Embassy in Bratislava led by Ambassador Andy Garth (left) at Bratislava airport on 28 July 2016. Photo: Archive of the British Embassy in Bratislava.

Kráľovná Alžbeta II. na kráľovskej jachte HMY Britannia počas plavby z Portsmouthu do Normandie pri príležitosti 50. výročia D-Day 5. júna 1994.
Foto: Pavol Demeš.

Queen Elizabeth II on the Royal Yacht Britannia during the voyage from Portsmouth to Normandy on the occasion of the 50th anniversary of D-Day, 5 June 1994. Photo: Pavol Demeš.

Troja prezidenti – zľava Michal Kováč (Slovensko), Bill Clinton (USA) a Václav Havel (Česko) na palube kráľovskej jachty HMY Britannia počas plavby z Portsmouthu do Normandie pri príležitosti 50. výročia D-Day 5. júna 1994. Foto: Pavol Demeš.

Three presidents - from left Michal Kováč (Slovakia), Bill Clinton (USA) and Václav Havel (Czech Republic) on board the Royal Yacht Britannia during the voyage from Portsmouth to Normandy on the occasion of the 50th anniversary of D-Day, 5 June 1994. Photo: Pavol Demeš.

Slovenský vodný slalomár Michal Martikán získal 31. júla 2012 na LOH 2012 v Londýne bronzovú medailu v C1. Na snímke ho víta pri príchode do Slovenského domu prezident SR Ivan Gašparovič. Foto: TASR.

Slovak slalom canoeist Michal Martikán won the C1 bronze medal on 31 July 2012 at the 2012 London Olympics. In the picture, he is greeted by Slovak President Ivan Gašparovič upon his arrival at the Slovak House. Photo: TASR.

Zľava generálny tajomník NATO Anders Fogh Rasmussen, prezident SR Andrej Kiska a britský premiér David Cameron pred začiatkom dvojdňového samitu NATO v Newporte vo Walese 4. septembra 2014. Foto: TASR.

From left, NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen, Slovak President Andrej Kiska and British Prime Minister David Cameron before the start of the two-day NATO summit in Newport, Wales on 4 September 2014. Photo: TASR.

Prezident SR Andrej Kiska počas stretnutia s britským princom Charlesom v škótskom vidieckom dome Dumfries House 25. januára 2016. Foto: Archív Kancelárie prezidenta SR.

Slovak President Andrej Kiska during a meeting with Prince Charles in the Scottish Dumfries House on 25 January 2016. Photo: Archive of the Office of the President of the SR.

Prezidentka SR Zuzana Čaputová počas samitu lídrov členských krajín NATO v anglickom Watforde 4. decembra 2019. Foto: TASR.

President of the Slovak Republic Zuzana Čaputová during the summit of the leaders of NATO member countries at Watford, England, on 4 December 2019. Photo: TASR.

Vystúpenie prezidentky SR Zuzany Čaputovej na Samite OSN o zmene klímy COP26 v Glasgowe 1. novembra 2021. Foto: Marián Garaj/Archív Kancelárie prezidenta SR.

Speech by the President of the Slovak Republic Zuzana Čaputová at the Climate Summit COP26 in Glasgow on 1 November 2021. Photo: Marián Garaj/Archive of the Office of the President of the SR.

Prezidentka SR Zuzana Čaputová na recepcii hláv štátov usporiadanej kráľom Karolom III. počas pohrebu kráľovnej Alžbety II. v Buckinghamskom paláci v Londýne 18. septembra 2022. Foto: Fergus Burnett Photography.

President of the Slovak Republic Zuzana Čaputová at the reception of heads of state organized by King Charles III during the funeral of Queen Elizabeth II at Buckingham Palace in London on 18 September 2022. Photo: Fergus Burnett Photography.

Britský premiér Tony Blair (vpravo) víta slovenského premiéra Mikuláša Dzurindu (vľavo) vo svojej rezidencii na Downing Street 10 v Londýne 14. mája 2002. V pozadí vpravo štátny tajomník MZV SR Ján Figel', vľavo veľvyslanec SR v Spojenom kráľovstve František Dlhopolček. Foto: TASR.

British Prime Minister Tony Blair (right) welcomes Slovak Prime Minister Mikuláš Dzurinda (left) at his 10 Downing Street, London residence on 14 May 2002. In the background, on the right, State Secretary of the Slovak Ministry of Foreign Affairs Ján Figel', on the left Slovak Ambassador to the United Kingdom František Dlhopolček. Photo: TASR.

Britský premiér Gordon Brown (vľavo) a slovenský premiér Robert Fico na brífingu v sídle britského premiéra na Downing Street 10 v Londýne 17. novembra 2009. Foto: TASR.

British Prime Minister Gordon Brown (left) and Slovak Prime Minister Robert Fico at a briefing in the British Prime Minister's 10 Downing Street, London residence on 17 November 2009. Photo: TASR.

Britský premiér David Cameron privítal slovenskú premiérku Ivetu Radičovú v sídle britského premiéra na Downing Street 10 v Londýne 10. mája 2011. Foto: AP Photo/Alastair Grant.

British Prime Minister David Cameron (right) welcomed Slovak Prime Minister Ivetta Radičová to his 10 Downing Street, London residence on 10 May 2011. Photo: AP Photo/Alastair Grant.

Britský premiér Boris Johnson (vpravo) privítal slovenského premiéra Eduarda Hegera v Lancaster House v Londýne 8. marca 2022. Foto: TASR.

British Prime Minister Boris Johnson (right) welcomed Slovak Prime Minister Eduard Heger at Lancaster House in London on 8 March 2022. Photo: TASR.

Pavol Demeš

Slovakia and the United Kingdom

The **First** **50** **Years**

Pavol Demeš
Slovakia and the United Kingdom
The First 30 Years

© Pavol Demeš and Slovak Foreign Policy Association
Translation to English: Lenka Turaz and Pavol Demeš
Copy Editing: Guy Bailey
Graphic Design © Zuzana Chmelová
Print: Polygrafické centrum, s. r. o.
Not for sale
First edition
Bratislava 2023

ISBN 978-80-974480-1-1

With thanks to the British Embassy, Bratislava, for its financial support

Pavol Demeš

Slovakia and the United Kingdom

The First 30 Years

The Slovak Foreign Policy Association (SFPA), founded in August 1993, is an independent, nonpartisan and non-profit organisation. It is the oldest foreign policy think tank in Slovakia. Throughout its program of meetings, seminars, workshops and publications, the SFPA disseminates information about international relations. It has published hundreds of opinions, expert studies, policy briefs, policy papers and books.

Pavol Demeš is an independent foreign policy analyst, civil society expert and TV anchor based in Bratislava, Slovakia. Prior to the “Velvet Revolution” in November 1989, Demeš was a bio-medical researcher at Comenius University in Bratislava. He is a graduate of Charles University in Prague (1980). After democratic changes in 1989 he served as the Executive Director of the Slovak Academic Information Agency-Service Centre for the Third Sector. From 1991 – 92 he was the Slovak Minister of International Relations and he also served as Foreign Policy Advisor to the President of the Slovak Republic (1993 – 97). From 2000 until September 2010 he was the Director for Central and Eastern Europe of the German Marshall Fund of the United States (GMF US).

Now he is a non-resident senior transatlantic fellow with GMF US and serves as a board member of the European Endowment for Democracy. He has his own TV program on international relations and diplomacy on the *tasr.tv* internet TV station (within The News Agency of the Slovak Republic – TASR). He has published numerous articles and books on international relations and civil society and had many photographic exhibitions in multiple countries.

Selected awards: the EU-US Democracy and Civil Society Award (in 1998), the USAID Democracy and Governance Award (1999), Royal Dutch decoration Knight of the Order of Orange Nassau (2005), Yugoslav Star of First Class (2005), South East Europe Media Organisation Human Rights Award (2009), Medal of Honor from the Friends of Slovakia, USA (2011), AIPES Freedom Award (2018), Woodrow Wilson Award (2018), Czech and Slovak Transatlantic Award (2017), Golden Medal of the Slovak Ministry of Foreign and European Affairs (2019).

Contents

- 7 Foreword by Nigel Baker, Ambassador of the United Kingdom to Slovakia
- 11 Foreword by Róbert Ondrejcsák, Ambassador of the Slovak Republic to the United Kingdom
- 16 Introduction
- 21 Prehistory – The Roots of Deep Slovak-British Relations (1918 – 1989)
- 37 Velvet Revolution and opening the gates for intensive cooperation (November 1989 – December 1992)
- 47 The velvet divorce of Czecho-Slovakia and the start of bilateral cooperation between the Slovak Republic and Great Britain (1993 – 1998)
- 63 Restart of Slovak integration and British aid to Slovakia (1998 – 2004)
- 75 Slovakia joins NATO and the EU (2004 – 2010)
- 87 Slovak-British relations in the years 2010 – 2020
- 103 Current Slovak-British relations (2020 – end of 2022)
- 126 Photographs from bilateral visits (1990 – 2022)

British Ambassador to Slovakia Nigel Baker presenting his credentials to Slovak President Zuzana Čaputová, 3 September 2020. Photo: Archive of the Presidential office of the SR.

Foreword by **Nigel Baker**, Ambassador of the United Kingdom to Slovakia

I have a strong sense of personal commitment to the Slovak-British relationship. My first diplomatic mission, to Prague in 1992 as a young third secretary, was dominated by the political debate, elections and subsequent negotiations that led to the creation of an independent Slovak Republic. I had always enjoyed my working visits to Slovakia, and was fascinated both by Slovakia's complex history and its magnificent countryside. So I was happy to volunteer to join the small group of British diplomats who in 1993 established the new British embassy in Bratislava.

For me it was an adventure to take part in the birth of Europe's then newest state. Some of the friends I met then are no longer with us. Others now occupy senior diplomatic posts and other public positions. I was confident then, as I am now, that a newly independent Slovakia would be fine because of the personal qualities of the many Slovaks that I came to know along the way.

Many Britons in 1989 or 1993 would have struggled to place Slovakia on the map of Europe. Far fewer now. As Pavol Demeš explains in his text rich in incidents, detail, facts and faces, our mutual history over the past thirty years – and indeed before – has been profoundly intertwined. It has been a turbulent time for both our countries. But where it has mattered most – when democracy has been in danger, when war has broken out, when crises have loomed – we have stood together. Many Britons now call Slovakia their home; even more visit to enjoy Slovakia's unmatched hospitality, while Slovaks in the United Kingdom now form one of the biggest Slovak diaspora communities in the world.

Demeš focuses on the political relationship between our countries, but he does not ignore the cultural, sporting, business and people-to-people ties that have developed exponentially over recent decades, and which underpin our evolving relationship today.

At first glance, the land beneath the Tatras mountains and the island over the sea have little in common. This book, the first of its kind to explore the story of Slovak-British relations in the modern era, tells us otherwise. I asked to return in 2020 as ambassador because I wanted to contribute a further, positive chapter following Britain's departure from the European Union. As friends and Allies we have much to offer each other.

I never dreamed in 1993 that I was coming to a country that would mark my life profoundly. But there is something about Slovakia for Britons, and Britain for Slovaks, that binds us

closely together, whether we realise it or not. Pavol Demeš, in this publication, gives us a few of the clues as to why that is. It is a fitting tribute to the first thirty years of our bilateral diplomatic relationship.

Nigel Baker
December 2022

Slovak Ambassador to the UK Róbert Ondrejcsák presenting his credentials to King Charles III at Buckingham Palace, 26 October 2022. Photo: Yui Mok/PA Wire/PA Images.

Foreword by **Róbert Ondrejcsák,**
Ambassador of the Slovak Republic
to the United Kingdom

These days we are commemorating the thirtieth anniversary of the establishment of diplomatic relations between Slovakia and the United Kingdom, but the roots of our common history go much deeper in time. Slovakia and the United Kingdom combine the historical experience of the fight against Nazism and dictatorships in Europe, as well as the challenges and opportunities of the current world and the future. During the Second World War, Czech and Slovak pilots and soldiers fought side by side with their British friends, fellow fighters against Nazism, for democracy and freedom not only of then-Czechoslovakia, but of the whole of Europe.

I am proud that in those extraordinary times we stood together with the British on the right side of history and to this day it forms a very solid moral basis of our bilateral relations. Decades later, at the beginning of the 21st century, our countries are once again allies, friends and partners. The United Kingdom is one of Slovakia's strongest allies within NATO,

while both countries have a strong interest in effective transatlantic relations, peace and security in Europe. Our soldiers were deployed to joint allied missions in the Balkans, Iraq and Afghanistan.

Fortunately, today we stand again as allies on the right side of history in the biggest military conflict on the old continent since the end of the Second World War: to the brutal Russian aggression against Ukraine, Slovakia and the United Kingdom responded together, with our allies, decisively, in accordance with our moral principles and common strategic interests. Both Slovakia and the United Kingdom are among the most important supporters of Ukraine, be it political, economic or military assistance.

In order to deepen Slovak-British bilateral relations as effectively as possible, we started an annual strategic dialogue in the field of foreign and security policy. I am convinced that this dialogue reflects the depth of our strategic relations and the position of the United Kingdom among the main allies of Slovakia, as well as the dramatically growing interest of London in Slovakia and in our region in general. Regular communication at the highest levels will make it possible to use and develop the potential that our bilateral relations undoubtedly have.

An important part of our relations is the parliamentary dimension and contacts between Members of Parliament. For this reason, we initiated the creation of the British-Slovak Friendship Group (APPG) in the British Parliament and we actively cooperate with them.

We are among the regional leaders in environmental issues, which was also confirmed during the COP26 conference, organised by the United Kingdom in Glasgow in the autumn of 2021. The President of the Slovak Republic, Zuzana Čaputová, had a stimulating meeting with Prince Charles, now King Charles III.

An important element of bilateral relations is the existence of a very large community of more than 140,000 Slovak citizens in the United Kingdom. It is a very interesting, heterogeneous and creative community that can be found in every corner of Great Britain and Northern Ireland, be it London, Southern, Central and Northern England, Scotland, Wales or Northern Ireland. Among them you will find analysts, doctors, people working in services, banking, culture, start-ups; they basically cover the entire segment of society and the labour market. Our students study at prestigious British Universities, such as Oxford and Cambridge, King's College, and St. Andrews in Scotland.

It is clear from the previous lines that our bilateral relations with London are complex. They have historical foundations, but at the same time modern elements formed by the realities of the 21st century. The author, Pavol Demeš, was able to capture these complex, deep and broad-spectrum relationships of ours in his book, which you are holding in your hands, with his own writing talent. In addition to his talent, he was also helped by the fact that he was personally present at many milestones in the development of Slovak-British relations.

As a representative of our country in the United Kingdom, I am very pleased that this book, which also maps recent history, is being published just as we are commemorating the 30th anniversary of the establishment of our bilateral relations. Honestly, for me personally and professionally, it is a huge honour that I can act as the Ambassador of the Slovak Republic in the United Kingdom at this particular time. The audience given by King Charles III on the occasion of handing over credentials was one of the most extraordinary experiences of my life and I will certainly forever remember our very stimulating and inspiring conversation.

Róbert Ondrejcsák

December 2022

Introduction

I prepared this bilingual publication with much joy because of my long-standing respect and admiration for the United Kingdom, for both professional and personal reasons. While processing the data I tried to discover the connections which form the deep and multi-layered relations between the European superpower and the much smaller Slovakia, which appeared on the map of Europe only thirty years ago.

I obtained data from a wide variety of archival sources (including the archive of the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic), the media and a number of interviews with British and Slovak diplomats and experts. Almost all the former Slovak ambassadors, as well as the current ambassador in London Róbert Ondrejcsák, together with former British ambassadors serving in Bratislava, helped me in putting together this mosaic. Special thanks go to the current British ambassador Nigel Baker and his team, who were enthusiastic about this book project and at the same time supported it financially.

From the rich photographic archive material, provided from various sources, I eventually managed to select images from key bilateral visits. In the photo insert you will find images from British royal and prime ministerial visits to Slovakia and Slovak presidential and prime ministerial visits to Great Britain. I am particularly grateful to the News Agency of the Slovak Republic (TASR) as most of the photographs were supplied from their database.

Many people helped me in preparing the text and reviewing the manuscript, to whom I am grateful. I would like to express my appreciation namely to Lubomír Reháč, Lenka Turaz, Monika Holečková and Pavol Vitko.

I also thank the Slovak Foreign Policy Association for their help in publishing this book.

Pavol Demeš

Tomáš Garrigue Masaryk, second from the left, who gave the inaugural lecture that launched the School of Slavonic and East European Studies (SSEES) in London in 1915, returns on 24 October 1923 as President of Czechoslovakia. Robert William Seton-Watson, one of the founders of the School, stands in the middle at the back. Photo: Archive of SSEES.

Robert William Seton-Watson, centre, being welcomed in front of the Skalica Town Hall, Slovakia on 12 July 1938. Photo: Archive of the Záhorie Museum in Skalica.

**Prehistory
— The Roots
of Deep
Slovak-British
Relations
1918 — 1989**

London and the Creation of Czechoslovakia

Slovak-British relations enjoy deep roots, marked by the many twists and turns of history in the 20th and 21st centuries. These often dramatic moments helped, eventually, to forge the profound friendship and alliance of today.

London was the city, along with Paris and Washington, where the fate of the future common state of Czechs and Slovaks was shaped. In 1915, the prominent Czech politician and university professor Tomáš Garrigue Masaryk found refuge and lived there for almost two years. In London, he lectured, published and solicited British and international opinion makers for the ideas of an independent Czechoslovak state. In his activities, he was helped in every way by an influential historian and publicist Robert William Seton-Watson (1879 – 1951), who in 1915 founded the School of Slavonic Studies. It was inaugurated by Masaryk, who in his lecture entitled *The Problem of Small States in the European Crisis* outlined the path to their liberation from the rule of Germany, Austria, Turkey, and

Russia. The British Prime Minister Herbert Asquith hailed the establishment of the school and Professor Masaryk, and in a letter he confirmed the support of the Entente states in the efforts of the small states. This school, currently operating as the School of Slavic Studies and East European Studies (SSEES), is now part of the prestigious University College London and is among the top international schools in its field.

Seton-Watson made a significant contribution to the presentation of Slovakia on the international scene. He visited Slovakia repeatedly and personally got to know our political and cultural representatives. In 1928, the Comenius University awarded him its first honorary doctorate – doctor honoris causa; in 1937, a memorial plaque together with a bust of him was unveiled in Ružomberok; and in 2007, a Slovak postage stamp depicting his portrait was released. It can be said that in the context of Slovak-British relations, he is the most important personality.

In May 1916, a representative of the Slovak League in America, Štefan Osuský (a native of Brezová), a lawyer from Chicago of Slovak origin, came to London to meet Masaryk. On Masaryk's behalf, he then travelled to Paris where he started cooperating with Edvard Beneš and Milan Rastislav Štefánik. These four personalities stood to a significant extent behind the creation of the Czechoslovak National Council in Paris in 1916, as a representative body of foreign resistance, as well as the creation and establishment of the independent Czechoslovak Republic (ČSR) in October 1918. Masaryk became its President, Beneš its Foreign Minister, while the future Minister of War, Štefánik, died tragically in a plane crash near Bratislava in May 1919 while returning from Italy.

As early as October 1918, Štefan Osuský became the first Czechoslovak ambassador in London and remained in office until January 1921. He represented the newly formed republic at the Paris Peace Conference in 1919 and as Ambassador to Great Britain, together with the Czechoslovak Foreign Minister Beneš, he signed the Trianon Peace Treaty in June 1920. After completing his mission in London, he served as the Czechoslovak ambassador in Paris until World War II.

The new democratic Czechoslovak Republic was among the most dynamic European states in the interwar period and won the respect of the international community. However, the unleashing of World War II by Hitler's Germany had a cruel impact on her fate. The Government of the United Kingdom, as a signatory of the Munich Agreement of 30 September 1938 (along with Germany, France and Italy), contributed to the breakup of Czechoslovakia. Because of the Munich Agreement, on 5 October 1938, the then President of Czechoslovakia, Edvard Beneš, resigned and went into exile. In March 1939, following German occupation, the Protectorate of Bohemia and Moravia, and the vassal wartime Slovak State headed by President Jozef Tiso were established.

Great Britain and World War II

London played an extremely important role in this tragic period of our and the world's history. After the breakup of Czechoslovakia, the government-in-exile, which was called the Temporary State Establishment, operated there from 9 July 1940 until 1945 and the restoration of the republic. Beneš was President-in-exile; Ján Šrámek was Head of the Government-in-exile, and the Slovak General Rudolf Viest was Minister of Defence. After the occupation of France by German troops in the spring of 1940, the Czechoslovak Ambassador in Paris, Osuský, also came to London. From July 1940 to March 1942, he worked in the government-in-exile. After a conflict with Beneš, he lectured at Oxford University, and in the spring of 1945, he left for the United States.

Part of the Czechoslovak troops, who had joined the fight against Nazi Germany and become famous mainly as pilots, were also evacuated to Britain from France. The Czechoslovak pilots who served during World War II in units of the British Royal Air Force (RAF) were officially deployed in

combat based on an agreement between the Czechoslovak Government-in-exile and the British side on 25 October 1940. During World War II, approximately 2,200 Czechoslovak soldiers, out of which around 250 were from Slovakia, served in the British Royal Air Force (RAF). During their service in the RAF, 475 Czechoslovak pilots and 14 ground crew servicemen were killed in action.

The Czechoslovak Independent Armoured Brigade Group (CIABG) was also formed and trained in Britain during the war. From October 1944, it played a key role in the siege and victory over German troops in the French port of Dunkirk, where the British 154th Infantry Brigade handed over its combat section to it. In mid-April 1945, 5,723 troops served in the units of the Czechoslovak Armoured Brigade. Almost 20 percent of them were Slovaks. The Brigade lost 201 soldiers in the battles with the Germans around Dunkirk.

At more than 100 cemeteries on United Kingdom territory, over 300 Czechoslovak soldiers are buried. Most of them rest at the military cemetery in Brookwood, near London; these are the Czechoslovak members of the RAF. There is also a Czechoslovak section in the adjacent civilian cemetery, which was purchased by members of Czechoslovak units who remained in emigration and died after the war. There is also a collective grave of the victims of the crash of the repatriation flight to Prague in October 1945, on board which was also the Vice-President of the Czechoslovak Red Cross, a Slovak, Marína Paulínyová. The Memorial Association for Free Czechoslovak Veterans in the United Kingdom organises memorial ceremonies at the cemetery twice a year. It also has its activists in Slovakia.

Today, the Sliach Air Base near Banská Bystrica is named after the most successful Slovak RAF fighter pilot, Otto Smik. Streets in Prague and Bratislava bear his name too, as well as in Zwolle, the Netherlands, where he died in battle at the age of 22. A bust of him was unveiled in Bratislava at Podjavorinská Street 7, where he lived until 1940. He is buried in the cemetery in Slávičie údolie in Bratislava, to where his remains were transferred from Belgium in 1994. The Air Base of Colonel General Ján Ambruš in Prešov, in turn, commemorates the first Czechoslovak commander (Squadron Leader) of the No. 312 (Czechoslovak) Squadron RAF.

Among our most famous fighters on the western front was Ivan Otto Schwarz (a native of Bytča), who served as an air gunner on board the Liberator B-24 bomber, and who, under the command of Captain Oldřich Doležel, among other things, sank the German ship SS *Alsterufer* along with its strategically important cargo. The journalist Pavol Vitko compiled a comprehensive publication on Major General (Ret.) Schwarz entitled *The Humiliator of the Alsterufer (Pokoriteľ Alsteruferu)*, which also contains an appendix by military historian Peter Šumichrast and an assessment of post-November 1989 Slovak-British military relations. General Schwarz died in 2018 at the age of 94. He was the last Slovak living in Great Britain who had served in RAF units during World War II. He was buried with full military honours at Brookwood Cemetery.

A memorial to the members of the Western Resistance was unveiled on Šafárik Square in Bratislava in 2003, and since 2014 the Czechoslovak RAF pilots have had a commemorative plaque on the Bratislava Eurovea building on Milan Rastislav Štefánik Square.

The creation of a worldwide observance dedicated to students is also associated with London and Czechoslovakia during wartime. It happened thanks to the joint efforts of Czech-Slovak students who emigrated to Britain and the Czechoslovak Government-in-exile. At a meeting of the International Student Union in London in 1941, November 17 was declared International Student Day. It was a reminder of the tragic events of 1939 relating to university students in the Protectorate of Bohemia and Moravia. On the anniversary of the creation of Czechoslovakia, 28 October 1939, an anti-Nazi demonstration was held in Prague, during which medical student Jan Opletal was mortally wounded. This event provoked further protests, and finally on 17 November 1939 the Reich Protector Konstantin von Neurath ordered the closure of all Czech universities and boarding schools (which remained closed until May 1945). The Nazis also executed several student leaders, including Marek Frauwirth, a Slovak student and non-diplomatic employee of the Slovak consulate in Prague, who participated in issuing false passports to Jews and resistance fighters and distributed anti-German literature. 1,200 students ended up in the concentration camp at Sachsenhausen (Slovak writer and historian Jozef Leikert has mapped these events and the fates of their actors in detail).

One of the most famous World War II operations, code-named Anthropoid – the assassination of Reich Protector Reinhard Heydrich, originated in Great Britain. Its main actors were Czechoslovak paratroopers Jozef Gabčík (Slovak) and Jan Kubiš (Czech), specially trained for their role in Arisaig, Scotland. After the successful assassination on 27 May 1942, they died heroically in the crypt of the Orthodox

Church of St. Cyril and Methodius in Prague. After the assassination, huge reprisals and mass murders occurred in the Protectorate. The international consequence of the attack on Heydrich was the cancellation of recognition of the Munich Agreement by Great Britain and France. The author of the book on Operation Anthropoid, and a great promoter of this chapter of our shared history in Britain, is John Martin from Liverpool.

In August 1944, the Slovak National Uprising broke out, in which General Viest also participated as a member of the exiled government. Members of the British and American special forces (the British airborne unit Windproof and the American Office of Strategic Services mission) also participated in the uprising. The main task of the nearly 40-member American-British mission was the rescue of American and British pilots who were in hiding in the territory of Slovakia after being shot down, as well as the gathering of intelligence. The unit cooperated with partisans and the command of the uprising. After the Slovak National Uprising was suppressed, its members hid in the mountains above the village of Polomka until the Germans captured them. In January 1945, 17 members of this mission were executed in the Mauthausen concentration camp after interrogation and torture.

In Polomka, there is a memorial plaque to these heroes. The ceremonial unveiling of the new plaque was organised in 2017 by the US and British embassies, together with the Ministry of Defence and the municipality. It was attended by the U.S. Ambassador Adam Sterling, the British Ambassador

Andrew Garth and the State Secretary of the Ministry of Defence, currently the Slovak Ambassador in London, Róbert Ondrejcsák.

Two monuments commemorate the heroism of RAF pilots who fell during World War II on the territory of Slovakia. The first is located on the Danube embankment near the Bratislava district of Čunovo, at the place where the Germans shot down a British Wellington bomber in which the 5-member crew perished. Eight Polish pilots in the service of the RAF, who were shot down by a German fighter in December 1944, are commemorated by a monument in the village of Radatice, in the district of Prešov.

In early 1945, President Beneš, Jan Masaryk (Minister of Foreign Affairs of the Czechoslovak Government-in-Exile) and other representatives of the exiles in London negotiated with representatives of the communist resistance in Moscow (Klement Gottwald, Rudolf Slánský) about the post-war Czechoslovak Republic. President Beneš returned from London to Prague and assumed the position of head of the restored state. Soldiers who fought on the Western Front also returned home and became part of the new army.

BBC World Service

The British radio and television company, the British Broadcasting Corporation (BBC), played an extraordinary role in countering the German propaganda war machine. Since September 1938, on instruction of the British Government, it has broadcast its news bulletins in French, German and Italian. BBC radio broadcasts in Czech began on 6 September 1939 after Britain had declared war on Germany in response to Hitler's invasion of Poland. Slovak language was heard on the BBC airwaves for the first time on 6 December 1939. During the war, London broadcast in both Czech and Slovak on every show. The news coverage alternated between Slovak and Czech, and the Sunday morning broadcast dedicated to the review of the British press was only in Slovak. In the spring of 1952, the BBC broadcasts in Czech and in Slovak were separated.

Post-World War II Period

In the post-war Czechoslovak political life, the alliance with the Soviet Union began to be intensively enforced, under the influence of the agreements of the great powers at the Yalta Conference in 1945. In February 1948, the communists fully controlled events in the state and directed the development of Czechoslovakia into the block of countries with a socialist regime.

With the advent of communism, an Iron Curtain closed and relations between Czechoslovakia and Great Britain were very limited for four decades due to ideological differences. Even ex-soldiers who had fought Nazi Germany in Britain and their families were persecuted. The representatives of the new regime saw the participants of the foreign resistance from the western front as a danger, and former members of the RAF were gradually dismissed from the army and marginalised. Many of them were accused of “espionage for the Western powers” and sentenced to many years in prison or

forced labour. Others chose to re-emigrate to the free world. In Great Britain, an organisation named Velehrad helped migrants in their integration. A large wave of emigration from Czechoslovakia to Britain also occurred after 1968.

During these times, foreign diplomats were also exposed to persecution. From the autumn of 1945, branches of several embassies operating in Prague began to be established in Bratislava, including the consulates of the most important Western countries (USA, Great Britain, France, and Italy). In addition to the consulate headed by Alfred J. Singleton, Great Britain also opened a branch of the British Council called the British Institute in Bratislava. Workers of Western diplomatic missions began to be bullied and persecuted as part of the spreading anti-Western hysteria. For example, the director of the British Institute, Professor Donald Brander, who together with his deputy W. S. Allen founded the department of English studies at the Slovak University (temporarily renamed from the Comenius University), was shot and seriously wounded in his home before Christmas, 1949. The political motivation of the attack was quite obvious. These developments ultimately led to Britain closing its mission in Bratislava on 30 April 1951. It is interesting to note that 55 years later, in September 2001, Professor Brander visited the Comenius University and received a Gold Medal of the Comenius University from Rector Ferdinand Devínský in recognition of his contribution to the development of English studies at the university and the development of British-Slovak cultural, educational and scientific relations.

During socialism, cooperation with Great Britain was politically undesirable, even dangerous. Even the BBC broadcast,

which was a source of objective information, was being deliberately disrupted. The regime stopped interrupting Slovak BBC broadcasts only in the mid-1960s, when relations with communist states eased to a certain extent. Táňa Šnáblová (pseudonym Jana Gregorová) stood out among the announcers of “Volá Londýn”.

At this time, several students and experts travelled to Britain for internships and research stays.

After the invasion of Czechoslovakia by Warsaw Pact troops in 1968, another wave of our emigrants headed to Britain. Londoners Milan Kocourek and his Slovak co-author Zuzana Slobodová prepared a book about several successful Czechs and Slovaks in the United Kingdom entitled *Czech-Slovak Britain* (published in Czech in 2006). A period of normalization followed, during which the London BBC broadcasts became one of the few sources of reliable information available to listeners in Czechia and Slovakia.

After the invasion of “fraternal troops” in 1968, a group of British intellectuals decided to covertly help their friends and colleagues, mostly dissidents. In 1980, they founded the Ján Hus Foundation in Oxford, which until 1989 was based in Great Britain, France, Canada, the USA, Belgium, and Germany. The foundation helped Czech and Slovak activists create a network of clandestine “underground university” residential seminars, translate and publish works of Western literature in samizdat editions and organise independent cultural activities. It also enabled several students to take exams at British universities, awarded them scholarships and supported samizdat activities. Václav Havel, Václav Malý,

Petr Pithart, Ján Čarnogurský, Miroslav Kusý, Ján Langoš and Milan Šimečka were among dozens of secret collaborators of the foundation.

The British foundation also played an important role in the defence of arrested Slovak dissidents. For the trial of the so-called “Bratislava Five” (Dr. Ján Čarnogurský, prof. Miroslav Kusý, writer Hana Ponická, Anton Selecký and Dr. Vladimír Maňák), which took place on 13 November 1989, it sent British journalists and a British lawyer, Christine Stone, as an observer.

Famous British columnists who informed the world about the events in Czechoslovakia include Misha Glenny, Edward Lucas and the University of Oxford history professor Timothy Garton Ash. They still maintain relations with Slovak analysts and academicians, and many Czech and Slovak students have attended Ash’s lectures at the University of Oxford over the past three decades.

The situation changed only after the fall of the Berlin Wall and the end of the bipolar division of the world. The Velvet Revolution was also started by students in Czechoslovakia, with Prague protests sparking on International Student Day, 17 November 1989 following a 16 November march of students through Bratislava which was not dispersed. After the Velvet Revolution, relations between Great Britain and Slovakia fully developed to today’s remarkable dimensions. Today, 17 November is commemorated as a public holiday in Slovakia and Czechia – as the Day of the Fight for Freedom and Democracy.

**Velvet
Revolution
and opening
the gates for
intensive
cooperation**

**November 1989
— January 1993**

The fall of the communist regime in the Eastern Bloc countries was accompanied in Great Britain by enthusiasm and a willingness to help Czechoslovakia with its political, economic and social transformation, as well as its “return to Europe”. As a non-violent democratic transition of power in the country, the Velvet Revolution and Václav Havel’s international prestige played a very important role in these processes.

In September 1990, an agreement was signed between the government of the Czechoslovak Republic and the government of the United Kingdom to abolish the requirement of a visa.

The members of the Western resistance were recognised for their merits and those politically persecuted were also rehabilitated. The British paying of respect to their Slovak fellow combatants is also evidenced by the fact that, since 1995, they began to pay veterans of the Battle of Britain and their

widows a financial reward once a year, which compensated for their low retirement pensions. The contribution is not financed from state resources, but from the foundation of military pilots and members of the British ground forces.

As an example of this radical change, we can mention the fate of a Slovak war veteran – the “Englishman” Anton Petrák – who was, after decades of hardships and at an advanced age, accepted back into the Czechoslovak Armed Forces, and on 28 October 1990 promoted to the rank of Major General (Ret.). In January 1993, he became honorary chairman of the Czechoslovak legionary community in Slovakia. In 1996, Queen Elizabeth II awarded him with the Order of the British Empire. In addition, he received the Order of the Legion of Honour from French President François Mitterrand (1994); the President of the Slovak Republic Michal Kováč awarded him the Ľudovít Štúr Order (military division) 2nd class (1996), and the President of the Czech Republic Václav Havel presented him with the Order of the White Lion, 1st Class (2003). Anton Petrák died in 2009 at the age of 96 and is buried in Bratislava.

Great Britain, like other Western democracies, rapidly developed government programs to support reforms in Czechoslovakia. The British Know-How Fund became the main instrument, focusing on supporting the transition to a pluralist democracy and market economy. It was administered by the British Embassy in Prague and, after the division of the state, from January 1993 by the new British Embassy in Bratislava.

Economic institutions (including ministries), the privatisation process, the media, political parties (especially through the Westminster Foundation for Democracy) and civil society were supported from its funds. Due to an enormous interest in learning English, many language programs and the retraining of Russian language teachers to English language teachers were also supported.

The Know-How Fund operated in the countries of the former Eastern Bloc from 1990 until 1998, when it was folded into the Department for International Development (DFID), continuing until 2003. Throughout its duration, it redistributed more than £24.6 million within Slovakia.

After November 1989, BBC broadcasting could convey information to its listeners in Slovakia and the world without disturbance. The Slovak newsroom of the BBC, based in London, ceased to broadcast on 20 December 2005. Thus ended 66 years of broadcasting of the BBC World Service in Slovak.

The beginning of the official presence of Great Britain in Slovakia

During the post-November 1989 three-year existence of the Czech and Slovak Federative Republic, the British Embassy operated in Prague and its diplomats regularly visited Slovakia. The Ambassador from 1988 to 1991 was Peter Laurence O'Keefe, who remembers the expressions of spontaneous respect of citizens for Great Britain during and after the Velvet Revolution. In 1991, he was succeeded in his position by David Brighty, who covered Slovakia from Prague.

The first post-November 1989 ambassador of Czechoslovakia in London, in the years 1990 – 1992, was former diplomat Karel Duda, who was rehabilitated after the Velvet Revolution. Ultimately, he was also the last Czech-Slovak ambassador to the United Kingdom. In November 1990, the first meeting of the British Czechoslovak Association (today the BCSA – British Czech and Slovak Association) was held in London in the presence of the Chairman of the Federal Assembly of Czechoslovakia Alexander Dubček.

Language, educational and cultural programs in Slovakia were provided by the British Council, which officially began its activities even before the arrival of diplomats in Bratislava in October 1992. It opened branches in Banská Bystrica and Košice. Rosemary Hilhorst became its first director. The British Council still operates in Slovakia today in the same historic building on Panská Street in Bratislava.

In 1990, the Jan Hus Czechoslovak Educational Foundation was founded with its headquarters in Brno and branches in Prague and Bratislava, where it continued to fulfill its mission under the new conditions of the transition from totalitarianism to democracy. Miroslav Pospíšil from Brno became its Chairman and Barbara Day became its British Secretary. The Foundation in Slovakia acquired office space in the House of Foreign Relations of the Ministry of Education of the Slovak Republic, in Bratislava. From 1993, the independent Jan Hus Educational Foundation in Slovakia provided grants to educational institutions and non-profit organisations, eventually ceasing its activities in 2009.

First Official Visits

Already in the first two years after the Velvet Revolution, several important political figures from Great Britain visited Slovakia, combining their official visits to Czechoslovakia with a visit to the Slovak Republic. Historically, the first member of the government to arrive in Bratislava for an official visit was Foreign Secretary Douglas Hurd. On 24 July 1990, he was welcomed by Prime Minister Vladimír Mečiar and the Chairman of the National Council František Mikloško.

Soon after – on 18 September 1990, the well-known British Prime Minister Margaret Thatcher travelled from Prague for an official visit to Bratislava. During her visit to Czechoslovakia, she apologized for the Munich Agreement and praised the role of Czechoslovak pilots in the fight for Britain. She announced that a few days later – on 1st October – the visa requirement for Czechoslovak citizens would be abolished. In Bratislava, she too held talks with the Chairman of the National Council of the Slovak Republic František Mikloško and Prime Minister Vladimír Mečiar.

Slovakia had the honour to host a historic royal visit in the spring of the following year, when the heir apparent to the throne Prince Charles, the Prince of Wales, and his wife Princess Diana came to Bratislava on 8 May 1991 for an official visit. They were received by the Prime Minister of the Slovak Republic Ján Čarnogurský and members of his cabinet (including the author, then Minister of International Relations of the Slovak Republic Pavol Demeš), as well as the Chairman of the National Council of the Slovak Republic František Mikloško. The guests were accompanied during their visit by the Vice-Chairman of the National Council of the Slovak Republic, Ján Klepáč and his wife. In addition to meetings with political representatives, the royal couple also visited Devín Castle near Bratislava. Princess Diana was greatly praised for donating a reading device for the blind to the City Library in Bratislava.

In July 1991, Minister of State for Foreign and Commonwealth Affairs Douglas Hogg visited Bratislava. In September 1991, a visit by Bernard Weatherill, Speaker of the House of Commons, took place.

The last official visit to Bratislava before the division of the state was the visit of Prime Minister John Major on 28 May 1992. During his visit, he held talks with Prime Minister Čarnogurský, Minister of International Relations Pavol Demeš, and Minister of Privatisation Ivan Mikloš. Federal Prime Minister Marián Čalfa also took part in the meeting. In May 1992, the Minister of International Relations of the Slovak Republic Pavol Demeš, undertook a working visit to Great Britain at the invitation of the Minister of State for Foreign and Commonwealth Affairs Douglas Hogg.

Great Britain's attitude to state law debates and the dissolution of Czechoslovakia

London and its diplomacy followed the state-law discussions between the political representatives in the Czech Republic and Slovakia very carefully, and with certain concerns. It was taking place during the period of conflicts that accompanied the division of Yugoslavia. Although the British representatives fully respected the democratic developments and sovereignty of Czechoslovakia, they did not hide their preference for maintaining a common state of Czechs and Slovaks. Prime Minister John Major, as the last high-ranking representative of the western community, visited Bratislava only a month before the parliamentary elections in June 1992, which ultimately decided the fate of Czechoslovakia. Vladimír Mečiar was elected Prime Minister in Slovakia and Václav Klaus in the Czech Republic. These two dominant politicians navigated further developments towards the dissolution of the federation. Prime Minister Major drew attention to possible pitfalls that could accompany Slovakia after its independence.

After it became clear that the political developments were headed irreversibly towards the dissolution of the state, the British diplomacy, through its experienced Ambassador in Prague David Brighty, acted very assertively towards both sides, so that this process would take place peacefully and so that both successor states would have the same starting position in the system of international relations.

**The velvet
divorce of
Czecho-Slovakia
and the start
of bilateral
cooperation
between
the Slovak
Republic and
Great Britain**

1993 — 1998

The world community acknowledged the peaceful and constitutional dissolution of Czechoslovakia on 1 January 1993 and recognised the two new states in Central Europe without any problems. Slovakia became a new member country of the United Nations (UN) and quickly established bilateral diplomatic relations with states. As early as 1 January, Prime Minister John Major sent a letter to Prime Minister Vladimír Mečiar, by which Britain officially recognised the Slovak Republic as an independent sovereign state. In parallel, Foreign Secretary Douglas Hurd also sent an official letter to his counterpart Milan Kňažko and proposed establishing diplomatic relations between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland and the Slovak Republic.

British diplomatic representation in Slovakia

The British ambassador to Czecho-Slovakia, David Brighty, became the Ambassador to both Republics after the dissolution of the state. From Prague, he also covered Slovakia (as a non-resident ambassador) until a fully-fledged Embassy was built in Bratislava, and in 1994 he handed over the baton to the first head of the British diplomatic mission in Slovakia, Michael Bates. At first he was Chargé d'affaires before becoming Ambassador (1994 – 1995). Bates was succeeded in 1995 by Ambassador Peter Harborne, who served in Slovakia until 1998.

It is interesting to note that among the first diplomats at the new British Embassy in Bratislava, who were transferred here after the dissolution of the state from Prague, was the current British Ambassador to Slovakia, Nigel Baker (he took office in 2020). From June 1993 to January 1996, he served as Deputy Head of the British diplomatic mission in Slovakia.

The British diplomatic “pioneers” in Slovakia also had to solve several practical problems related to the construction of the premises of the new Embassy. They set up their first office in the premises of the British Council on Panská Street (it is still based there today). Later, they rented offices on the fourth floor of the building at Grösslingova Street 35, where the Embassies of France, Spain and Turkey also began to operate temporarily. After an intensive search for more suitable premises, a historic building was purchased in the Old Town at Panská Street 16, which following renovation lasting until the end of 1996 became the permanent seat of the Embassy of the United Kingdom in Slovakia.

The British Ambassador’s first residence was on Svrčia Street in Líščie údolie. Only since 1998, after its purchase and refit, has the current residence at Pažického 1, next to the Slavín monument, been used.

Slovak diplomatic representation in London

Associate Professor Ján Vilikovský, leading Slovak English Studies lecturer and director of the Tatran publishing house, became the first Slovak Ambassador to Great Britain. In 1992, his Ambassadorial nomination was approved by the Federal Government of the Czechoslovak Republic, and in December 1992 he took up the position right before the dissolution of the state. From 1 January 1993, he became Ambassador of the Slovak Republic in London, which he led until 1996. In 1997, he was succeeded in his position by Igor Slobodník (1997 – 2000).

As for the Embassy premises, Slovakia had favourable conditions in Great Britain from the beginning, thanks to the division of the complex of two buildings of the former Czechoslovak Embassy (built in the years 1967 – 1969 in the brutalism architectural style), which is located at a prestigious address near Kensington Palace. As a result of the property division, the building at 25 Kensington Palace Gardens, which was

originally used for representational, official and administrative purposes, was attributed to the Slovak Republic (it is currently undergoing extensive renovation). A historic residential villa at 7 Heath Drive in the prestigious Hampstead district, which was also the property of Czechoslovakia, became the Slovak Ambassador's residence. The Slovak Republic also acquired three residential villas with apartments for embassy employees.

Main topics in bilateral relations

Along with building the institutions of the new state, Slovakia tried to establish relations with the international community. Slovakia's strategic goal was to join international institutions and groupings, primarily the European Union (EU) and the North Atlantic Treaty Organisation (NATO). Great Britain was among the key countries which helped Slovakia in its transformation and integration efforts from the beginning.

The Embassy of the United Kingdom even became the NATO contact embassy in Slovakia in the pre-accession process. The basic document that frames cooperation between the Slovak Republic and Great Britain in the military field is the Memorandum of Understanding between the Government of the Slovak Republic and the Government of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland on bilateral military relations, which was signed on 19 November 1998 in Bratislava by the Minister of Defence Pavol Kanis and the British Minister of State for the Armed Forces Douglas Henderson.

The activities of the British assistance program in Central and Eastern Europe, the Know-How Fund, aimed at building a market environment and pluralist democracy, have fully developed its activities. The Fund supported and cooperated mainly with the National Bank of Slovakia, the Ministry of Economy of the Slovak Republic, and the Ministry of Privatisation of the Slovak Republic. Great Britain also supported the capacity development in the ministries of foreign affairs, defence, justice and in the intelligence services. Assistance in modernising the Armed Forces of the Slovak Republic and increasing the skills of its service members was significant. The Embassy also administered the British Government's Chevening scholarship program.

During this period, the British Council focused on supporting the development of civil society and democratisation in addition to teaching English. The British Chamber of Commerce began its activities in 1998.

The Slovak Embassy in Great Britain tried to build a network of contacts with representatives of political, economical, financial, cultural, scientific and educational life and to present the new state. It also established contacts with the expatriate Slovak community and veterans from World War II.

The United Kingdom was one of the most active supporters of Slovakia, which made it a strategic goal to gradually fulfill the demanding criteria associated with reforms and entry into international structures. Soon, however, disturbing tendencies began to manifest themselves in Slovakia's public life. The foreign policy of the United Kingdom traditionally

emphasises democratic value frameworks and respect for human rights, and therefore British diplomats and political representatives did not hesitate in openly stating the problems, especially when Prime Minister Vladimír Mečiar began to introduce authoritarian practices into Slovak political life from 1994.

EU and U.S. officials issued the first serious warnings in 1995 regarding the deviation from democratic rules, pointing to possible consequences for integration efforts. The British Ambassador to Slovakia, Peter Harborne, was among the most vocal critics of Mečiar's administration, and he was not deterred even by the irritated reactions of its members. On the contrary, the British Embassy supported actors who tried to counter this negative and disqualifying trend. London encouraged Slovakia not to give up on the accession process to NATO and at the same time continued the generous practice of offering high-quality long-term courses for the future senior officers of the Slovak Armed Forces in two prestigious institutions – the Royal College of Defence Studies in London and the Royal Military Academy at Sandhurst.

The official Slovak representatives did not respond to the warnings of the Western community. Slovakia received demarches from the governments of the EU and the United States, and subsequently, in 1997, the country's integration efforts into the EU and NATO were suspended, despite the Slovak government's repeated claims that it wanted to join them.

Slovak diplomats in London had an extremely difficult task during that period. Slovakia's image in British political and

media circles gradually deteriorated as a result of undemocratic practices, until intergovernmental relations reached a very low level. Diplomats were forced by the capital to defend the indefensible. The turbulence of this period is also evidenced by the fact that from 1993 to 1998 (the end of the Mečiar government), Slovakia had six Ministers of Foreign Affairs – Milan Kňažko, Jozef Moravčík, Eduard Kukan (in the provisional Moravčík government – March to December 1994), Juraj Schenk, Pavol Hamžík, and Zdenka Kramplová.

In this unfavourable atmosphere, in 1998, Slovakia began to prepare for the crucial September parliamentary elections, which were to decide whether the new state would break free from domestic authoritarianism and international isolation. The embassies of the EU countries, including the British, and the U.S. Embassies drew attention to the need to observe international election rules and tried to help the democratic parties that were being attacked, as well as non-governmental organisations. There was an unprecedented pre-election mobilisation in Slovakia. Voter turnout also reached a record 84 percent of eligible voters thanks to the *OK 98* civic campaign, and Vladimír Mečiar was turned out of government. In October 1998, Mikuláš Dzurinda became Prime Minister, and with his coalition government he started a new political era and accelerated Slovakia's reform policy and integration efforts.

First official visits from Great Britain

In the years 1993 – 1998, only a few British representatives visited Slovakia, and there was no official visit by the British Prime Minister. The reason was mainly the cooling of relations due to internal political developments in Slovakia.

In 1993, the following political representatives undertook working visits in Slovakia: in March, Douglas Hogg, Minister of State for Foreign and Commonwealth Affairs to Bratislava; in September, Richard Needham, Minister of Trade and Industry; and in November, Minister of Education John Patten, who was a guest of honour at the University of Trnava.

In February 1995, British Secretary of Defence Malcolm Rifkind paid a one-day official visit to Slovakia. With the Minister of Defence of the Slovak Republic Ján Sitek, he exchanged views on the issues of democratic control; transformation and professionalisation of the Slovak Armed Forces and its compatibility with the NATO armed forces; the Partnership for

Peace Program; as well as the entry of the V₄ countries into this grouping. In April 1995, British Foreign Minister Douglas Hurd met Prime Minister Vladimír Mečiar, Foreign Minister Juraj Schenk and President Michal Kováč during a working visit to Bratislava. The Minister for Europe of the British Foreign and Commonwealth Office Doug Henderson arrived for a short visit to Slovakia in December 1997. He was received by Minister of Foreign Affairs Zdenka Kramplová, and met with representatives of political parties and the Third Sector Committee, an association of non-governmental organisations.

In the field of inter-parliamentary cooperation during this period, a visit by the delegation from the British Group of the Inter-Parliamentary Union took place in June 1993. In September 1996, the Speaker of the House of Commons of the British Parliament Betty Boothroyd, visited Slovakia and gave a speech in the National Council of the Slovak Republic.

In August 1997, the British Chief of the General Staff of the Land Forces General Sir Roger Wheeler, paid a three-day visit to Slovakia. He met with the Minister of Defence Ján Sitek.

The first visits of Slovak representatives to Great Britain

Neither was the level and frequency of visits by Slovak representatives in the United Kingdom high during this period.

Most remarkable were two visits by the first Slovak President Michal Kováč, who on 4 – 5 June 1994 took part in the spectacular celebrations of the 50th anniversary of D-Day at the invitation of Queen Elizabeth II. In Portsmouth, he met and thanked Czechoslovak World War II veterans for their bravery. Three of them, Col. Mikuláš Grofčík, Lt. Col. Ivan Otto Schwarz and lieutenant Ján Černák received decrees on their promotion. Together with the President of the Czech Republic Václav Havel, they presented two Czech veterans, Vladimír Soukup and Miroslav Kašpar, with the Milan Rastislav Štefánik Medal, first class.

He then sailed with the Heads of State on the Royal Yacht Britannia from Portsmouth to Normandy (the same route as the Allied troops had taken during World War II). The new

Slovak Republic was thus incorporated among the allied countries, which was not at all automatic given World War II history. For example, Germany and Hungary were not invited to the celebrations.

A year later, on 4 – 5 May 1995, at the invitation of the British monarch, President Michal Kováč participated together with other Heads of State in the celebrations of the 50th anniversary of the end of World War II.

The Prime Minister of the Slovak Republic Vladimír Mečiar paid a working visit to London in March 1993 and was received by Prime Minister John Major. At the turn of July – August 1994, Pavol Kanis, Minister of Defence of the provisional Moravčík government, visited Great Britain. After the change of government and Mečiar's return to office, Minister of Interior Ľudovít Hudek visited London in March 1995, and Minister of Foreign Affairs Juraj Schenk in October 1995. In March 1996, Minister of the Environment of the Slovak Republic Jozef Zlocha spoke at a conference in Scotland. In May 1996, the Deputy Prime Minister and Minister of Finance of the Slovak Republic Sergej Kozlík met in London with the Deputy Prime Minister of the British Government Michael Heseltine, the Minister of Finance Kevin Clarke, and the Minister of Industry and Trade Ian Lang. The Minister of Foreign Affairs Pavol Hamžík, met with his counterpart Malcolm Rifkind in October 1996 during the International Conference on the Implementation of Peace in Bosnia and Herzegovina at Lancaster House. He discussed, activities of the Slovak Republic with respect to the former Yugoslavia; the engagement of Slovak units in IFOR operations; interest

of the Slovak Republic in continuing the intensive bilateral political dialogue and trade relations; as well as membership of the Slovak Republic in the EU and NATO.

In March 1996, a delegation of the National Council of the Slovak Republic's Defence and Security Committee made a working visit to Great Britain, during which time it encountered the convincing interest expressed by partners to help the Slovak Republic and support its rapprochement and membership of NATO.

12 March 1998 was a symbolic date marking the end of the authoritarian era of the Slovak Republic, as the Head of the Slovak Government Vladimír Mečiar participated in the European conference of fifteen member and eleven associated states in London. However, in his speech, he complained about the interference in Slovakia's internal affairs, his actions effectively derailing Slovakia from its integration path.

**Restart of
Slovak
integration and
British aid
to Slovakia
1998 — 2004**

The democratic world welcomed the high voter turnout, the activation of civil society and the change of political course in Slovakia. The President of the European Parliament Pat Cox said on the occasion of the parliamentary elections in Slovakia on 22 September 2002: “Slovak citizens have made it clear in the clearest possible way that they wish to join the Union as soon as possible”.

The new Slovak government embarked on a path of radical reforms and declared its commitment to democratic principles. The coming decade represented the era of the most dynamic relations between Slovakia and the United Kingdom so far. After years of muted and rarely interrupted inter-governmental relations, there was literally a series of visits by Slovak official representatives in Great Britain, and vice versa, and the first official visits of the highest British representatives to the independent Slovak Republic were also made. In November 2000, Prince Charles made his first official visit to independent Slovakia, and in May 2002, Slovak

Prime Minister Mikuláš Dzurinda made his first official visit to Great Britain.

Great Britain became one of the decisive supporters of Slovakia's membership in the EU and NATO and, with its programs, significantly supported the reform and integration efforts of the Slovak government.

However, the path to NATO and the EU was neither problem-free nor straightforward, even during this period. It was becoming evident that Vladimír Mečiar's departure from the government may not have been final. Public opinion polls at the time of both the serious impact of the reforms on the population and the changed security environment after the terrorist attacks of 11 September 2001 and the war on terror, indicated that he could succeed in returning to power after the September 2002 parliamentary elections. Western representatives openly warned the state leadership that in the event of Mečiar's re-election there was a risk that Slovakia would not receive an invitation to membership at the upcoming December 2002 NATO summit in Prague. Similarly, his victory would also affect the country's ambitions in its direction towards the EU. The British ambassador to Slovakia, Ric Todd, together with his American colleague Ronald Weisser and the head of the EU delegation, Eric van der Linden, spoke unusually critically about Mečiar.

In the end, Slovak voters decided and after the parliamentary elections in September, a new coalition government was formed under the leadership of Mikuláš Dzurinda, who had been a well-established name in London. Similarly, as in the 1998 elections, non-governmental organisations supported by

European and American donors played a significant role in raising public awareness and increasing voter turnout. Traditionally, the British Embassy was among them. In November 2002, Slovakia received an invitation to NATO in Prague (Slovakia became a full member of NATO in March 2004). The journey to the EU also began in full swing, which was completed a few weeks after joining the North Atlantic Alliance – on 1 May 2004. The main negotiator in the accession negotiations for the Slovak Republic as a member of the EU was Ján Figel', State Secretary at the Ministry of Foreign Affairs of the Slovak Republic, who had close contacts with numerous British representatives.

During that period, the Slovak Embassy in London established intensive contacts with members of the cabinet, parliament, universities and non-governmental organisations, especially the influential think tanks Chatham House and the Centre for European Reform. Economic and military cooperation gained new impetus, and in connection with EU membership, the issue of free movement of labour began to dominate. The visa issue for Slovak citizens had become a very sensitive topic. In October 1998 the British authorities decided to renew the visa requirement for Slovakia (they had been abolished in 1990). Britain justified this step by the high number of applicants for asylum from Slovakia (over 1,600 Slovak Roma applied for asylum in Britain between August and September 1998). This question was repeatedly addressed even at the highest political level. After calming down the situation with regard to Roma emigration, Great Britain cancelled the visa requirement for citizens of the Slovak Republic to enter the country at midnight on 17 December 2003.

Diplomatic representations

Our ambassadors in London were Igor Slobodník (1997 – 2000) and František Dlhopolček (2000 – 2005). The United Kingdom was represented in Bratislava by ambassadors David Lyscom (1997 – 2001), Ric Todd (2001 – 2003) and ambassador Judith Macgregor (2003 – 2007).

A wave of visits at the highest level

In January 1999, Slovak Minister of Foreign Affairs Eduard Kukan made the first official visit to London after the change of government. He met with Foreign Secretary Robin Cook and Secretary of Defence George Robertson. The first visit by Jozef Migaš, Chairman of the National Council of the Slovak Republic, along with a delegation took place in January 1999 and opened a new chapter in the intensive inter-parliamentary dialogue.

In March 1999, Slovak Defence Minister Pavol Kanis and Slovak Deputy Prime Minister for Economy Ivan Mikloš visited London. In April, the Minister of Finance Brigita Schmögnerová attended the EBRD Board of Governors Annual Meeting in London, and the Minister of Transport, Posts and Telecommunications Gabriel Palacka also held talks in the UK capital at that time. After him, the Minister of Economy of the Slovak Republic Ľudovít Černák travelled to London in June. On 10 July Slovak Minister of Defence Pavol Kanis and Slovak Minister of Foreign Affairs Eduard Kukan took part

in a commemorative event on the occasion of the 60th anniversary of the organisation of Czechoslovak military units, which were transferred to Great Britain after the defeat of France in 1940.

In March 2001, Peter Weiss, Chairman of the Foreign Affairs Committee of the Slovak Republic, Vladimír Palko, Chairman of the Defence and Security Committee, and František Šebej, Chairman of the Committee of the Slovak Republic for European Integration of the National Council of the Slovak Republic, held official meetings in London with the aim of advocating for stronger support from Great Britain for Slovakia's efforts to join NATO.

In March 2001, Slovakia's Deputy Prime Minister for the Economy Ivan Mikloš and Deputy Governor of the National Bank of Slovakia Elena Kohútiková represented Slovakia in the City of London financial district. In the same year, at the turn of September and early October, the Minister of Justice of the SR Ján Čarnogurský took part in the opening ceremony of the legal year in London. Deputy Prime Minister for European Integration Mária Kadlečíková, paid a working visit to London in March 2002.

The peak event in intergovernmental relations in that period was the first official visit of the Slovak Prime Minister to the United Kingdom. Prime Minister Mikuláš Dzurinda visited on 14 May 2002. He spoke with Prime Minister Tony Blair about Slovakia's steps in preparation for joining NATO and the EU, economic cooperation, and the reintroduction of full visa-free travel for Slovak citizens. The two leaders had built excellent relations.

Prime Minister Dzurinda held talks with his opposite number in London a year later – on 14 April 2003. The visit took place shortly before the referendum on Slovakia's accession to the EU. One of the reasons for the meeting between the Prime Ministers was supposed to be an open demonstration of support from Great Britain due to fears of a low voter turnout, which would mean the referendum would be invalid.

In November 2002, Slovak Minister of the Interior Vladimír Palko took part in the international conference *Fighting Organised Crime in Eastern Europe*, in London. The themes of European and transatlantic integration also dominated during other visits of Slovak representatives to Great Britain. On 9 – 10 February 2003, the Minister of Foreign Affairs of the Slovak Republic Eduard Kukan, met with his counterpart Jack Straw and with the Chairman of the Foreign Affairs Committee of the House of Commons of the British Parliament Donald Anderson.

The expansion of NATO and the EU, new aspects of international security, the development of the situation in Iraq and the strengthening of bilateral relations were the main topics of talks between Minister of Defence Ivan Šimko and his British equivalent Geoffrey Hoon in May 2003. In London, Šimko also met with members of the Defence Committee of the House of Commons.

The Slovak Minister of Labour, Social Affairs and Family Ľudovít Kaník and his British counterpart Gerry Sutcliff met in London in January 2004. On 25 March 2004, Chairman of the National Council of the Slovak Republic Pavol Hrušovský

held talks with the Speaker of the House of Commons of the British Parliament, Michael Martin, and members of the House of Commons European Scrutiny Committee.

Visits of British representatives to Slovakia

During his visit to Slovakia on 18 November 1998, Minister of Defence Doug Henderson signed a Memorandum of Understanding in military relations with the Slovak Minister of Foreign Affairs Eduard Kukan.

In January 1999, Defence Minister Pavol Kanis received the Chairman of the Defence and Security Committee of the House of Commons of the United Kingdom Parliament George Johnson. On 3 November the Chairman of the Committee for the Scrutiny of European Legislation of the House of Commons and the Chairman of the European Communities Committee of the House of Commons of the British Parliament, James Hood and Lord Geoffrey Tordoff respectively, visited the Slovak Republic. During their discussions in Bratislava, they stated that they were strong supporters of EU enlargement and the start of negotiations with the Slovak Republic.

On 6 March 2000, the British Minister of Foreign Affairs Robin Cook paid an official visit to Slovakia, and on 2 May 2000,

the British Minister of Justice Lord Derry Irvine visited Slovakia. He talked with Minister of Justice Ján Čarnogurský about specific forms of cooperation in the field of justice and Slovakia's progress in the harmonisation of European law. The ministers also discussed the possibility of foreign lawyers working in Slovakia. Lord Irvine expressed his support for Slovakia in harmonising national legislation with EU laws.

On 2 November 2000 the heir apparent to the British throne, Prince Charles the Prince of Wales, began a two-day visit to central Slovakia. He visited the historic churches in Poniky and Zolna; took part in the opening of the Slovak-British company SKAMP in Banská Bystrica; met with the mayor of the city; and completed his visit of the region with a tour of the Badín Forest. Prince Charles made an arrangement with forestry expert Professor Viliam Pichler from the University of Zvolen that Slovak mountain elms, resistant to graphiosis, which decimated the population of English elms, would be planted at the residence of the Prince of Wales in Highgrove. Today, Slovak elms grow in several places in England.

Later, in Bratislava, Prince Charles met with President Rudolf Schuster and Prime Minister Mikuláš Dzurinda, and he was welcomed at Bratislava Castle by Jozef Migaš, President of the National Council of the Slovak Republic. Prince Charles, accompanied by the mayor of Bratislava Jozef Moravčík, was then greeted in the streets of the Slovak capital by hundreds of enthusiastic Bratislava residents.

In 2001 several visits of British representatives took place. In January, Lord Larry Whitty, the British Deputy Minister

for the Environment, Transport and the Regions, signed a bilateral agreement between Great Britain and Slovakia on road transport. In March 2001, Baroness Elizabeth Symons, Minister of State for Defence Procurement at the British Ministry of Defence, visited the Slovak Republic, and Lord William Bach, the Under-Secretary of State at the Ministry of Justice, met with the Minister of Justice of the Slovak Republic, Ján Čarnogurský. In March, the visit by Lord Swraj Paul, Ambassador for British Business, focused on promoting British business in Slovakia.

The Chairman of the Committee of the Slovak Parliament for European Integration František Šebej held talks with Members of the House of Commons of the British Parliament Mark Oaten and Mark Hendrick during their official visit to the Slovak Republic in February 2002.

On 10 July 2002, Foreign Secretary Jack Straw visited Bratislava. His talks with his Slovak counterpart Eduard Kukan were dominated by pre-accession topics and the issue of visa requirements for Slovak citizens.

**Slovakia
joins NATO
and the EU
2004 — 2010**

The year 2004 was historic for Slovakia. After the turbulent internal political development of the young state and the fulfilment of demanding political, economic and security criteria, the Slovak Republic joined the most prestigious groups of advanced democracies – the North Atlantic Alliance and the European Union.

After being offered membership at the Alliance's Prague summit in 2002, Slovakia became a full member of NATO on 29 March 2004, as the prime ministers of the seven invited countries handed over the ratification documents to the U.S. government in Washington D.C. At the White House ceremony, Prime Minister Dzurinda was accompanied by the new Slovak ambassador to the USA, Rastislav Káčer (current Foreign Minister).

The process of joining the EU was more demanding from a procedural point of view. On 16 April 2003, Slovakia signed

the historic Treaty of Accession in Athens, by which the EU was to be expanded by ten new members as of May 2004. However, a referendum on Slovakia's accession to the EU still had to be held in Slovakia. In the end, Slovaks supported the country's entry into the EU on 16 – 17 May 2003, and on 1 May 2004, the Slovak Republic became a member of the EU.

Britain was one of the few EU countries which immediately opened its labour market to Slovakia which started the boom of the new diaspora in this island country.

Diplomatic representations

During that period, Great Britain was represented in Slovakia by Ambassador Judith Macgregor (2003 – 2007) and Ambassador Michael Roberts (2007 – 2010).

Their Slovak counterparts in London were ambassadors František Dlhopolček (2000 – 2005) and Juraj Zervan (2007 – 2010). During the period 2005 – 2007 Radovan Javorčík was Chargé d'affaires. In 2006, honorary consulates of the Slovak Republic were opened – in Belfast (Thomas Sullivan) and in Cardiff (Nigel Payne).

Slovakia successfully continued in deepening its integration. In 2007, it joined the Schengen Area, which enabled abolishment of border controls on the Slovakian-Austrian border (the former Iron Curtain), which, in addition to being practical, also had a huge symbolic meaning. Shortly after that, in 2009, the first, and so far the only, V4 country joined the Eurozone. The state, which had until recently been questioned and eliminated from the integration processes, surprisingly became one of the most integrated members of the EU.

After the parliamentary elections in June 2006, there was a change of power in Slovakia, and a coalition government was formed by the chairman of the Smer-Social Democracy party, Róbert Fico, together with the Popular Party (ĽS) – Movement for a Democratic Slovakia led by Vladimír Mečiar, and the Slovak National Party led by Ján Slotá. In this composition, the government served until July 2010.

Slovakia's status as a non-permanent member in the UN Security Council in 2006 – 2007 was an opportunity for intensive consultations, not only in New York but also on a bilateral basis. Britain praised Slovak leadership in the Security Sector Reform agenda and in the issues related to the Western Balkans and Eastern Europe.

During this period, Great Britain was especially attentive to the problems associated with the rule of law, justice and the observance of minority rights in Slovakia. Its diplomats, in cooperation with other embassies, supported Roma inclusion projects and alerted public officials on the status of this marginalised minority. The then government plenipotentiary for Roma communities, Klára Orgovánová, was often consulted on the issue of access to this minority.

The sensitive topic of sexual minorities became another relatively new area of activity of the British Embassy. Together with the U.S. Embassy, they supported the non-governmental organisation Inakost', which organised the first Rainbow PRIDE in Bratislava in May 2010. Ambassador Michael Roberts participated in PRIDE, which was attacked by members of Kotleba's Popular Party Our Slovakia (LSNS), earning criticism from several political and religious representatives. At that time, no Slovak politician attended the march.

The British Embassy also paid attention to corruption, especially in connection with the use of European and therefore British taxpayers' funds. Sometimes, this caused dissonance with state officials due to political implications. That was also the case with law enforceability, independence and

professionalism of the judiciary, which was largely resistant to reforms and was not approximating to European standards quickly enough. Britain, with its long-standing tradition and expertise, tried to help in this area, but during the dominant tenure of Štefan Harabin (Minister of Justice of the Slovak Republic, President of the Supreme Court of the Slovak Republic), it was difficult. On the other hand, the improved relations of the Supreme Court of the Slovak Republic under President Milan Karabín and the Royal Court of Justice and Royal Judicial Circuit of Wales generated several intensive exchanges and reciprocal visits supporting the independence of the Slovak judiciary and advocacy.

High level visits

The British Minister for European Affairs Denis MacShane visited Slovakia on 1 May 2004 to celebrate the enlargement of the Union. In October of the same year, the Minister of Sports and Tourism of Great Britain Richard Caborn also visited Bratislava, as well as Parliamentary Under-Secretary of State for Defence Ivor Caplin, who met the Minister of Defence of the Slovak Republic Juraj Liška to discuss, among other things, the fight against terrorism.

In February 2005, the Minister of State for the Criminal Justice System and Law Reform at the Home Office Baroness Patricia Scotland, visited Bratislava, where she met both the Minister of the Interior Vladimír Palko, and the Minister of Justice Daniel Lipšic.

The visit of Deputy Prime Minister John Prescott to Slovakia in June 2005 focused on consultations with respect to Britain's EU Presidency.

Prince Andrew, the Duke of York, visited Slovakia as an envoy of the British Minister of Trade and Industry on 11 – 12 October 2005. In November 2005, Catherine Ashton – Parliamentary Under-Secretary in the Department for Constitutional Affairs met with the Minister of Justice Daniel Lipšic.

The first official visit of the British Prime Minister to the independent Slovak Republic was an extraordinary occasion in bilateral relations. Prime Minister Tony Blair visited Slovakia on 9 – 10 March 2006. In discussions with Prime Minister Dzurinda, he praised the great progress achieved by the Slovak pro-reform government. They also touched upon economic issues and cooperation in the field of defence and security.

In May 2007, the Speaker of the House of Lords Baroness Helene Hayman took part in the Conference of Speakers of Parliaments of EU member and candidate states.

A further remarkable event in mutual relations was the state visit of the British monarch, Queen Elizabeth II and her husband Prince Philip, Duke of Edinburgh, to Slovakia on 23 – 24 October 2008. The Queen visited Bratislava and met with the highest representatives of the Slovak Republic – President Ivan Gašparovič, Speaker of Parliament Pavol Paška and Prime Minister Róbert Fico. The Queen also took a walkabout through the centre of Bratislava, attended the unveiling of the Iron Curtain Monument beneath Devín Castle (by the author Milan Lukáč) and a state banquet at Bratislava Castle. In the presence of the Slovak President Ivan Gašparovič and his wife, she also met with war veterans who fought for Britain.

In her speech at the banquet, she highlighted historical ties, the alliance of the two countries within NATO and the recent membership of the two countries in the UN Security Council. The Queen also expressed her appreciation for meeting those who personify the partnership of the two countries from recent history, especially the veterans representing the “heroic Slovaks and Czechs” who fought alongside British soldiers in World War II and Sir Nicholas Winton, who transported 669 Jewish children from Czechoslovakia to Britain, thereby saving them from the Nazis. According to her, the same values “determined the deployment of the armed forces of both our countries in Afghanistan.”

The next day, on the initiative of the then British ambassador to Slovakia, Michael Roberts, Queen Elizabeth II visited Vysoké Tatry – Hrebienok, Spišská Sobota (where in St. George’s Church she admired the altar by carver and sculptor Master Paul), and Poprad where she opened a friendly ice hockey match between the local team *HK Aquacity ŠKP Poprad* and the English team *Guildford Flames* by dropping the puck.

British Foreign Secretary David Miliband, who accompanied Queen Elizabeth II, spoke at a discussion forum with students at the University of Economics on 23 October 2008.

On 18 – 19 November 2008, Minister of Defence Douglas Henderson visited Bratislava. In October 2010, Minister of Justice Ken Clarke paid a working visit to Slovakia and held talks with his ministerial counterpart Lucia Žitňanská.

Slovak representatives in Great Britain

In the period after Slovakia's accession to the EU and NATO, a whole series of visits by Slovak government representatives to the United Kingdom took place.

Prime Minister Mikuláš Dzurinda took part in an extraordinary informal meeting of heads of state and government at Hampton Court Palace on 27 October 2005, where he negotiated with Prime Minister Blair about the EU's new multi-annual financial framework. During the British Presidency of the EU several visits by members of the government and members of the National Council of the Slovak Republic to the United Kingdom took place.

The Deputy Prime Minister of the SR Pál Csáky paid a working visit to London in 2005. The Minister of Foreign Affairs of the SR Ján Kubiš held talks in January 2007 with the Secretary of State for Foreign Affairs Margaret Beckett, the Minister for Europe Geoff Hoon, the Chairman of the Foreign

Affairs Committee of the UK House of Commons Michael Gapes and the Chairman of the British Council Lord Neil Kinnock. Slovak Minister of Education Ján Mikolaj made a working visit in 2007.

During his working visit on 12 June 2007, Prime Minister Robert Fico visited the School of Slavonic and East European Studies at the University College of London and laid a wreath at the Battle of Britain memorial in the presence of two of the last legionnaires of World War II. He also met with the President of the European Bank for Reconstruction and Development (EBRD) Jean Lemierre, and Prime Minister Tony Blair. The following year, the Slovak Prime Minister met with the new British Prime Minister Gordon Brown twice: on 13 March 2008, the Prime Ministers held a bilateral meeting during the European Council meeting in Brussels, and on 4–5 April Fico visited London, where he participated in the summit of leaders of centre-left parties and governments at the invitation of his British opposite number.

On 17 November 2009, Prime Minister Fico paid another working visit to London at the invitation of Prime Minister Brown. At the meeting with his British counterpart, Fico emphasised that his government considered the ISAF operation in Afghanistan to be legitimate, unlike the military operation in Iraq from which the Slovak troops were withdrawn, and confirmed the Slovak Republic's readiness to expand the territorial framework of the operations of Slovak troops in Afghanistan. The visit also resulted in Slovakia's commitment to almost double its military presence in the NATO-ISAF training mission.

In the years 2008 – 2010, the following members of the Slovak Government made working visits to Great Britain: Deputy Prime Minister Dušan Čaplovič – February and October 2008, January 2009; Minister of Finance Ján Počiatek, April 2008; Minister of Economy Ľubomír Jahnátek, April 2008 and March 2009; Minister of Transport, Posts and Telecommunications Ľubomír Vážny, March 2009. The Minister of Foreign and European Affairs Miroslav Lajčák visited London in April and June 2009.

Slovak-British relations in the years 2010 – 2020

On a global scale, this decade was accompanied by unanticipated crises – financial, migration, gas crises, as well as by the destabilisation of the European and transatlantic community. Traditional pillars of the Western democratic world – the USA and the United Kingdom – were hit by deep internal political polarisation with impacts on their foreign policies. Following Barack Obama, in January 2017, the unconventional and controversial politician Donald Trump took over in the White House, promising to change the course of the United States domestic and foreign policies. In Great Britain, the former Mayor of London Boris Johnson, who favoured the withdrawal of his country from the EU, achieved a dominant position.

On 23 June 2016, the United Kingdom held an EU membership referendum. It took place during the tense atmosphere of a refugee crisis, which favoured supporters of a separate British path. One of the slogans of the referendum was taking

control over borders and immigration or migration policy. The ratio of votes was narrow in the end – 52% for and 48% against Brexit. The following years were marked by difficult negotiations between London and Brussels, some of which also took place with the participation of Slovakia during the Slovak presidency of the EU in the second half of 2016. On 29 March 2017, London notified the European Council of its intention to withdraw from the EU. The withdrawal was finalised on 31 January 2020. In December 2020, all 27 member states, including Slovakia, approved the Trade and Cooperation Agreement reshaping the future relations between the EU and Great Britain.

In the five years following the referendum result Britain had three Prime Ministers. Due to the results of the referendum, David Cameron resigned from the post of Prime Minister in 2016. He was replaced by Theresa May, who resigned in July 2019 after the rejection of the negotiated agreement with the EU by the British Parliament. Subsequently, the former Foreign Minister Boris Johnson, one of pro-Brexit's central figures, became Prime Minister.

The Slovak political environment was also divided and polarised during this decade. After the parliamentary elections in June 2010, a new centre-right government was formed, led by the first female Prime Minister, Iveta Radičová. The former two-time Prime Minister Mikuláš Dzurinda became the Minister of Foreign Affairs. Because of disagreements between the coalition partners, the government of Iveta Radičová collapsed in October 2011. The cause of the dispute was the temporary crisis resolution mechanism proposed by Euro

zone countries – the European Financial Stability Facility – which would be activated if any of the Euro zone countries required help.

The unequivocal winner of early parliamentary elections in March 2012 was the SMER-Social Democracy party headed by Róbert Fico. The election result enabled him to form a majority one-party government, which took office on 4 April 2012. Miroslav Lajčák again became the Minister of Foreign Affairs. After the next parliamentary elections, which were held on 5 March 2016, a third government was formed under the leadership of Róbert Fico. It was a coalition government in which, besides Smer-SD, the Slovak National Party and the Most-Híd Party shared power. In the second half of the same year, the government was responsible for the organisation of the first Slovak presidency in the Council of the EU (Great Britain sent its three specialists to three Slovak ministries as part of technical assistance). Miroslav Lajčák continued to lead the Foreign Ministry (in September 2017, he also assumed the position of President of the UN General Assembly).

The fall of Fico's third government was triggered by the murder of a young investigative journalist Ján Kuciak and his fiancée Martina Kušnírová. In his articles, Kuciak had exposed corruption in the highest positions in the state. After a series of mass protests, the largest since the Velvet Revolution, Fico offered his resignation in March 2018. President Kiska accepted it and entrusted the former Vice-Prime Minister in Fico's cabinet, Peter Pellegrini, with the formation of a new government. The new government was appointed on 22 March 2018 and served until March 2020.

In March 2019, at a time of significant public political activism and calls for the purification of public life, a well-known anti-corruption and environmental lawyer and a new politician in the Progressive Slovakia party, Zuzana Čaputová, was elected the President. She soon became the most popular political personality in Slovakia, winning unprecedented international recognition.

In this decade, Slovak-British relations were largely influenced by the change in the attitude of the United Kingdom towards the EU. Developments associated with Brexit raised many questions in Slovakia and were perceived with a mixture of sadness and certain concerns. Great Britain was perceived not only as a key country in the EU and Slovakia's advocate before joining the Union, but it had also become a place where tens of thousands of citizens had travelled to work or study. Brexit had an impact on political, economic and social issues and occupied the Slovak government and its diplomacy in setting a new framework for European and bilateral relations.

The traditionally good cooperation in the field of defence continued as Great Britain remained a very active member of NATO. During this period, the United Kingdom hosted two summits of the NATO at the level of Heads of State and Government – in Wales in September 2014 and in London in December 2019.

Great Britain and Slovakia began to emphasize their common interest in working in the Western Balkans countries and the Eastern Partnership. In addition to bilateral cooperation, cooperation in the V4+ United Kingdom format was also fostered.

In the economic field, the agreement on the construction of a Jaguar Land Rover production plant in Nitra was undoubtedly the main bilateral topic. The announcement of this project was published in August 2015, the foundation stone of the new modern plant was laid in September 2017, and car production started as quickly as October 2018. The total investment exceeded €1.4 billion. Several British companies enlarged their investments in Slovakia during that period.

Diplomatic representations

During that period, the Slovak Embassy was headed by the following ambassadors: in 2011, Juraj Zervan was succeeded by Miroslav Wlachovský, after whom Ľubomír Reháč took over the baton (2015 – 2020). In 2016, an honorary consulate was opened in Glasgow, headed by Craig Murray.

Ambassador Michael Roberts completed his mission in Bratislava in 2010. The representative office was further led by: Chargé d'affaires Dominic Schroeder (January – August 2011), Ambassador Susannah Montgomery (2011 – 2013), Chargé d'affaires Gill Fraser (2013 – 2014) and the longest-serving British ambassador to Slovakia Andy Garth (2014 – 2020).

Visits of the presidents and prime ministers of the Slovak Republic to the United Kingdom

The Prime Minister of the Slovak Republic Iveta Radičová visited Great Britain on 10 May 2011 and held talks with British Prime Minister David Cameron. In November of the same year, she gave a lecture at St. Anthony's College, Oxford University and participated in the premiere of the film *Nicky's Family* by Slovak director Matej Mináč, a story about Sir Nicholas Winton.

At the end of July 2012, Slovak President Ivan Gašparovič travelled to attend the Summer Olympic Games in London. He also participated in the opening ceremony of the Games and the opening of the Slovak Olympic House, which was established at the prestigious Institute of Directors club on Pall Mall on the initiative of Jan Telenský, a British entrepreneur of Czech origin.

President Andrej Kiska visited Great Britain three times. In September 2014, he led a delegation to the NATO summit in Wales. A year later, on 23 – 24 June 2015, he made a working visit to London with a group of businessmen. During the visit, he met Prince Charles at Windsor Castle. He was awarded the symbolic citizenship of the City of London (Freedom of the City of London) for the effective support of business and economic cooperation. In January 2016, the head of state accepted an invitation from Prince Charles to visit the requalification centre at Prince Charles' Scottish residence, Dumfries House. In Glasgow, the president subsequently participated in the opening of the honorary consulate of the Slovak Republic.

In February 2016, Prime Minister Róbert Fico took part in a conference in London to help Syria and subsequently visited Jaguar Land Rover's production plant in Birmingham.

President Zuzana Čaputová visited Great Britain on 3 – 4 December 2019, on the occasion of a high-level NATO meeting in London. She was accompanied by Minister of Foreign Affairs Miroslav Lajčák and Minister of Defense Peter Gajdoš. At the end of the visit, the head of state accepted an invitation to a commemoration at the military cemetery in Brookwood, where she met with the compatriot community and paid her respects to the memory of the buried Czechoslovak airmen and compatriots who remained living in the UK after the war. She also planted a linden tree there – a Tree of Peace – as part of the worldwide initiative of the Slovak non-governmental organisation *Servare et Manere*.

Visits by members of the government

In January 2010, Minister of Foreign Affairs Miroslav Lajčák participated in a conference on Afghanistan in London. In March 2011, the Minister of Foreign Affairs of the Slovak Republic Mikuláš Dzurinda attended an international conference in London on Libya.

On 12 – 14 February 2013, Minister of Foreign Affairs Miroslav Lajčák commemorated the 20th anniversary of the Slovak Republic in Great Britain at a series of events. The celebration of the 20th anniversary of the establishment of diplomatic relations took place in the British Parliament with the participation of both foreign ministers, William Hague and Miroslav Lajčák. In April of the same year, the latter represented Slovakia at the funeral of Baroness Margaret Thatcher. In May 2016 and December 2018, the Foreign Minister held working meetings in London.

The Minister of Finance Peter Kažimír visited London's City financial district in April 2012 and held talks with the

President of the EBRD in London in February 2014. He also visited the EBRD headquarters in the following years. In August 2012, the Minister of Education, Science, Research and Sports Dušan Čaplovič was present at the Summer Olympic Games in London. In September, the Minister of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic Ján Richter attended the Paralympic Games, and also held bilateral meetings. In addition, he paid a working visit to London in October 2013. The Slovak Minister of Economy Tomáš Malatinský visited London in March 2013 for an informal meeting of ministers responsible for nuclear energy, and in June 2014 he held bilateral talks with the ministers for energy and trade and participated in an investment forum. In September 2013, the Minister of Defense Martin Glváč participated in the DSEI 2013 conference. The Minister of Education Juraj Draxler visited London three times in 2015 and again in January 2016, mainly in order to participate in international conferences on education and to visit leading British universities.

The Minister of Justice of the Slovak Republic Tomáš Borec visited London twice in 2015 – in February he attended the Global Law Summit and in August he held talks with his counterpart. In January 2016, the Minister of Economy of the Slovak Republic Vazil Hudák held meetings in London and Birmingham at the Ministry of Economy, the Ministry of Energy, the Government Office, the City of London and Jaguar Land Rover headquarters. The Minister of Health of the Slovak Republic Tomáš Drucker paid a working visit to London in June 2017.

In January 2019, Deputy Prime Minister Richard Raši participated in the *Work in Slovakia – Good Idea!* event in London

and on 5 June 2019, he represented the Slovak government at the commemorative events of the 75th anniversary of D-Day in Portsmouth, England. The anniversaries of the invasion of the allied troops in Normandy were attended by Queen Elizabeth II and British Prime Minister May, presidents of the USA and France and prime ministers of the allied countries who participated in Operation Overlord in 1944. Additionally, the German Chancellor attended as a sign of European reconciliation which enhanced the special atmosphere of the celebrations. The main role however was played by the last surviving veterans who had fought for peace on the European continent.

In September 2019, the Minister of Agriculture and Rural Development of the Slovak Republic Gabriela Matečná participated in a food fair in London.

In the context of Brexit and the Slovak presidency of the Council of the EU (during the second half of 2016), there was an intensive series of visits by Slovak Foreign Ministry representatives. In addition to the Minister of Foreign and European Affairs, it was primarily his State Secretary Ivan Korčok, who repeatedly visited London in 2015 – 2017. In 2018 – 2019, State Secretary of the Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic František Ružička paid several working visits to Great Britain.

Parliamentary visits to Great Britain

In June 2013, a visit by chairmen of the Foreign Affairs Committee and the Committee for European Affairs of the National Council of the Slovak Republic František Šebej and Ľuboš Blaha was organised. In March 2018, members of the Committee of the National Council of the Slovak Republic for European Affairs – Ľuboš Blaha, Katarína Cséfalvayová, Martin Klus, Karol Farkašovský, Ľudovít Goga, Eduard Heger and Martin Fedor and a member of the Committee for Economic Affairs Milan Mojš – visited London. A group of National Council of the Slovak Republic members Ľuboš Blaha, Martin Klus, Eduard Heger, Simona Petrik, Irén Sárközy and Dušan Tittel visited London in March 2019. In October 2019, National Council of the Slovak Republic members Martin Fedor, Martin Klus and Karol Farkašovský took part in the NATO Parliamentary Assembly meeting.

Visits by British representatives to Slovakia

The British Prime Minister David Cameron visited Slovakia on 19 June 2015. In addition to meetings and bilateral talks at the highest level, he also delivered an opening speech at the GLOBSEC conference. Given the upcoming referendum on Brexit, it was a closely watched address with a great international audience.

Prime Minister Theresa May visited Bratislava on July 28, 2017. She and her counterpart Robert Fico discussed issues related to Brexit, economic and defence cooperation, and the status of Slovak citizens in Great Britain.

The Earl of Wessex, Prince Edward, the youngest son of Queen Elizabeth II, came to Slovakia for the first time on 2 November 2017, to attend the presentation of the prestigious Duke of Edinburgh International Award to Slovak students. The Duke of Edinburgh International Award Slovakia has been operating in Slovakia since 2015.

During this period, numerous British government ministers and secretaries of state visited Slovakia: Minister of Justice Ken Clarke, October 2010, February 2012; Minister of State for Europe at the Foreign & Commonwealth Office David Lidington, February 2014; Foreign Secretary Philip Hammond, October 2014, when in addition to Foreign Minister Lajčák, he also met three other V4 partners in Bratislava; Undersecretary of State for Intellectual Property Lucy Neville Rolfe, March 2016; Minister of State for Europe at the Foreign & Commonwealth Office David Lidington, in participation at the Tatra Summit, October 2016; Foreign Secretary Boris Johnson, for the Gymnich meeting during the Slovak Presidency of the Council of the EU, September 2016; Secretary of State for Trade Mark Price September 2016; Defence Secretary Michael Fallon, for a ministerial meeting during the Slovak Presidency of the Council of the EU, November 2016; Department for Exiting the European Union Secretary of State (Brexit Minister) David Davies March 2017; Foreign Secretary Boris Johnson, September 2017.

**Current
Slovak-British
relations
2020 — end of 2022**

During this period, our bilateral relations were marked by two major events: the outbreak of the COVID-19 pandemic in January 2020 and the beginning of Russian aggression in Ukraine in February 2022.

Bratislava and London showed a high degree of coordination and cooperation in handling the unprecedented situation caused by the new, deadly virus. The unusual activities required a great deal of commitment from several government departments, including that of diplomats. The process relating to the repatriation of Slovak citizens from the British islands predominantly kept the Slovak Embassy in London busy. The consular agenda also increased at the British Embassy in Bratislava. Almost all the efforts of diplomats were subordinated to the service of citizens and the protection of their health and lives. Due to the pandemic, classic activities in bilateral relations had to be adapted and largely moved to the virtual world.

The war on the European continent, which broke out after the invasion of Ukraine by Russian troops on 24 February 2022, became a new and extraordinary challenge. This topic overshadowed all others in the development of bilateral relations. Great Britain and Slovakia, as NATO member countries, were fully involved in the efforts to respond to the Russian aggression. Issues of all-round assistance to the struggling Ukraine, coordination of actions against the aggressor within NATO and other multilateral formats have become extremely important. Great Britain has become one of the main leaders in these efforts and is strengthening cooperation with Slovakia and the entire eastern flank of the Alliance. The British Embassy in Slovakia opened a temporary branch in Košice from February to April 2022, with the aim to help manage the passage of British citizens across the Slovak-Ukrainian border and to create conditions for intensive cooperation with the Ministry of Defence of the Slovak Republic.

During these years, the internal political situation in both states has been characterized by contradictions and instability. In March 2020, a new four-party coalition government led by Prime Minister Igor Matovič, leader of the movement of Ordinary People and Independent Personalities (OLaNO) was created in Slovakia. The main goal of the government was the fight against corruption and the restoration of trust in the state. After the formation of the government, the fight against the pandemic and the war in Ukraine, the eastern neighbour of Slovakia, were unexpectedly added to this. In particular, intra-coalition tensions and unmanaged public communication caused the government's popularity to begin to decline.

In April 2021, Prime Minister Matovič resigned and switched positions with Finance Minister Eduard Heger. However, he remained the chairman of the strongest government party. In September 2022, the government coalition lost one coalition member – the Freedom and Solidarity party failed with its ultimatum given to Igor Matovič to leave the government and return to parliamentary duties. Heger's three-coalition government thus lost its majority in parliament and began to experience difficult situations in gaining support for the approval of laws. Due to the government crisis and the concentrated pressure of the opposition, the possibility of early elections is becoming more and more relevant.

In Great Britain, the increasingly unpopular Prime Minister Boris Johnson was forced to resign in mid-2022 under pressure from party members and the public. He did so after several dozen members of his Conservative party resigned from government positions. The wave of resignations was started by the Ministers of Finance and Health. In September, he was replaced by former Foreign Secretary Liz Truss. Queen Elizabeth II received her and appointed her as Prime Minister, just two days before the Queen's death at Balmoral Castle in Scotland (on 8 September 2022). However, the Prime Minister's decisions were accompanied by criticism from the very beginning, and after just six weeks she announced her resignation. On 24 October 2022, the Conservative Party agreed on a new leader and candidate for Prime Minister. Chancellor of the Exchequer Rishi Sunak thus became Prime Minister of the UK Government, upon his appointment by King Charles III the following day.

In terms of worldwide audience, the death of the popular monarch, Queen Elizabeth II on 8 September 2022 after 70 years and 214 days of rule, and her son Prince Charles becoming King Charles III were among the most extensively followed events of the year. In Slovakia, it attracted extraordinary attention and was widely covered by the media.

Thanks to Slovak diplomacy, two new initiatives with strategic importance for the future of British-Slovak relations were launched during this period: In the British Parliament, a friendship group with Slovakia was established with the participation of several influential members of parliament, replacing the previous joint Czech-Slovak group. Thanks to this, it will be possible to develop an important part of the bilateral agenda. Furthermore, a new annual Slovak-British strategic dialogue is being formed, similar to those the Slovak Republic has established so far with several key European countries and the United States.

During this period, Britain became a leader in the climate agenda and environmental protection, which was also reflected in bilateral cooperation and the activities of the British Embassy in Bratislava.

Diplomatic representations

The British Embassy in Bratislava has been headed by Ambassador Nigel Baker since August 2020. There was a change of ambassadors of the Slovak Republic in London. Ľubomír Reháč completed his mission in December 2020, and in January 2021 Róbert Ondrejcsák became the new Slovak ambassador (he presented his credentials to King Charles III at Buckingham Palace on 27 October 2022).

The three honorary consulates of the Slovak Republic in the United Kingdom are headed by: Thomas Sullivan in Belfast, Nigel Payne in Cardiff and Craig Murray in Glasgow.

Visits by political representatives

The President of the Slovak Republic Zuzana Čaputová visited Great Britain on 2 – 3 November 2021. During this visit, she gave a speech at the UN Climate Summit COP26 in Glasgow and also met with Prince Charles.

In November 2021, the Minister of the Environment of the Slovak Republic Ján Budaj took part in the UN Climate Summit COP26 in Glasgow.

On 9 March 2022, the Prime Minister of the Slovak Republic Eduard Heger participated in the summit of the V4 countries and Great Britain and also held a bilateral meeting with Prime Minister Boris Johnson at Lancaster House.

On 19 September 2022, the President of the Slovak Republic Zuzana Čaputová and her partner Juraj Rizman attended the funeral of Queen Elizabeth II in London.

In March 2022, Members of the National Council of the Slovak Republic Anna Zemanová, Peter Kremšký, Juraj Šeliga, Milan Vetrák, Ondrej Dostál, Boris Susko and Zuzana Šebová attended a parliamentary workshop in London on better regulation.

The Minister for Europe and Americas at the Foreign, Commonwealth & Development Office Wendy Morton visited Slovakia in May 2021, His Majesty's Trade Commissioner for Europe Chris Barton visited in March 2022, the Minister of State for the Armed Forces James Heapey in June 2022, and the Minister for Europe at the FCDO Graham Stuart in July 2022.

The Slovak Defence Minister Jaroslav Nad' met with the British Secretary of State for Defence Ben Wallace on July 25, 2022. It was the first visit of the British Secretary of State for Defence to Slovakia in 21 years.

Changes in immigration policy after Brexit and the Slovak diaspora

After Brexit, the British authorities created a special settler status (settled/pre-settled status) for EU citizens and their family members living in Britain. This status should enable them to continue to work, study, and receive social benefits under the same conditions as they had before Great Britain withdrew from the EU. In total, the British authorities received more than 6.1 million applications from EU Member State citizens.

According to the available statistics, more than 140,310 Slovaks have applied for this scheme (England 123,660; Scotland 5,840; Wales 3,720; Northern Ireland 4,110 – data as of June 2022). As the British authorities continue to accept applications for settler status in justified cases, the total number of Slovaks may be slightly higher. At the same time, there is also a category of Slovaks residing in Britain who, for various personal reasons, have not applied for the said settler status.

A large community of Slovak Roma lives in Britain, which is estimated at several tens of thousands. The great wave of Roma migration started mainly after 2004, when the UK labour market opened for Slovaks. They live mainly in Sheffield, Leicester, Peterborough, Leeds, Glasgow and Manchester. An extensive article by Denisa Gdovinová and Filip Olšovský in the magazine *.týždeň*, entitled *If we were Roma, we would never return from Britain* (Keby sme boli Rómovia, z Británie by sme sa už nevrátili) focusing on life and inclusion of the Slovak Roma in British society, won the Journalism Award in the Solution Journalism category in 2018. In June 2018, the State Secretary of the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic, Peter Krajňák, made a working visit to Great Britain focusing on the system and structure of support for inclusive education for pupils from Roma communities and immigrant families, including its financing in Great Britain.

Citizens of the Slovak Republic belong to the group of countries from which the highest numbers of citizens left for the United Kingdom between 2001 and 2011. The largest concentration of Slovak citizens is around large cities, which provide them with plenty of job opportunities.

It is possible to define two main streams of Slovak citizens that make up the diaspora in the United Kingdom:

Firstly, Slovaks who emigrated after the occupation of Czechoslovakia by Warsaw Pact troops in 1968. These are mostly university-educated people who are now of retirement age and have British citizenship. Several of them are associated in

the British Czech and Slovak Association (BCSA) and operate mainly around London. Descendants of earlier emigrants are usually fully assimilated; they often do not speak Slovak, even if they claim Slovak roots.

Secondly, citizens of the Slovak Republic who arrived in the United Kingdom on the basis of changes in the political-economic and state structures after 1989 and especially after the entry of the Slovak Republic into the EU in 2004 for economic reasons. At the beginning, they were mostly people with secondary education, working in the gastronomy and hotel industry, agriculture, construction, health care, or care services. This group is gradually growing to include professionals who, after graduating from local universities get hired by successful companies, including multinational companies. Many of them work as IT experts or in the banking industry. Britain, and London in particular, is also a sought-after location by Slovak companies for the establishment of start-ups in order to obtain investment, or expand globally. In recent years, more and more top experts from Slovakia have come to Britain for work that offers better opportunities to gain experience in leading companies, scientific institutions or universities.

There are several Slovak or Czech-Slovak associations in Britain. Slovak and Czech student associations – Czech and Slovak Societies – have been created at large universities. Young families with school-age children especially are increasingly active in establishing schools, with the aim of ensuring that their children are educated in the Slovak language. These are language courses organised within the so-called weekend

schools (there are currently about twenty of them). In 2019, representatives of these weekend schools united in the Association of Slovak Schools and Communities in Great Britain. Members of the Association cooperate with the Office for Slovaks Living Abroad and the Embassy, where they also organise their regular meetings.

The expatriates also organise their own cultural activities. For example, Štefan Krasňanský's Pishter Limited is a well-known agency which specializes in organising musical and other events for Slovaks and Czechs living in London. There are several folklore ensembles operating in Britain (Morena and the children's ensemble Sovička in London), as well as the Slovak Theatre in London. The community also organises balls. Slovaks in Britain also contribute to the translation of Slovak literature (e.g. Júlia Sherwood). The Slovak Catholic Mission has also been active in London since 2007.

Compatriots follow developments in Slovakia relatively actively, mainly through the Internet and social networks.

This area of bilateral cooperation is undoubtedly one of the most active. Thanks to the Ministry of Defence and military historians and publicists, it is also the best mapped. The Slovak Republic and the United Kingdom have traditionally had very good relations in the field of cooperation between the ministries of defence and the armed forces. The engagement of Czechoslovak soldiers in Great Britain and on the Western Front are among the essential components of Slovak military history. The Sliach Air Base is named after a Slovak veteran of the RAF, Major General Otto Smik. Similarly the air base in Prešov, which bears the name of Lieutenant General Ján Ambruš.

After the Velvet Revolution, Great Britain was among the most important countries which helped Slovakia in the transformation and modernisation of the army and in the integration of Slovakia into the strongest defence community – the North Atlantic Alliance. Education represents a special chapter

of Slovak-British cooperation in the field. Several key representatives of the Slovak Armed Forces and Ministry of Defence received their education at the best military schools in Britain. Already in the pre-accession period, Slovak military officers studied at British military schools, and many armed forces members attended English language courses. Various forms of education with the support of the British side continue even today.

The activity of the Slovaks before joining NATO and the effort to obtain support of the most influential allies in this process continued, for example, on 16 September 1999, when a bilateral Memorandum of Understanding was signed between the two defence ministries. On its basis, the British Brigadier General Witek Novosielski became Adviser to the Chief of the General Staff of the Slovak Armed Forces, General Cerovský.

After Slovakia's accession to NATO, both countries participated as partners in several international crisis management operations. Starting with the ISAF operation in Afghanistan (Slovaks from 2004 until the end of the operation in December 2014), KFOR in Kosovo, UNFICYP in Cyprus and joint alliance action in the Resolute Support Mission operation in Afghanistan. At present, both countries are coordinating their actions, especially in connection with Russian aggression in Ukraine.

Partnerships in various operations and international alliance exercises are a common part of fulfilling joint alliance tasks. Even after leaving the EU, Great Britain remains a member of NATO and still represents one of Slovakia's key partners in the field of defence and security.

Economic cooperation between Slovakia and the United Kingdom

Britain is Slovakia's 11th largest trading partner. Trade in goods is characterized by a surplus on the Slovak side and, until the outbreak of the pandemic, this was a growing trend. Trade exchange reached the highest level in history in 2019 (more than € 5 billion) and after the COVID-19 crisis subsided, it has been growing again since 2021. In 2021, Slovak companies exported goods worth almost €3.5 billion to the British market, which represents a 4.4% share of total exports and the 7th most important export market.¹ Slovakia mainly exports vehicles, electrical machinery, mineral fuels and chemicals to Britain; these four commodities make up more than 80 percent of Slovak exports. Imports from the United Kingdom are mainly motor vehicles, engines, tyres

¹ According to the latest available data of the Statistical Office, Slovak exports to the UK for the period 1–7/2022 reached €2.18 billion, i.e. 3.7% of the total trade. The UK is Slovakia's 8th largest export partner.

and car accessories, mechanical, electrical and optical instruments, as well as pharmaceutical products. The automotive industry thus represents the majority of both exports and imports. In the context of the United Kingdom's withdrawal from the EU, the achievement of a trade agreement (Trade and Cooperation Agreement/TCA) in December 2020 was therefore a critical moment, which reduced the uncertainty surrounding the future of post-Brexit business trading.

Britain is also one of the leading investors in Slovakia, with the largest investment realised by car manufacturer Jaguar Land Rover in the production plant near Nitra – about €1.4 billion. Other significant British investments include those by Tesco, Shell, Haleon (a health company), CP Holding – SLK Piešťany (a spa), Tate & Lyle (food industry), Gleeds (construction), Allen & Overy (legal services), BAE Systems (defence-aviation industry), Grafton Recruitment (services), GlaxoSmithKline (pharmaceuticals) and various others.

The United Kingdom is among the most important destinations for Slovak investments abroad with a total volume of over € 300 million. Slovak companies with branches in Britain mainly invest in real estate construction (MiddleCap, HB Reavis, JTRE), information and innovation technologies (ESET, Sygic, Pixel Federation), energy (GA Drilling) or retail (Dedoles, Rona). In addition to these companies, a large number of small and micro companies owned by Slovak nationals are registered in Britain, including a number of technological start-ups and innovative projects. Two leading Slovak start-ups, Slido and Exponea, with branches in the UK, were bought out recently by Cisco and Bloomreach, respectively.

The British Chamber of Commerce has been operating in Slovakia since 1998, and currently has 67 members. At present, there is no Slovak chamber of commerce in Great Britain, but there are activities aimed at networking Slovak professionals at the sectoral or cross-sectoral level.

After the Velvet Revolution, Britain became an enormously popular country for Slovak educational and scientific institutions, as well as gifted students, teachers and scientists. This has to do with the explosion of interest in English as a world language and the fact that the UK is among the world leaders in education and science. British universities are ranked at the top of the world's best universities and students and researchers there have access to top-class facilities as well as a rich experience in a multicultural environment with a long academic tradition.

The number of Slovak students at British universities has begun to rise significantly since 2004, when Slovakia's accession to the EU opened up the possibility of studying under the same conditions as domestic students. The number had reached around one thousand a year according to the estimates of the Slovak Embassy in London, however, in the post-Brexit period, which brought about a several-fold

increase in higher education fees, the number of new students coming from the Slovak Republic to Great Britain is naturally decreasing.

Some students find employment in the United Kingdom after completing their studies, especially in areas such as: the financial sector, banking, investments, marketing, IT, science and research, innovation and management. Slovak students mostly associate within the institutions where they study. At large universities, there are so-called Czech and Slovak Societies.

The departments of English and American studies at several Slovak universities, the Bilingual Gymnasium of Milan Hodža in Sučany (founded in 1991), the British International School in Bratislava (founded in 1997) and the Slovak Association of English Teachers also contribute significantly to the development of Slovak-British relations.

British political scientist Karen Henderson, who worked at the University of Leicester, has long been engaged in systematic research of the post-November political scene in Slovakia. At the end of 2013, she moved to Bratislava, where she still works at the Faculty of Social and Economic Sciences of the Comenius University and the University of St. Cyril and Methodius in Trnava. Her colleague and expert in comparative and European politics from the University of Birmingham, Tim Haughton, has been cooperating with Slovak political scientists from the Department of Political Science at the Comenius University for a long time.

Perhaps the most significant success among Slovak scientists who settled in Great Britain was achieved by molecular biologist Monika Gullerová (originally from Trenčín), who has been working at Oxford University since 2006, where she already runs her own laboratory. She has received several important awards for her work.

The British Council, which opened its doors in Bratislava in October 1992, has been a source of information on educational and cultural activities and participates in organising English courses and tests. Its current director is Alastair Bassett (since 2015). His predecessors were – Alena Rebrová (2011 – 2015), Andrew Spells (2008 – 2011), Huw Jones (2003 – 2008), James McGrath (1999 – 2003), Susan Wallace Shaddad (1994 – 1998) and Rosemary Hilhorst (1991 – 1994).

In 2021, both parties confirmed the continuation of cooperation in the field of education for the following period by signing a new Memorandum of Cooperation between the Ministry of Education, Science, Research and Sport of the Slovak Republic and the British Council Slovakia for the period 2022 – 2027. According to the Memorandum, the British Council provides English language education through the education centre in Bratislava; manages projects between schools and school systems in both countries aimed at the development of inclusive education in schools; and offers quality virtual products with the aim of improving the situation in English language education.

Culture is one of the most important areas in Slovak-British relations. This area has not yet been mapped and would deserve special consideration.

The world-famous culture of the United Kingdom, especially literature, music, theatre and film, has long been tremendously popular in Slovakia. And it was through our culture that little-known Slovakia could present itself in the British Isles and gain the attention and sympathy of this great power. Over the past thirty years, many representatives of the Slovak cultural community have received education in Great Britain or established contacts with top artists, creators, or institutions, for example composer and violinist Ľubica Čekovská and cellist and organiser of the Konvergencie festival Jozef Lupták – who also studied in Britain at the Royal Academy of Music in London – and organiser of the Pohoda festival Michal Kaščák. Glass artist Zora Palová worked as a professor at the University of Sunderland in 1996 – 2003.

Some Slovak artists have also settled in Britain – for example, singer and song-writer Jana Kirschner, or pianist, composer and conductor Peter Breiner. The famous singer Miroslav Žbirka, who died recently, felt at home in London where his mother was born and lived until 1945, when she and her husband – a Czechoslovak soldier in Britain – moved to Bratislava.

Several Slovak singers have performed at London's Royal Opera House in Covent Garden – for example, Peter Dvorský, Dalibor Jenis, Pavol Bršlík, Štefan Kocán, Peter Kellner and Aleš Jenis. Tomáš Mock, born in Bratislava, is a Soloist with the Royal Ballet in London. The well-known Slovak fashion designer Richard Rozbora studied women's fashion at the prestigious Central Saint Martins College in London.

An extraordinary achievement in the field of culture was the film by Slovak director and screenwriter Matej Mináč *Nicholas G. Winton – The Power of Humanity*, for which he won the 2002 International Emmy Award for the best documentary film.

In 2021, a comprehensive monograph by Marián Pauer *Dezo Hoffman* was published about the world-famous photographer, a native of Banská Štiavnica, who settled in Great Britain after World War II. The monograph follows on from his previous publication *A Beatles Photographer*, which received the international E.E. Kisch Award in 2000. D. Hoffman photographed many famous popular music and showbusiness personalities and was also involved in arranging the participation of foreign artists at the Bratislava Lyra festival.

In September 2022, the opening of a solo exhibition by the Košice sculptor Maria Bartuszová (†1996) at one of the most prestigious modern art galleries in the world – London’s Tate Modern – attracted a lot of attention from the media and professional circles.

Many British artists performed in Slovakia after the fall of the Iron Curtain and sold out the biggest halls or festivals. Since 2013, the sculptures of the well-known English artist Colin Spofforth have embellished and enlivened the premises of Bratislava’s Eurovea district and are of great interest to visitors who like to take photos with them.

Over the course of 30 years, a large number of Slovak cultural events took place in Great Britain, most of which were organised by the Slovak Embassy in London. Many of them happened directly in the representative premises of the Embassy, and the Ministry of Culture of the Slovak Republic also supported them.

London, which is one of the world’s cultural centres, doesn’t host a Slovak Institute yet, as is the case in several other European capitals. On the other hand, the United Kingdom has the advantage of having an institutional background for educational and cultural activities in Slovakia since 1992 in the form of the British Council, which has a rich track record of activities.

The number one national sport in both Britain and Slovakia is football. For Slovak football players, involvement in the elite English Premier League competition is a sign of performance of high quality, and this dream has come true for almost twenty players so far. At the beginning of the 2022/2023 season, there were two Slovak goalkeepers on the books of English clubs in the Premier League – Marek Rodák at Fulham and Martin Dúbravka, who transferred from Newcastle United to, historically, the most successful English club Manchester United in September.

However, the very first Slovak in the top English league was not a player, but a coach, Jozef Vengloš, who led Aston Villa in the 1990/1991 season. The first Slovak player was Vladimír Kinder, who played for Middlesbrough in 1996 and subsequently became the scorer of the first Slovak goal in the Premier League. The most prolific scorer has been Szilárd Németh, who struck 23 goals whilst playing for Middlesbrough

between 2001 – 2005. A defender Martin Škrtel, who played 242 league matches for Liverpool FC between the years 2008 – 2016, has left the most significant mark by a Slovak in this elite competition. From 1998 – 2002, Lubomír Moravčík represented Glasgow Celtic in the Scottish Premier League.

The qualification stages for the 2004 European Championship brought the England national football team to Slovakia for the first time. At the sold-out Tehelné pole stadium (27,000 spectators), the then world football stars David Beckham and Michael Owen both scored, contributing to England's 2:1 victory. The visitors also triumphed in their second ever match in Slovakia, a 1:0 win in a 2018 World Cup qualification game.

Tennis is also one of the sports that has gained significant popularity in both countries. On the British Isles, this is mainly associated with the oldest and most prestigious tournament which takes place every year in the London neighbourhood of Wimbledon. The greatest success in the era of Slovak independence was achieved in 2017 by Magdaléna Rybáriková, who reached the semi-finals. A Slovak, Miloš Mečíř, also set his Wimbledon record at the same phase of the tournament, back in 1988 as a Czechoslovak representative.

In the past decade, British ice hockey has significantly progressed, and the Great Britain men's national ice hockey team has played three championships in the elite category of the IIHF World Championship. The first of them was in 2019 in Slovakia, where dozens of British fans created what almost felt like home conditions for their players, with the British

winning a historic victory in their key battle for survival. In connection with ice hockey in the British Isles, the qualification tournament in Sheffield is especially memorable for Slovak fans. As the winner, Slovakia secured its place at the Winter Olympic Games (Norway 1994), its first as an independent state.

An interesting connection between Great Britain and Slovak ice hockey occurred in October 2008. During her two-day visit to Slovakia, Queen Elizabeth II attended an ice hockey match for the first time in her life, and she dropped the puck as a guest of honour in a friendly match between the Poprad team and the visiting English team, Guildford Flames.

In 2012, the United Kingdom capital hosted the Olympic Games for the third time in its history, where Slovakia earned four medals. A sports shooter Zuzana Štefečková (trap discipline) returned home from London with a silver medal, while another shooter Danka Barteková (skeet) and water slalom canoeists Michal Martikán (C1) and brothers Pavol and Peter Hochschorner (C2) all won bronze medals.